

متن مختصر الوقاية في مسائل الهدایة

(للفاضل العالمة صدر الشريعة عبيد الله بن مسعود بن تاج الشريعة رحهم الله تعالى)

МУХТАСАРУЛ ВИҚОЯ МАТНИ

(*Taҳорат, намоз, рўза, закот ва ҳажс китоблари*)

(Ўзбекча таржимаси билан)

Таржимон:
Афзалжон Аббасов

Тошкент
2016

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَافِعٌ أَعْلَامِ الشَّرِيعَةِ الْغَرَاءِ، جَاعِلُهَا شَجَرَةً أَصْلُهَا
 ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ. وَالصَّلَوةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِهِ مُحَمَّدٍ
 أَفْضَلِ الرُّسُلِ وَالْأَنْبِيَاءِ، وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ نُجُومُ الْإِقْتِداءِ
 وَالْإِهْتِداءِ.

**РАҲМАТИ БУ ДУНЁДА ОММАИ
 МАХЛУҚОТЛАРГА ОХИРАТДА
 МЎМИНЛАРГА ХОС БЎЛГАН
 АЛЛОҲНИНГ ИСМИ ИЛА
 БОШЛАЙМАН**

Олий мақом шаръиятнинг байроқларини кўкка кўтарувчи, уни асл-асоси сабит, шоҳлари осмонга чўзилган дараҳт каби қилган Аллоҳга ҳамд бўлсин! Расуллар ва Набийларнинг энг афзали ҳазрати Муҳаммадга, у кишининг иқтидо қилиш ва ҳидоятга эришиш юлдузлари бўлган аҳллари ва саҳобаларига салоту салом

бўлсин!

وَيَعْدُ، فَإِنَّ الْعَبْدَ الْمُتَوَسِّلَ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بِأَقْوَى الدَّرِيْعَةِ: عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ بْنِ تَاجِ الشَّرِيْعَةِ - سُعْدَ جَدُّهُ، وَأَبْجَحَ جَدُّهُ - يَقُولُ: قَدْ أَلَّفَ جَدِّي وَمَوْلَايِ الْعَالَمِ الرَّبَّانِيُّ، وَالْعَامِلُ الصَّمَدَانِيُّ، بُرْهَانُ الشَّرِيْعَةِ وَالْحَقِّ وَالدِّينِ، وَارِثُ الْأَئْسِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ، مُحَمَّدُ بْنُ صَدْرُ الشَّرِيْعَةِ، جَزَاهُ اللَّهُ تَعَالَى عَنِّي وَعَنْ سَائِرِ الْمُسْلِمِينَ خَيْرَ الْجَرَاءِ، لِأَجْلِ حِفْظِي كِتَابَ: «وِقَايَةُ الرِّوَايَةِ» فِي مَسَائِلِ الْهِدَايَةِ».

وَهُوَ كِتَابٌ لَمْ تَكُتُبْ حَلْ عَيْنُ الزَّمَانِ بِشَانِيهِ، فِي وَجَازَةِ الْفَاظِهِ، مَعَ ضَبْطِ مَعَانِيهِ. ثُمَّ إِنِّي لَمَّا وَجَدْتُ قُصُورَ هُمِّ بَعْضِ الْمُحَصِّلِينَ عَنْ حِفْظِهِ اخْذَتُ مِنْهُ هَذَا «الْمُخْتَصَرَ»، مُشْتَمِلاً عَلَى مَا لَا بُدَّ مِنْهُ، فَمَنْ أَحَبَّ اسْتِحْضَارَ مَسَائِلِ «الْهِدَايَةِ»، فَعَلِيهِ بِحِفْظِ «الْوِقَايَةِ»، وَمَنْ أَغْجَلَهُ الْوَقْتُ فَلْيَصْرِفْ إِلَى حِفْظِ هَذَا الْمُخْتَصَرِ عِنَانَ الْعِنَايَةِ، إِنَّهُ وَلِيُّ الْهِدَايَةِ.

(Ҳамду-санодан) Сўнгра: Аллоҳ таолога воситаларнинг энг кучлиси ила боғланувчи банда Убайдуллоҳ ибн Масъуд ибн Тожуш

шариъа –бобоси саодатли, (Аллоҳ йўлида) ўзининг қилган ғайрати муваффақиятли бўлсин – дедилар: Мавлойим, олими раббоний, омили самадоний, шаръият, ҳақ ва дин бурҳони (хужжати), набийлар ва расуллар меросхўри бўлган бобом Маҳмуд ибн Содруш шариъа – Аллоҳ таоло у кишини менинг ва бошқа барча мусулмонлар номидан яхши мукофот ила тақдирласин – ёд олишим учун “Викоятур ривоя фи масаилил Ҳидоя” (“Ҳидоя” масалалари ривоятини қўриқлаш) номли китоб таълиф қилдилар. Лафзларининг муҳтасарлиги билан бирга маъноларининг кўп нарсани ўз ичига олиши жиҳатидан бу китобнинг мисли ила замон кўзига сурма қўймагандир. (Яъни, замон бундай китоб қўрмагандир). Уни ёд олишни ҳосил қилувчиларнинг баъзиларида ҳимматнинг қусурини кўргач ўша китобдан қолдирса бўлмайдиган нарсаларни ўз ичига олган ушбу “Муҳтасар”ни олдим. Бас, кимга “Ҳидоя” масалаларини зеҳнида ҳозир қилиш суюкли бўлса, у “Викоя”ни ёд олсин. Аммо кимни вақт камлиги шоширса, иноят тизгинини ушбу “Муҳтасар”ни ёд олишга йўналтирсин. Албатта Аллоҳ ҳидоят эгасидир!

كتاب الطهارة

(فرض الوضوء)

فرض الوضوء: غسل الوجه من الشعر إلى الأذن وأسفل الذقن، ويديه ورجليه مع مرفقيه وكعبيه، ومسح ربع رأسه، وكل ما يسْتُر البَشَرَةَ مِن اللَّحْيَةِ.

ТАХОРАТ КИТОБИ

Тахоратнинг фарзлари

Тахоратнинг фарзлари: юзни сочдан қулоқларгача ва иякнинг энг остигача, икки қўл, икки оёқни тирсак ва тўпиқлари или ювиш, бошнинг тўртдан бири ва терини тўсиб турган соқолга масҳ тортиш.

(سنن الوضوء)

وَسُنْنَتُهُ:

الْبِدَائِهُ بِالثَّسْمِيَّهِ، وَبِغَسْلِ يَدَيْهِ إِلَى رُسْغَيْهِ ثَلَاثًا لِلمُسْتَيْقِظِ،

وَالسِّوَاكُ، وَغَسْلٌ فِمِهِ بِمِيَاهٍ كَانِفِهِ، وَتَخْلِيلُ الْلِّحَيَةِ وَالْأَصَابِعِ،
وَتَثْلِيلُ الْغَسْلِ، وَمَسْحٌ كُلِّ الرَّأْسِ مَرَّةً، وَالْأُذْنَيْنِ بِمَا إِنْهُ، وَالْيَمِّيْةُ،
وَالْتَّرْتِيبُ، وَالْوِلَاءُ.

Тахоратнинг суннатлари

Тасмия ила бошлаш, уйқудан турган киши учун икки қўлини кафтигача уч маротаба ювиш, мисвок қилиш, оғзини ва бурнини ҳар гал янги сув ила ювиш, бармоқлар ва соқолни тахлил қилиш, (ҳар аъзони) ювишни уч маротабадан қилиш, бутун бошга бир маротаба масҳ тортиш, икки қулоқни (бошга масҳ тортишдан) қолган сув ила масҳ қилиш, ният, тартиб, кетма-кетлик.

(وَمُسْتَحْبٌ)

وَمُسْتَحْبٌ: التَّيَامُنُ، وَمَسْحُ الرَّقَبَةِ.

Мустаҳаби

Унинг мустаҳаби: (Икталик аъзоларда ювишни) Ўнгдан бошлаш ва гарданга (бўйин

орқаси) масҳ тортиш.

(نَوَاقِضُ الْوُضُوءِ)

وَنَاقِضُهُ: مَا خَرَجَ مِنَ السَّيِّلَيْنِ أَوْ غَيْرِهِ إِنْ كَانَ تَجْسًا سَالَ إِلَى مَا يُطَهَّرُ، وَالْقَنْعُ دَمًا رَقِيقًا إِنْ احْمَرَ بِهِ الْبَرَاقُ، لَا إِنْ اصْفَرَ بِهِ، وَغَيْرُهُ إِنْ مَلَأَ الْفَمَ لَا بَلْغَمًا أَصْلًا، وَمَا لَيْسَ بِحَدَّتٍ لَيْسَ بِنَجْسٍ. وَنَوْمٌ مُتَكَبِّرٌ إِلَى مَا لَوْ أَزِيلَ لَسَقَطَ، وَالْإِعْمَاءُ، وَالْجُنُونُ، وَقَهْقَهَةٌ بَالِغٌ فِي صَلَاةٍ مُطْلَقَةٍ، وَالْمُبَاشَرَةُ الْفَاحِشَةُ، لَا مَسُّ الْمَرْأَةِ وَالذَّكَرِ.

Таҳоратни бузувчилар

Уни бузувчилар: икки йўлдан чиқувчилар ёки бошқа ердан нажас бўлган ҳолида чиқиб покланадиган жойга оққан нарса, оғиздан тупукни қизартирувчи – у ила тупук сарғайса, таҳорат бузилмайди - тўқ бўлмаган қон келиши ва ундан (қон) бошқа – балғам қайт қилиш қанчалар кўп бўлмасин таҳоратни бузмайди - оғизни тўлдириб қайт қилинган нарса. Таҳоратни бузмаган нарса

нажас эмас. Олиб қўйилса унга суюниб ухлаган инсон йиқилиб кетадиган даражадаги уйқу, ҳушдан кетиш, ақлдан озиш, мутлоқ намозда балоғатга етганинг кулиши, яланғоч бадани бир-бирига шаҳват ила тегиши. Аёлни ва закарни (شاҳвасиз) ушлаш эмас (таҳоратни бузмайди).

وَفَرْضُ الْغُسْلِ

غَسْلٌ فَمِهِ وَأَنْفِهِ وَكُلٌّ الْبَدَنِ.

Ғулмининг фарзи

Оғзини, бурнини ва бутун баданини ювиш.

(سُنْنُ الْغُسْلِ)

وَسُنْتُهُ: أَنْ يَغْسِلَ يَدِيهِ وَفَرْجَهُ، وَيُزِيلَ النَّجَاسَةَ، ثُمَّ يَتَوَضَّأَ إِلَّا رِجْلَيْهِ، ثُمَّ يُفِيضَ الْمَاءُ عَلَى بَدَنِهِ ثَلَاثًا، ثُمَّ يَغْسِلَ رِجْلَيْهِ لَا فِي الْمُسْتَنْقَعِ. وَيَكْفِي لِذَاتِ الضَّفِيرَةِ أَنْ ابْتَلَ أَصْلُهَا.

Ғуслнинг суннатлари

Суннатлари: икки қўлини ва фаржини ювиш, нажосатни кетказиш, сўнгра оёқларини ювмай таҳорат қилиш, сўнгра баданига уч маротаба сув қўйиш, сўнгра сув тўпланмаган жойда оёқларини ювиш. Сочи ўрилган аёл учун ўрамнинг аслини хўллаши кифоя қиласди.

(مُوجَبَاتُ الْغُسْل)

وَمُوجِبُهُ: إِنْزَالٌ مَنِيٌّ ذِي دَفْقٍ وَشَهْوَةٍ عِنْدَ الْإِنْفِصَالِ، وَغَيْرَهُ
حَشَقَةٌ فِي قُبْلٍ أَوْ دُبْرٍ، عَلَى الْفَاعِلِ وَالْمُفْعُولِ بِهِ، وَرُؤْيَا
الْمُسْتَيْقَظِ الْمَبِيِّ أَوْ الْمَذِيِّ، وَانْقِطَاعُ الْحِيْضُرِ وَالنِّفَاسِ، لَا وَطْءٌ
بَهِيمَةٌ بِلَا إِنْزَالٍ. وَسُنْنَ لِلْجُمُعَةِ، وَالْعِيدَيْنِ وَالْإِحْرَامِ وَعَرَفةَ.

Ғуслни вожиб қилувчилар

Вожиб қилувчилар: чиқишда кескинлик ва шахват ила маний нозил қилиш, закар учини олдга ёки орқага ғойиб бўлиши қилувчи ва қилинувчига, уйқудан турган одам маний

ёки мазий кўриши, ҳайз ва нифоснинг тугаши. Ҳайвонга яқинлик қилиб маний нозил қилмаса ғусл вожиб бўлмайди. Жумъа, икки ҳайит, эҳром ва ҳажда арафа учун ғусл қилиш суннатдир.

(أَقْسَامُ الْمِيَاهِ)

وَيَتَوَضَّأُ بِمَاِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، وَإِنْ تَغَيَّرَ بِالْمُكْثِ، أَوْ
اخْتَلَطَ بِهِ طَاهِرٌ، إِلَّا إِذَا أَخْرَجَهُ عَنْ طَبْعِ الْمَاءِ، أَوْ غَيْرُهُ طَبْخًا،
وَهُوَ مِمَّا لَا يُنْصَدُ بِهِ النَّظَافَةُ. وَإِنْ اخْتَلَطَ بِهِ نَجْسٌ، فَإِنْ كَانَ
جَارِيًّا أَوْ عَشْرًا فِي عَشْرٍ، لَا تَنْحَسِرُ أَرْضُهُ بِالْغَرْفِ؛ لَا يَنْجَسُ،
إِلَّا إِذَا غَيَّرَ طَعْمَهُ أَوْ لَوْنَهُ أَوْ رِيحَهُ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ يَنْجَسُ. وَلَا بَأْسَ
بِمَوْتِ مَائِيَّ الْمَوْلِدِ، وَمَا لَيْسَ لَهُ دَمٌ سَائِلٌ. وَلَا يَتَوَضَّأُ بِمَاِ
اعْتَصَرَ مِنْ شَجَرٍ أَوْ ثَمَرٍ، وَلَا بِمَاِ اسْتَعْمَلَ لِقُرْبَةٍ أَوْ رَفْعٍ
حَدَّثٍ.

Сув қисмлари

Осмон ва ер сувлари ила таҳорат олинади.

Ушбу сувлар узоқ туриш ила ўзгарган бўлса ҳам ёки унга пок нарса аралашган бўлса ҳам. Аммо у ила покланиш қасд қилинмайдиган нарса бўлиб уни сувлик табиятидан чиқариб юборса ёки сувни пишириш ила ўзгартирса, жоиз эмас. Нажас аралашган сув оқувчи сув бўлса ёки (турган жойи) ўн зироъга ўн зироъ бўлиб (бир зироъ = 61,6) ҳовучлаб сув олингандан ости очилиб қоладиган даражада бўлмаса, сув нажас бўлмайди. Аммо шу ҳолатда таъми ёки ранги ёки хиди ўзгарса ёки (турган жойи) ўн зироъга ўн зироъ бўлмагандан нажас аралашса, сув нажас бўлади. Туғилиши сувда бўлган ва оқувчи қони бўлмаганинг сувда ўлишида ҳеч нарса йўқ. Дараҳтдан ёки мевадан сиқиб олинган сувдан таҳорат олмайди. Шунингдек қурбат учун ёки нопокликни кетказиш учун ишлатилган сувдан ҳам таҳорат олмайди.

(أَحْكَامُ الدِّبَاغَةِ)

وَكُلُّ إِهَابٍ دُبَغَ فَقَدْ طَهَرَ . إِلَّا جَلْدُ الْخِنْزِيرِ وَالْأَدَمِيِّ . وَمَا طَهَرَ جَلْدُهُ بِالدِّبَغِ طَهَرَ بِالذَّكَاهِ، وَكَذَا حَمْهُ وَإِنْ لَمْ يُؤْكَلْ، وَمَا لَا

فَلَا وَشَعْرُ الْمَيْتَةِ وَعَظْمُهَا (وَسِنُّهَا) وَعَصْبُهَا طَاهِرٌ، وَكَذَا لِلإِنْسَانِ.

Ошлаш хукмлари

Инсон ва тўнғизнинг терисидан бошқа ҳар қандай тери ошлаш ила пок бўлади. Ошлаш ила пок бўлувчи тери шаръий сўйиш ила ҳам пок бўлади. Шунингдек гўшти ейилмаса ҳам шаръий сўйиш ила ўша гўшт пок бўлади. Бўлмагани бўлмайди. Ўлимтиқнинг юнги, суяги, (тиши) пайи покдир. Инсонники ҳам.

فَصْلٌ (أَحْكَامُ الْآَبَارِ)

بِئْرٌ فِيهَا نَجْسٌ، أَوْ مَاتَ فِيهَا حَيْوَانٌ وَانْتَفَخَ أَوْ تَفَسَّخَ، أَوْ مَاتَ مِثْلُ آدَمِيٍّ أَوْ شَاءِ: يُنْرَحُ كُلُّ مَايِّهَا إِنْ أَمْكَنَ، وَإِلَّا فَقَدْرُ مَا إِعِيهَا بِقَوْلٍ ذَوِي بَصَارَةٍ.

ФАСЛ

(Қудуқларниң ҳукмлари)

Ичига нажас тушганда ёки ичида ҳайвон ўлиб ишганда ёки ёрилганда ёки ичида одамдек ёки қўйдек нарса ўлганда имкони бўлса қудуқнинг барча суви чиқарилади. Бўлмаса, қудуқда қанча сув борлиги ҳақида икки билгувчи кишининг гапига асосланиб ўша миқдор чиқарилади.

وَفِي نَحْوِ دَجَاجَةٍ أَرْبَعُونَ إِلَى سِتِّينَ، وَفِي نَحْوِ عُصْفُورٍ نِصْفُ ذَلِكَ، دَلْوَا وَسَطًا، وَغَيْرِهِ يُخْتَسَبُ بِهِ .
وَتَنْجُسُ مِنْ وَقْتِ الْوُقُوعِ إِنْ عِلْمٌ، وَإِلَّا فَمُنْدُ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ، وَإِنْ اَنْتَفَخَ فَمُنْدُ ثَلَاثَةٍ أَيَّامٍ وَلَيَالِيهَا، وَقَالَا: مُنْدُ وُجْدًا.

Товуқ каби нарсалар ўлганида қирқ пақирдан олтмиш пақиргача чиқарилади. Чумчуқ каби нарсалар ўлганида унинг ярми чиқарилади. Пақирнинг ўртачаси бир пақирга ҳисоб, бошқачаси ўшанга қиёс. Қудуқка тушган вақти маълум бўлса, ўша вақтдан нажас деб эътибор қилинади. Билинмаса, бир

кеча кундуз деб эътибор қилинади. Ишган бўлса уч кеча ва кундуз деб эътибор қилинади. (Имом Муҳаммад ва Имом Абу Юсуф раҳимаҳумаллоҳ) “топилган вақтидан нажас деб эътибор қилинади” деганлар.

(أَحْكَامُ الْآسَارِ)

وَسُورُ الْآدَمِيِّ وَالْفَرْسِ وَكُلٌّ مَأْكُولٌ اللَّحْمٌ: طَاهِرٌ، وَسِبَاعُ الْبَهَائِمٍ: نَحْسٌ، وَالْهِرَةُ وَالدَّجَاجَةُ الْمُخَلَّةُ وَسِبَاعُ الطَّيْرِ وَسَوَاكِنُ الْبَيْوَتِ: مَكْرُوهٌ. وَالْحِمَارُ وَالْبَغْلُ: مَشْكُوكٌ فِيهِ. يَتَوَضَّأُ بِهِ وَيَتَيَمَّمُ إِنْ عَدِمَ غَيْرُهُ، وَالْعَرْقُ كَالسُّورِ.

Сарқитлар хукми

Одам, от ва гўшли ейиадиганларнинг сарқити покдир. Йиртқич ҳайвонларники нажасдир. Мушук, қўйиб юборилган товуқ, йиртқич қушлар ва уй зааркунандаларининг сарқити макрухдир. Эшак ва ҳачирнинг сарқити шаклидир. Ундан бошқаси топилмаса, у ила таҳорат қилиниб сўнгра таяммум

қилинади. Тер сарқит кабидир.

فَصْلُ التَّيْمِمِ

(بَابُ التَّيْمِمِ)

التَّيْمِمُ يَخْلُفُ الْوُضُوءَ وَالْغُسْلَ عِنْدَ الْعَجْزِ عَنِ الْمَاءِ لِبُعْدِهِ
مِيَلًا، أَوْ لِمَرْضٍ، أَوْ بَرْدٍ، أَوْ عَدْوٍ، أَوْ عَطَشٍ، أَوْ عَدَمِ آلَةٍ، أَوْ
خَوْفٍ فَوْتٍ مَا يَقُولُ لَا إِلَى خَلْفٍ، كَصَلَوةُ الْعِيدِ ابْتِدَاءً أَوْ بِنَاءً،
وَالْجُنَارَةُ لِغَيْرِ الْوَلِيِّ.

ТАЯММУМ ФАСЛИ

Таяммум боби

Таяммум - сувдан у бир мил (1848 метр) узокликда бўлгани учун ожиз бўлинганда ёки касаллик ёки совуқ ёки душман ёки чанқоқ ёки сув олиш асбоби бўлмаганлиги ёки ҳайит намози ва маййитнинг валийсидан бошқа

киши учун жаноза намози каби ўринбосари бўлмаган ибодатнинг ўтиб кетиш хавфи бўлганда - таҳорат ва ғусл ўрнига ўтади. Ҳайит намози ёки жаноза намози кабиларда уларга киришишдан аввал таяммум қилса ҳам жоиз, улар асносида таҳорат кетганида ҳам таяммум қилса, жоиз.

(صِفَةُ التَّيْمُمِ)

وَهُوَ (ضَرْبَتَانِ) ضَرْبَةٌ لِمَسْحِ وَجْهِهِ، وَضَرْبَةٌ لِيَدِيهِ مَعَ مِرْفَقِيهِ، عَلَى كُلِّ طَاهِرٍ مِنْ جِنْسِ الْأَرْضِ، وَلَوْ بِلَا نَقْعٍ، وَعَلَيْهِ مَعَ الْقُدْرَةِ عَلَى الصَّعِيدِ، بِنِيَّةً أَدَاءِ الصَّلَاةِ.
وَبَصِحٌ قَبْلَ الْوَقْتِ وَالْطَّلَبِ مِنَ الرَّفِيقِ، وَيُصَلِّي بِواحِدٍ مَا شَاءَ.

Таяммум сифати

У (икки уриш) - намозни адo қилиш нияти ила - бир уриш юзни масҳ қилиш учун, бир уриш икки қўлни тирсаклари билан масҳ

қилиш учун бўлиб ер жинсидан бўлган ҳар қандай нарсага – жангига бўлмаса ҳам – тўғри бўлади. Турпоққа қудрати бўла туриб чангга таяммум қилса жоиз. Ибодат вақти кириши ва ёнидаги шеригидан сув сўрашидан аввал таяммум қилса, жоиз. Бир таяммум ила ҳохлаганича намоз ўқийди.

(نَوَاقِضُ التَّيَمْمِمِ)

وَيَنْقُضُهُ نَاقِضُ الْوُضُوءِ وَقُدْرَتُهُ عَلَىٰ مَاٍ كَافٍ لِطَهْرٍ لَا رِدَّةٌ.
وَنُدِبَ لِرَاجِيهِ صَلَوَتُهُ آخِرَ الْوَقْتِ، وَيَجِبُ طَلَبُهُ قَدْرَ غَلْوَةٍ إِنْ ظَنَّهُ
قَرِيبًا. وَإِذَا ذَكَرَهُ فِي الرَّحْلِ لَا يُعِيدُ الصَّلَاةَ.

Таяммумни бузувчилар

Уни таҳоратни бузувчи, покланишга кифоя қилувчи сувга қодир бўлиши бузади. Муртад бўлиши эмас. Сув топишига ишониб турган киши учун намозини охирги вақатигача кечиктириши мандубдир. Сувни яқин деб гумон қилувчига уни бир ғалва (184,80 метр) миқдорида қидириш вожиб бўлади. Агар сувни

нарсаларининг ичида эканлиги ёдига тушса, таяммум ила ўқиган намозини қайта ўқимайди.

فَصْلُ الْمَسْحِ

الْمَسْحُ عَلَى الْخَفَّيْنِ جَائِزٌ لِلْمُحْدِثِ دُونَ مَنْ عَلَيْهِ
الْغُسْلُ. وَفَرْضُهُ خُطُوطٌ قَدْرَ ثَلَاثٍ أَصَابَعَ الْيَدِ فِي أَسْفَلِ
مِنَ السَّاقِ.
وَيَجُوزُ عَلَى الْجُرْمُوقَيْنِ وَمَا يَسْتُرُ الْكَعْبَ وَيُمْكِنُ بِهِ السَّفَرُ.

Масҳ фасли

Ғусл вожиб бўлмаган бетаҳорат киши учун икки махсига масҳ тортиш жоиздир. Унинг фарзи - тўпикдан пастга (ҳар бир оёққа) уч қўл бармоғи миқдоридаги чизиқлардир тортишдир. Икки журмуққа ва улар ила сафар қилиш мумкин бўлган ҳар қандай нарсага масҳ тортса бўлади.

وَشُرْطٌ كَوْنُهُمَا مَلْبُوسَيْنِ عَلَى طُهْرٍ تَامٍ وَقْتَ الْحَدَثِ، لَا فِي
الْجَبِيرَةِ، وَلَا بِأَسْنَ بِسْقُوطِهَا إِلَّا عَنْ بَرٍّ.
وَلَا يُمْسِحُ سَاتِرٌ غَيْرُ الرِّجْلِ إِلَّا هِيَ. وَمُدَّتُهُ لِلْمُقِيمِ يَوْمٌ
وَلَيْلَةٌ، وَلِلْمُسَافِرِ ثَلَاثَةٌ مِنْ وَقْتِ الْحَدَثِ.

Таҳорат кетган вақтида иккала оёққа комил таҳорат ила кийилган ҳолатда бўлиши масҳ тортиш жоизлигининг шартидир. Жабирада бундай шарт йўқ. Жабира тузалиш сабабидан тушмаса, унинг тушишида ҳеч нарса йўқ. Оёқни тўсувчидан бошқа фақатгина жабирага масҳ тортилади. Махсининг муддати таҳорат кетган вақтдан бошлиб муқим учун бир кеча ва кундуз, мусофир учун уч кеча ва кундуз.

(نَوَاقِضُ الْمَسْحِ عَلَى الْخَفَّيْنِ)

وَنَاقِضُهُ نَاقِضُ الْوُضُوءِ، وَمُضِيُّ الْمُدَّةِ، وَخُرُوجُ أَكْثَرِ الْعَقِبِ إِلَى السَّاقِ.

وَبَعْدَ أَحَدِ هَذِينِ الْأَمْرَيْنِ يَجِبُ غَسْلُ رِجْلِهِ فَقَطْ. وَيَمْتَعُهُ خَرْقٌ
يَبْدُو مِنْهُ قَدْرُ ثَلَاثٍ أَصَابِعِ الرِّجْلِ أَصْغَرِهَا، وَيُجْمَعُ خُرُوقُ خُفِّ
لَا خُفَّيْنِ.

وَفِي سَفَرِ الْمُقِيمِ وَعَكْسِهِ قَبْلَ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ يُعْتَبِرُ الْأَخِيرُ، وَبَعْدَهُما
يَنْزَعُ.

Масҳни бузувчилик

Масҳни бузувчилик таҳоратни бузувчилик, махсунинг муддати ўтиши ва оёқ кафтининг аксар қисми махсунинг тўпиф баробаридағи ўрнига чиқиши. (Охирги) икки ҳолатда икки оёқни ювишнинг ўзи вожиб бўлади. Оёқ бармоғининг энг кичигининг уч микдорича бўлган тешик масҳ тортишни манъ қиласди.

Бунда бир маҳсининг тешиклари жамълаб қаралади, икки маҳсими эмас. Бир кечада ва кундуз вақт ўтишидан аввал муқим мусофири бўлса ёки мусофири муқим бўлса, охирги ҳолат ҳисобга ўтади. Ўша вақт ўтгач маҳсиларини ечади.

فَصْلُ الْحِيْضِ

(بَابُ الْحِيْضِ)

الْحِيْضُ دَمٌ يَنْفُضُهِ رَحْمٌ بِالْغَةِ لَا دَاءَ بِهَا وَلَا إِيَاسَ بِهَا، وَأَقْلَهُ
ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ وَلِيَالِيهَا، وَأَكْثَرُهُ عَشَرَةً. وَأَقْلَعُ الطُّهْرِ خَمْسَةُ عَشَرَ يَوْمًا،
وَلَا حَدَّ لِأَكْثَرِهِ.
وَالطُّهْرُ الْمُتَخَلَّلُ بَيْنَ الدَّمَيْنِ فِي مُدْتَهِ، وَمَا رَأَتْ مِنْ لَوْنٍ فِيهَا سِوَى
الْبَيَاضِ: حَيْضٌ.

ҲАЙЗ ФАСЛИ

Ҳайз боби

Ҳайз касали бўлмаган ва ҳайз кўришдан умиди узилмаган болиганинг раҳми туширувчи қондир. Унинг энг ками уч кеча ва кундуз, энг кўпи ўн кеча ва кундуз. Энг кам поклик муддати ўн беш кун, энг кўпининг чегараси йўқ. Икки қон кўриш орасидаги муддат поклик муддатидир. Ҳайз муддатида кўрган оқ рангдагидан бошқа барчаси ҳайдир.

يَمْنَعُ الصَّلَاةَ وَالصَّوْمَ، وَيُقْضَىٰ هُوَ لَا هِيَ، وَدُخُولُ الْمَسْجِدِ
وَالطَّوَافُ وَاسْتِمْتَاعُ مَا تَحْتَ الْإِرَارِ، وَلَا تَقْرَأُ كَجْنُبٍ وَنِسَاءً،
بِخِلَافِ الْمُحْدِثِ.

وَلَا يَمْسُّ هُؤُلَاءِ مُصْحَّفًا إِلَّا بِغَلَافٍ مُتَجَافٍ، وَكُرْهَةَ بِالْكُمِّ،
وَلَا دِرْهَمًا فِيهِ سُورَةٌ إِلَّا بِصُرَّةٍ. وَحَلَّ وَطْءٌ مَنْ قُطِعَ دُمْهَا لَأَكْشَرِ
الْحِيْضِ أَوِ التِّفَاقِسِ قَبْلَ الْغُسْلِ، دُونَ مَنْ قُطِعَ دُمْهَا لِأَقْلَى مِنْهُ، إِلَّا
إِذَا مَضَى وَقْتٌ يَسْعُ الْغُسْلَ وَالتَّحْرِيمَةَ.

Намоздан, рўзадан – рўзани қазо қилади, намозни қазо қилмайди – масжидга киришдан, тавоф қилишдан ва изор остидагидан фойдаланишини манъ қилади. Бетаҳоратга хилоф ўлароқ жунуб ва нифос кўрган каби қироъат қилмайди. Уларнинг барчаси (бетаҳорат, жунуб, ҳайз ва нифос кўрганлар) ғилофи ўзига ёпишмаган мусҳафдан бошқа ҳар қандай мусҳафни – енг билан ушлаш макруҳ – ушлаши ва ҳамёни билан ушлаши истисно ҳолатида устига сурга ёзилган дирҳамни ушлаши жоиз эмас. Ҳайз ёки нифос муддатининг энг кўпи ўтган аёлга у ғусл қилишидан аввал яқинлик қилиш жоиз. Ҳали ғусл қилмаган ҳолида ҳайз ёки нифоснинг кам муддати ўтган аёлга токи поклик вақти ғусл қилиш ва такбири таҳрима айтиш вақтини ўз ичига олмагунича яқинлик қилиш жоиз эмас.

(أَحْكَامُ النِّفَاسِ)

وَالنِّفَاسُ دَمٌ يَعْقُبُ الْوَلَدَ، وَلَا حَدَّ لِأَقْلِهِ، وَأَكْثَرُهُ أَرْبَعُونَ
يَوْمًا، وَهُوَ لِأَمِّ التَّوَمَّيْنِ مِنَ الْأَوَّلِ خِلَافًا لِمُحَمَّدٍ.

وَانْقِضَاءُ الْعِدَّةِ مِنَ الْأَخِيرِ إِجْمَاعًا. وَسِقْطٌ يُرِي بَعْضُ خَلْقِهِ
وَلَدٌ، فَتَصِيرُ أُمُّهُ نُفَسَاءً، وَالْأُمَّةُ أُمٌّ وَلَدٍ، وَيَقُولُ الْمُعْلَقُ بِالْوَلَدِ،
وَتَنْقَضِي الْعِدَّةُ بِهِ.

Нифоснинг хукмлари

Нифос (туғилган) боланинг кетидан келувчи қондир. Камининг чегараси йўқ, энг узоғи қирқ кун. Эгизак туғадиган учун нифос вақти – Мухаммад раҳимаҳуллоҳга хилоф ўлароқ - аввалгисидан бошланади. Иddанинг тугаши ижмоъян охиргисидан бўлади. Баъзи аъзолари кўринган чала туғилган чақалоқ бола ҳукмидадир. Унинг онаси нифосли бўлади, уни туғланган чўри умму валад бўлади, талоғи бола туғилишига муъаллақ қилинган аёлга талоқ тушади ва туғилиши ила идда тугайди.

(أَحْكَامُ الْاِسْتِحَاضَةِ)

وَمَا نَقَصَ عَنْ أَقْلِ الْحَيْضِ أَوْ زَادَ عَلَى حَيْضِ الْمُبْتَدِأَةِ، وَهُوَ
عَشَرَةُ، أَوْ عَلَى نِفَاسِهَا، وَهُوَ أَرْبَعُونَ، أَوْ عَلَى الْعَادَةِ فِيهِمَا

وَجَاءَ أَكْثَرُهُمَا، وَمَا رَأَتْ حَامِلٌ: اسْتِحَاضَةٌ لَا تَمْنَعُ صَلَوةً وَلَا
صَوْمًا وَلَا وَطْنًا.

Истихоза ҳукмлари

Хайзнинг энг оз муддатидан камроқ вақтда кўрган қони, энди ҳайз кўраётганнинг ҳайзи ўн кундан ва энди нифос кўраётганнинг нифоси қирқ кундан ўтиб сўнгра кўрган қони, ҳайз ва нифосда маълум одати бўлиб ўша одатдан зиёда бўлиб ҳайз ва нифос муддатларининг энг узоғи (ўн кун ва қирқ кун) тугагач кўрган қони ва ҳомиладор аёл кўрган қони – истихозадир. Истихоза намозни ҳам, рўзани ҳам, жинсий алоқани ҳам манъ қилмайди.

(أَحْكَامُ الْمَعْذُورِينَ)

وَمَنْ لَمْ يَمْضِ عَلَيْهِ وَقْتٌ فَرْضٌ إِلَّا وَبِهِ حَدَثٌ مِنْ اسْتِحَاضَةٍ
أَوْ رُعَافٍ أَوْ نَحْوِهِمَا: يَتَوَضَّأُ لِوقْتٍ كُلِّ فَرْضٍ وَيُصَلِّي بِهِ فِيهِ مَا
شَاءَ فَرْضًا وَنَفْلًا. وَيَنْقُضُهُ خُرُوجُ الْوَقْتِ كَطْلُوعِ الشَّمْسِ، لَا
دُخُولُهُ كَالْزَوَالِ.

Узрлиларнинг хукмлари

Бир фарз намоз вақти тўлалигича ўтмай туриб истиҳоза келиб туриши, бурундан қон оқиб кетавериши каби ҳолатлар сабабидан доимо таҳорати синиб қолаверса, ҳар бир фарз намози учун алоҳида таҳорат қиласида ва шу таҳорати илинг фарз ва нафл бўлган намозларни ҳохлаганича ўқийди. Унинг ушбу таҳоратини қуёшнинг чиқиши каби ўша фарз намознинг вақти чиқишигина синдиради. Завол (пешин намозининг кириш вақти) каби намоз вақтининг кириши синдирмайди.

فَصْلٌ

(بَابُ الْأَنْجَاسِ)

يَطْهُرُ الشَّيْءُ عَنْ نَجْسٍ مَرْئَيٍ بِزَوَالِ عَيْنِهِ، وَإِنْ بَقِيَ أَثْرُ يَشْقُّ
رَوَالْهُ بِالْمَاءِ، وَبِكُلِّ مَائِعٍ مُزِيلٍ.

وَعَنْ مَا لَمْ يُرَ أَثْرُهُ بِغَسْلِهِ وَعَصْرِهِ ثَلَاثًا إِنْ أَمْكَنَ، وَإِلَّا يُغْسِلُ
وَيُتَرْكُ إِلَى عَدَمِ الْقَطْرَانِ، ثُمَّ وَمْ. وَعَنِ الْمَنِيِّ بِغَسْلِهِ أَوْ فَرْكِ
يَابِسِهِ.

وَالْخُفُّ عَنْ نَجْسِ ذِي جِرْمٍ جَفَّ بِالدَّلْكِ بِالْأَرْضِ، وَعَنْ غَيْرِهِ
بِالْغَسْلِ فَقَطْ، وَالسَّيْفُ وَنَحْوُهُ بِالْمَسْحِ، وَالْبِسَاطُ بِجَرْبِيِّ الْمَاءِ
عَلَيْهِ لَيْلَةً، وَالْأَرْضُ وَمَا اتَّصَلَ بِهَا، كَالْخُصُّ وَالْكَلَاءُ، بِالْبُيْسِ
وَذَهَابِ الْأَثَرِ لِلصَّلَوةِ، لَا التَّيْمُومُ.

ФАСЛ

Нажаслар боби

Нарса кўзга қўриниувчи нажасдан – гарчи унинг асоратини сув ила кетказиш мashaққатли бўлгани учун кетказилмаса ҳам – сув ёки бошқа суюқ бўлган аритувчи ила унинг айнини кетказиш ила покланади. Асорати қўринмайдиган нажосатни уч маротаба ювиш ва имкони бўлса ҳар ювганда сиқиши ила покланади. Сиқиши имкони бўлмаса, ювиб томчиламайдиган ҳолатга келгунича ташлаб қўйилади, сўнгра яна икки маротаба шу амал қилинади. Манийдан уни ювиш, қуриганини

уқалаб ташлаш ила покланади. Махси жисми бор нажасдан ўша ерини ерга ишқалаб ташлаш ила, махсидаги ундан бошқа ҳар қандай нажасни фақатгина ювиб ташлаш ила покланади. Қилич ва шунга ўхшашлар масх қилиш ила покланади. Гилам унга бир тўлиқ кеча сув оқизиб қўйиш ила покланади. Ер ва кўкат, ўт-ўлан қаби унга ёпишган нарсалар қуриш ва нажосатнинг асорати кетиши ила ўша ерда намоз ўқиши учун пок бўлади, таяммум учун эмас.

وَيُعْفَىٰ مَا دُونَ رُبِّ الْشَّوْبِ مِنْ نَجْسٍ حَفِيفٍ، كَبْوُلٌ فَرَسٌ وَمَا
أَكِلَ لَحْمُهُ وَخُرْءَ طَيْرٌ لَا يُؤْكَلُ. وَأَمَّا خُرْءُ طَيْرٍ يُؤْكَلُ فَطَاهُرٌ إِلَّا
الدَّجَاجُ فِإِنَّهُ غَلِظٌ كَسَائِرٌ مَا خَرَجَ مِنَ الْمَخْرَجَيْنِ وَالدَّمُ وَالْحُمْرُ،
وَيُعْفَىٰ مِنْهُ قَدْرُ الدِّرْهَمِ. وَهُوَ مِثْقَالٌ فِي الْكَشِيفِ، وَقَدْرُ عَرْضِ
الْكَفِّ فِي الرَّقِيقِ.

وَبَوْلٌ انْتَصَحَ مِثْلَ رُؤُوسِ الْإِبِرِ لَيْسَ بِشَيْءٍ. وَمَاءٌ وَرَدٌ عَلَى
نَجْسٍ نَجْسٌ، كَعَكْسِهِ. وَرَمَادُ الْقَدِيرِ طَاهُرٌ كَحِمَارٍ صَارَ مِلْحًا.

От, гўшти ейиладиган ҳайвонлар ва гўшти ейилмайдиган қушларнинг тезаги нажосати хафида бўлиб улар теккан кийимнинг тўртдан биридан ози бўлганда афв қилинади. Гўшти ейиладиган қушларнинг тезаги покдир. Аммо товуқнинг тезаги икки йўлдан чиқсан нарса, қон, хамр каби нажосати ғализадир. Нажосати ғализа теккан ерида бир дирҳамдан оз миқдорда бўлганида афв қилинади. Нажосати ғализанинг қуюғида бир дирҳам миқдори бир мисқол (4,25 гр), суюғида бир дирҳам миқдори кафтнинг чуқур ерининг кенглигидадир. Игнанинг учлари каби саҳраган бавл ҳеч нарса эмас. Нажосат устига тушган сув ва бунинг акси нажосатдир. Ифлос нарсанинг кули туз конига тушиб кетиб тузга айланиб кетган эшак каби покдир.

وَيُصَلِّى عَلَى ثُوبٍ بِطَانَتُهُ نَجْسٌ، وَعَلَى طَرَفِ بِسَاطٍ طَرَفُ
آخْرُ مِنْهُ نَجْسٌ، وَفِي ثُوبٍ ظَاهِرٌ فِيهِ مِنَ النَّجَسِ نُدُوَّةٌ بِحِينٍ لَا
يَقْطُرُ مِنْهُ شَيْءٌ إِنْ عُصِرَ، أَوْ وُضَعَ رَطْبًا عَلَى مَا طُيِّنَ بِطِينٍ فِيهِ
سِرْقِينٌ فِيهِسَنَ، أَوْ نُسِيَ مَحْلُ التَّجَاسَةِ مِنْهُ، فَغُسِلَ طَرَفُ مِنْهُ،

كَحِنْطَةٌ بَالَّ عَلَيْهَا حُمُرٌ تَدْوُسُهَا، فَغُسِلَ بَعْضُهَا، أَوْ وُهِبَ.

Астарига нажосат теккан кийим ила намоз ўқиши, бир четига нажас теккан гиламнинг бошқа тарафида намоз ўқиши, сиқилса томмайдиган даражадаги нажосатдан бўлган намлик бор кийимда намоз ўқиши, тезак бор хўл лой ила лойланиб сўнгра қуриган нарсанинг устига қўйилган қуруқ кийим ила намоз ўқиши, буғдойни янчиш учун эшаклар тегирмон атрофида айланайтиб буғдойнинг устига бавл қилиб қўйгач айнан қайси жойга бавл қилинганини билинмагани учун буғдойнинг бир тарафи ювилганида ёки бериб юборилганида буғдой пок бўлгани каби бир кийимга нажас теккач қай ерига теккани билинмай таҳминан бир тарафи ювилган кийимда намоз ўқиши – жоиз.

(أَحْكَامُ الْإِسْتِنْجَاءِ)

الإِسْتِنْجَاءُ مِنْ كُلِّ حَدَثٍ غَيْرِ النَّوْمِ وَالرِّيحِ، بِنَحْوِ حَجَرٍ حَتَّى
يُنْقِيَهُ: سُنَّةٌ. وَلَا بِعَظِيمٍ وَرَوْثٍ وَيَمِينٍ، ثُمَّ غَسْلُهُ أَدَبٌ.

وَلَوْ جَاءَ الْمَحْرَجَ أَكْثَرُ مِنْ قَدْرٍ دِرْهَمٍ فَوَاجِبٌ، فَيَغْسِلُ
بِعُطُونِ الْأَصَابِعَ بَعْدَ غَسْلِ الْيَدَيْنِ مُرْخِيًّا مَحْرَجَهُ بِمُبَايَعَةٍ، ثُمَّ يَغْسِلُ
الْيَدَ. وَكُرْهَةُ اسْتِقْبَالِ الْقِبْلَةِ وَاسْتِدْبَارُهَا فِي الْخُلَاءِ.

Истинжо ҳукмлари

Тош ва шунга ўхшаш нарсалар ила икки йўлни - уйқу ва елдан бошқа ҳар қандай бетаҳоратлиқда – пок бўлгунча тозалаш истинжо бўлиб у суннатдир. Истинжо суяқ, тезак ва ўнг қўл ила қилинмайди. Истинжодан кейин иккала маҳражни ювиш одобдир. Агар нажосат маҳраждан бир дирҳам миқдоридан кўп жойга ўтса, истинжо қилиш вожиб бўлади. Маҳражни ювишни – икки қўлни ювиб – маҳражини муболаға ила бўшаштириб бармоқларининг ички тарафи билан тозалайди. Сўнгра қўлларини ювади. Хожатхонада қиблага олд ва орқа тарфни қилиб ўтириш макруҳдир.

كِتَابُ الصَّلَاةِ

وَقْتُ الْفَجْرِ مِنَ الصُّبْحِ الْمُعْتَرِضِ إِلَى الظُّلُوعِ. وَالظُّهُورِ مِنَ الزَّوَالِ إِلَى بُلُوغِ ظِلِّ كُلِّ شَيْءٍ مِثْلِيهِ، سَوَى فِيَءِ الزَّوَالِ، وَفِي رِوَايَةٍ: مِثْلُهُ. وَالعَصْرِ مِنْهُ إِلَى الْغُرُوبِ. وَالْمَغْرِبِ مِنْهُ إِلَى غَيْبَةِ الشَّفَقِ: هُوَ الْخَمْرَةُ، وَبِهِ يُفْتَنُ. وَالْعِشَاءُ مِنْهُ، وَالْوِتْرُ بَعْدُهُ إِلَى الْفَجْرِ لَهُمَا.

НАМОЗ КИТОБИ

Бомдоднинг вақти уфқда энига ёйилган субҳдан қуёш кўрингуничадир. Пешин вақти қуёш заволга кетишидан қўланкасини ҳисобга олмаган ҳолда ҳар бир нарсанинг сояси ўзининг узунлигига икки баробар бўлгунича, бир ривоятда: “сојаси ўзининг узунлигига бир баробар бўлгунича” дейилган. Аср вақти пешин вақти тугашидан қуёш ботгунгача. Шом вақти аср вақти тугашидан шафақ йўқолгунича, шафақ уфқдаги қизиллик бўлиб шунга фатво берилган. Хуфтон вақти шом вақти тугаганидан бошланади, витр хуфтондан кейин бўлади. Икковининг вақти фажргача (рўзадор оғиз ёпадиган вақтгача) давом этади.

(الْأَوْقَاتُ الْمُسْتَحْبَةُ)

وَيُسْتَحْبِطُ لِلْفَجْرِ الْبِدَائِهُ مُسْفِرًا، بِحِيثُ يُمْكِنُهُ تَرْتِيلُ أَرْبَعِينَ آيَةً، ثُمَّ الْإِعَاذَةُ إِنْ ظَهَرَ فَسَادٌ وَضُوئِهِ، وَأَخِيرُ ظُهُورِ الصَّيفِ وَالْعَصْرِ مَا لَمْ تَتَغَيَّرْ، وَالْعِشَاءُ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ، وَالْوُتْرُ إِلَى آخِرِهِ، لِمَنْ يَتَقَبَّلُ بِالْإِنْبَاهِ، وَتَعْجِيلُ ظُهُورِ الشِّتَّاءِ وَالْمَغْرِبِ، وَيَوْمَ غَيْمٍ يُعَجَّلُ الْعَصْرُ وَالْعِشَاءُ وَيُؤَخَّرُ غَيْرُهُمَا.

Мустаҳаб вактлар

Бомдодни бошлашда қирқ оят ўқиб сўнгра таҳорати бузилганлигини билгач яна қайтариб ўқишга етадиган даражада кунни озроқ ёришириш, ёзнинг пешини ва қуёш ўзгармаса асрини кечикитириш, хуфтонни кечанинг учдан бирига кечикитириш, уйғонишига ишонган учун витрни кечанинг охирига кечикитириш, қишининг пешини ва шомини эрталатиш -

мустаҳабдир. Булутли кунда аср ва хуфтон эрталатилади, улардан бошқа намозлар кечиктирилади.

(الْأَوْقَاتُ الْمَكْرُوَهُةُ)

وَلَا يَجُوزُ صَلَاةٌ، وَسَجْدَةٌ تِلَاؤَةٌ، وَصَلَاةٌ جَنَازَةٌ عِنْدَ طُلُوعِهَا وَقِيَامَهَا وَغُرُوبِهَا، إِلَّا عَصْرٌ يَوْمِهِ، وَيُكْرَهُ إِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ لِلْخُطْبَةِ النَّفْلُ فَقَطُ، وَبَعْدَ الصُّبْحِ إِلَّا سُنَّتُهُ، وَبَعْدَ أَدَاءِ الْعَصْرِ إِلَى أَدَاءِ الْمَغْرِبِ. وَمَنْ هُوَ أَهْلُ فَرْضٍ فِي آخِرِ وَقْتِهِ، يَقْضِيهِ فَقَطُ، لَا مَنْ حَاضَرْتُ فِيهِ.

Макрух вақтлар

Күёш чиқаётганида, қиёмга келганида ва ботаётганида ўша кунги асрдан бошқа намоз, тиловат саждаси, жаноза намози макрух бўлади. Имом хутбага чиққанида, бомдод вақтида унинг суннатидан бошқа, аср ўқилгач шом ўқилгунича фақат нафл намоз макрух бўлади. Ким намознинг охирги вақтида унга

аҳл бўлиб қолса – ўша вақтда ҳайз қўриб қолганга хилоф ўлароқ – факат ўша намознинг ўзини қазо қиласди.

فَصْلُ الْأَذَانِ

(بَابُ الْأَذَانِ)

سُنَّةُ لِلْفَرَائِضِ وَاجْمُعَةٌ فَقَطٌ فِي وَقْتِهَا، وَيُعَادُ لَوْ أَدِنَ قَبْلَهُ.
وَيَتَرَسَّلُ فِيهِ مُسْتَقْبِلًا، وَأَصْبَعَاهُ فِي أَذْنِيهِ، وَلَا يُلْحِنُ، وَلَا يُرَجِّعُ،
وَيُخُولُ وَجْهَهُ فِي الْحِيَعَاتِينِ يَمْنَةً وَيَسْرَةً.
وَإِنْ لَمْ يَتِمِ الْإِعْلَامُ يَسْتَدِيرُ فِي الْمِئَدَنِ. وَالْإِقَامَةُ مِثْلُهُ، لَكِنْ
يَحْدُرُ فِيهَا، وَيُرَادُ: قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ مَرَّتَيْنِ، وَلَا يُسْكَلُمُ فِيهِمَا.
وَالشَّوِّيْبُ حَسَنٌ فِي كُلِّ صَلَاةٍ، وَيَجْلِسُ بَيْنَهُمَا إِلَّا فِي الْمَغْرِبِ،
وَيُؤَذِّنُ لِلْفَاتِتَةِ وَنِقْيَمُ، وَكَذَا لِأُولَى الْفَوَائِتِ، وَلِكُلِّ مِنَ الْبَوَاقِي يَأْتِي
بِهِمَا، أَوْ بِهَا.

АЗОН ФАСЛИ

Аzon боби

Аzon фарз намозлар ва жумъа учун уларнинг вақтида суннат. Вақтидан аввал аzon айтилган бўлса, қайта айтилади. Қиблага юзланиб, тарассул қилиб (калималар орасини ажратиб айтиш), икки бармоғини икки қулоғига тиқиб аzon айтади. Лаҳн (калимани маъносидан чиқариб юборадиган камчилик ёки зиёдаликка йўл қўйиш) ва таржиъ (икки шаҳодат калималарининг бирини пастроқ, иккинчисини ундан баландроқ айтиш) қилмайди. Икки “ҳайя”ларда ўнга ва чапга юзини ўгиради. Намозни эълон қилиш бу тариқа комил бўлмаса, мезонада айланиб айтади. Иқома аzon каби бўлиб фақат уни тезроқ айтади ва икки маротаба “қод қоматис солаҳ”ни зиёда қиласди. Аzon ва иқома айтаетганида гапирмайди. Тасвийб (иқома айтаетганини билдириш) ҳар бир намозда яхшидир. Шомдан бошқа намозларда аzon ва иқома орасида ўтирилади. Ўтиб кетган бир вақт намоз учун аzon ҳам иқома ҳам айтилади.

Шунингдек ўтиб кетган кўп вақт намозларнинг аввалгисига ҳам аzon ва иқома айтилади, қолганларига аzon ва иқома айтади ёки иқоманинг ўзини айтади.

وَكُرِهٗ إِقَامَةُ الْمُحْدِثِ لَا أَذَانُهُ، وَلَمْ يُعَادَا، وَكُرِهٗ مِنَ الْجُنُبِ،
 وَلَا يُعَادُ هِيَ بَلْ هُوَ، كَأَذَانِ الْمَرْأَةِ وَالْمَجْنُونِ وَالسَّكْرَانِ. وَكُرِهٗ
 تَرْكُهُمَا فِي السَّفَرِ وَجَمَاعَةُ الْمَسْجِدِ، لَا فِي بَيْتِهِ فِي مِصْرٍ.
 وَيَقُولُ الْإِلَامُ وَالْقَوْمُ عِنْدَهُ: حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، وَيَشْرُغُ عِنْدَهُ:
 قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ.

Бетахоратнинг иқомаси азонидан фарқли ўлароқ макрух бўлиб иккови ҳам қайта айтилмайди. Азон ҳам, иқома ҳам жунуб киши тарафидан айтилса макрух бўлиб иқомадан фарқли ўлароқ аёл кишининг, мажнуннинг ва мастнинг азони каби қайта айтилади. Азон ва иқомани сафарда ва жамоъат масжидида тарк этиш “миср”даги уйидан фарқли ўлароқ макрухдир. Имом ва қавм “хайя ъалас солаҳ”да турадилар. Имом намозга “қод қоматис солаҳ”да киришади.

فَصْلُ شُرُوطِ الصَّلَاةِ

(بَابُ شُرُوطِ الصَّلَاةِ)

هِيَ طُهُرُ بَدْنِ الْمُصَلِّي مِنْ حَدَثٍ أَوْ خَبَثٍ، وَثُوبَهُ، وَمَكَانِهِ،
وَسَتْرُ عَورَتِهِ، وَاسْتِقْبَالُ الْقِبْلَةِ، وَالنِّيَّةُ.
وَعَوْرَةُ الرَّجُلِ: مِنْ تَحْتِ سُرَّتِهِ إِلَى تَحْتِ رُكْبَتِيهِ، وَالْأَمْمَةُ: هَذَا
مَعَ ظَهِيرَهَا وَبَطْنِهَا. وَالْحَرَّةُ كُلُّ بَدَنِهَا، إِلَّا الْوَجْهُ وَالْكَفُّ وَالْقَدْمَ.
وَكَشْفُ رُبْعِ الْعُضُوِّ يَعْنِي الصَّلَاةَ. وَالسَّاقُ عُضُوٌّ وَحْدَهُ،
كَالْفَخِذِ، وَالذَّكَرِ مُنْفَرِدًا، وَالْأُنْثَيَيْنِ، وَشَعْرِ نَزَلَ.

НАМОЗ ШАРТЛАРИ ҲАҚИДАГИ ФАСЛ

Намоз шартлари боби

Намоз шартлари: Намозхоннинг бадани бетаҳоратлик ёки нажаслардан пок бўлиши,

кийими, намоз ўқийдиган жойи пок бўлиши, авратининг тўсилиши, қиблага юзланиш ва ният. Эркак кишининг аврати киндик тагидан икки тиззанинг тагигача. Чўрининг аврати шулар ва жасадининг олд, орқа томонлари. Хур аёлнинг юзи, кафти ва қадамидан бошқа барча ери авратдир. Аъзонинг тўртдан бири очик бўлиши намоздан манъ қиласди. Болдирнинг ўзи сон каби бир аъзо, закарнинг ўзи, икки кўкрак ва осилиб тушган соч бир аъзо.

وَعَادِمُ مُزِيلِ النَّجْسِ صَلَّى مَعَهُ وَلَمْ يُعِدْ. وَلَمْ يَجْزُ عَارِيًّا وَرُبْعُ
ثُوبِهِ طَاهِرٌ، وَفِي أَقَلَّ: الْأَفْضَلُ مَعَهُ. وَعَادِمُ الشَّوْبِ يَجْزُ صَلَوْتُهُ
قَائِمًا، وَتُنْدَبُ قَاعِدًا مُومِيًّا.

وَقِيلَةُ خَائِفِ الْإِسْتِقْبَالِ جِهَةُ قُدْرَتِهِ، وَإِنْ عَدْمَ مَنْ يَعْلَمُ تَحْرِيَّ
وَلَمْ يُعِدْ مُخْطَىءُ بَلْ مُصِيبٌ لَمْ يَسْتَحِرَّ، وَإِنْ تَحَوَّلَ رَأْيُهُ مُصَلِّيًّا
اسْتَدَارَ.

وَلَا يَضُرُّ جَهْلُهُ جِهَةُ إِمَامِهِ إِذَا عَلِمَ أَنَّهُ لَيْسَ خَلْفَهُ، بَلْ
تَقْدُمُهُ، أَوْ عِلْمُ مُخَالَفِهِ. وَيَقْصِدُ صَلَاتَهُ وَاقْتِدَاءُهُ إِنْ افْتَدَى
مُتَصَلِّاً بِالْتَّحْرِيمَةِ، وَمَعَ الْلَّفْظِ أَفْضَلُ. وَيَكْفِي لِغَيْرِ الْفَرْضِ
وَالْوَاجِبِ نِيَّةُ مُطْلَقِ الصَّلَاةِ، وَشُرِطَ لَهُمَا التَّسْعِينُ، لَا الْعَدْدُ.

Нажосатни кетказишига ҳеч нарсаси йўқ киши у ила намоз ўқийда ва намозини қайта ўқимайди. Кийимининг тўртдан бири пок бўла туриб кийимсиз намоз ўқиши жоиз эмас. Кийимининг ундан ҳам ози пок бўлса, кийими ила ўқигани афзал. Кийими йўқнинг яланғоч намоз ўқиши жоиз, ўтириб имо ила ўқиши мандубдир. Хавфи бор киши учун юзланишига қудрати бор тарафи қибла бўлади. Қиблани биладиган инсон топилмаса, ўрганиб тахмин қиласди. Ўрганиб тахмин қилгани киши қиблага юзланмай ўқиган бўлса ҳам намозни қайта ўқимайди. Ўрганмай, тахмин қилмай намоз ўқиган киши қиблага тўгри қараб ўқиган бўлса ҳам намозни қайта ўқийди. Намоз ўқиётганида қибла хақида фикри ўзгарса, намоздаги ҳолида ўгирилади. Имоми ундан орқада эмаслиги аниқ бўлганида имоми юзланган тарафни билмаслиги намозига зарар етказмайди. Аммо имомидан олдинга ўтиб кетгани ёки унга тескари тургани аниқ эканлигини билса, намози бузилади. Такбири таҳримага уланган ҳолда имомга иқтидо қилган бўлса, имомнинг намози ва унга иқтидо қилишни қасд қиласди. Ниятини талаффуз қиласа афзал. Фарз ва вожиб намозлардан

бошқа намозларда мутлоқ намозни ният қилиш дуруст. Фарз ва вожиб намозларда намозни -ракатлари ададига хилоф ўлароқ - ният ила таъйин қилиш шарт қилинганд.

فَصْلٌ فِي صِفَةِ الصَّلَاةِ

(بَابُ صِفَةِ الصَّلَاةِ)

فَرْضُهَا: التَّحْرِيمَةُ، وَالْقِيَامُ، وَقِرَاءَةُ آيَةٍ فِي كُلِّ مِنْ رَكْعَتِيِّ الْفَرْضِ، وَفِي كُلِّ مِنْ رَكْعَاتِ الْوِتْرِ وَالنَّفْلِ، وَالْمُكْتَفِي بِهَا مُسِيَّءٌ. وَعِنْدَهُمَا آيَةٌ طَوِيلَةٌ، أَوْ ثُلُثٌ قِصَارٌ، وَالرُّكُوعُ، وَالسُّجُودُ بِالْجَبَهَةِ وَالْأَنْفِ، وَبِهِ يُفْتَى، وَالْقَعْدَةُ الْأَخِيرَةُ قَدْرُ التَّشَهِيدِ، وَالْخُرُوجُ بِصُنْعِهِ.

НАМОЗ СИФАТИ ҲАҚИДАГИ ФАСЛ

Намоз сифати боби

Такбири тахрима, қиём, фарзнинг икки

ракатида ва витр, нафлларнинг ҳар ракатида бир оят бўлса ҳам ўқиш намоз фарзларидандир. Бир оят ўқиш ила кифояланган намозхон гуноҳкор бўлади. Икковлари наздларида бир узун оят ёки уч қисқа оят ўқиш фарз. Рукуъ, пешона ва бурун ила сажда қилиш – фатво шунга берилган – намоз фарзларидандир. Ташаҳҳуд микдорича охирги ўтириш ва ўз феъли ила намоздан чиқиш намоз фарзларидандир.

(وَاجِبَاتُ الصَّلَاةِ)

وَوَاجِبُهَا: قِرَاءَةُ الْفَاتِحَةِ، وَضَمُّ سُورَةِ وَرِعَايَةُ التَّرْتِيبِ،
وَالْقَعْدَةُ الْأُولَى، وَالشَّهَادَةُ، وَلَفْظُ السَّلَامِ، وَقُنُوتُ الْوِتْرِ،
وَتَكْبِيرَاتُ الْعِيدَيْنِ وَتَعْبِينُ الْأُولَائِينِ لِلْقِرَاءَةِ، وَتَعْدِيلُ الْأَرْكَانِ،
وَاجْهَرُ وَالْإِخْفَاءُ فِيمَا يُجْهَرُ وَيُخْفَى.

Намознинг вожиблари

“Фотиха”ни ўқиш, бир сура зам қилиш, тартибни риоя қилиш, аввалги қаъда (ўтириш), “ташаҳҳуд”ни ўқиш, салом лафзини айтиш,

витринг қунути, икки ийд намозининг такбирлари, аввалги икки ракатни қироъат учун таъйин қилиш, таъдийлулар кон (қиём, қироъат, рукуъ ва сажда каби намоз фарзларини ва улар орасидаги рукуъдан туриш, саждадан туриш каби амалларни суннатга мувофиқ хотиржам бажариш), жаҳрий ўқиладиган намозни жаҳрий ўқиш, махфий ўқиладиган намозни махфий ўқиш.

(سُنْنَ الصَّلَاةِ)

وَسُنْنَ غَيْرُهَا أَوْ نُدِبَ.

Намознинг суннатлари

Намознинг фарз ва вожиб амалларидан бошқа амаллари суннат ёки мандуб бўлади.

(صِفَةُ الصَّلَاةِ)

فَإِذَا أَرَادَ الشُّرُوعَ كَبَرَ بِلَا مَدِ الْهَمْزَةَ وَالْبَاءِ، مَا سَأَلَ يَأْتِهَا مَيْهٌ
شَحْمَقَى أَذْنِيهِ. وَالْمَرْأَةُ تَرْفَعُ يَدِيهَا حِذَاءَ مَنْكِبِيهَا. وَيَجُوزُ بِكُلِّ مَا
دَلَّ عَلَى تَعْظِيمٍ، وَلَا مَشْوُبٍ بِدُعَاءٍ، وَلَوْ بِالْفَارِسِيَّةِ، لَا الْقِرَاءَةُ
بِهَا إِلَّا بِعُدْرٍ، وَبِهِ يُفْتَنُ.
وَيَضَعُ يَمِينَهُ عَلَى شِمَالِهِ تَحْتَ سُرْتَهُ، فِي كُلِّ قِيَامٍ فِيهِ ذِكْرٌ مَسْنُونٌ،
وَيُؤْسِلُ فِي قَوْمَةِ الرُّكْوَعِ، وَبَيْنَ تَكْبِيرَاتِ الْعِيدَيْنِ.

Намознинг сифати

Намозга киришни ирода қилганида икки бош бармоқларини икки қулоғининг юмшоқ жоларига теккизган ҳолида الله أَكْبَرُ нинг الله أَكْبَرُ идаги ни ва الله أَكْبَرُ даги бни чўзмасдан такбир айтади. Аёл киши икки қўлини икки елкаси баробарида кўтаради. Такбир - форсча бўлса ҳам - Аллоҳни улуғлашга далолат қилувчи, дуо аралаштирилмаган ҳар қандай лафзлар ила жоиз бўлаверади. Узр бўлмаса форсчада қироят қилиш жоиз эмас, шунга фатво берилади. Ҳар бир суннат зикр бор бўлган қиёмда ўнг қўлини чап қўли устига боғлаб

икковини киндигининг остига қўяди. Аммо рукуъдан турганда ва икии ийд намозининг такбирлари орасида қўлларини боғламайди.

ثُمَّ يُسْتَبِّنُ وَلَا يُوجَهُ، وَيَتَعَوَّذُ لِلْقِرَاءَةِ لَا لِلشَّنَاءِ، فَيَقُولُهُ الْمَسْبُوقُ، وَيُؤَخِّرُهُ عَنْ تَكْبِيرَاتِ الْعِيدَيْنِ، وَيُسَمِّي لَا بَيْنَ الْفَاتِحَةِ وَالسُّورَةِ، وَيُسْرُهُنَّ. ثُمَّ يَقْرَأُ الْفَاتِحَةَ وَيُؤْمِنُ سِرًّا كَالْمَأْمُومِ. ثُمَّ يُكَبِّرُ لِلرُّكُوعِ خَافِضًا، وَيَعْتَمِدُ بِيَدِيهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ، مُفَرِّجًا أَصَابِعَهُ، بَاسِطًا ظَهْرَهُ، غَيْرَ رَافِعٍ وَلَا مُنَكِّسٍ رَأْسَهُ.
وَيُسَبِّحُ ثَلَاثًا، وَهُوَ أَدْنَاهُ، ثُمَّ يُسَمِّعُ رَافِعًا رَأْسَهُ. وَيَكْتَفِي بِهِ الْإِمَامُ، وَبِالْتَّحْمِيدِ الْمُؤْمِنُ، وَيَجْمِعُ الْمُنْفَرِدُ بَيْنَهُمَا. وَيَقُولُ مُسْتَوِيًّا.
ثُمَّ يُكَبِّرُ وَيَسْجُدُ، فَيَضْعُ رُكْبَتَيْهِ، ثُمَّ يَدِيهِ ضَامِمًا أَصَابِعَهُ، ثُمَّ وَجْهُهُ، مُبْدِيًّا ضَبْعَيْهِ، مُجَافِيًّا بَطْنَهُ عَنْ فَخْدَيْهِ، مُوَجِّهًا أَصَابِعَ رِجْلَيْهِ نَحْوَ الْقِبْلَةِ. وَيُسَبِّحُ ثَلَاثًا وَهُوَ أَدْنَاهُ.
وَيَجْوُزُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ يَجْدُ حَجْمَهُ، وَتَسْتَقِرُ جَهَتُهُ وَعَلَى ظَهِيرٍ مَنْ يُصْلِي صَلَوَتَهُ فِي الرِّحَامِ.

Сўнгра “субҳанакаллохумма”ни ўқийди, “важжахту важхий”ни эмас. Сано учун эмас, қироъат учун “аъуузу”ни айтади. Масбуқ (намозга кейин қўшилган) “аъуузу”ни айтади.

Ийд намозлари такбирларидан кейин “аъузу”ни айтади. Сүнгра “бисмиллаҳи”ни айтади. Фотиҳа ва зам сурә орасида “бисмиллаҳи”ни айтмайди. Санони, “аъузу”ни ва “бисмиллаҳи”ни маҳфий қилиб айтади. Сүнгра фотиҳани ўқийди ва имом ҳам муқтадий каби “омийн”ни маҳфий айтади. Сүнгра эгила туриб рукуъга такбир айтади. Рукуъда икки тиззасига бармоқларини очган ҳолда ушлаб суянади ва бошини эгмаган ва кўтармаган ҳолда белини теккис тутади. Сүнгра уч маротаба тасбеҳ айтади – бу адад намоздаги тасбеҳнинг энг кам миқдори - ва бошини кўтара туриб “самиъаллоҳу”ни айтади. Имом “самиъаллоҳу”ни айтиш ила кифояланади, муқтадий эса “таҳмид”ни айтиш ила кифояланади. Бир ўзи намоз ўқиётган киши икковини айтади. Рукуъдан сўнг қадди рост ҳолда туради. Сүнгра такбир айтиб саждага кетади қиласи. Аввал икки тиззасини сўнг бармоқлари орасинини ёпиштирган ҳолда икки қўлини сўнг пешонасини қўяди. Саждада икки билагини очади ва кўтаради, қорнини икки сонида узоклаштириб, оёғининг бармоқларини қиблага юзлантирган ҳолда бўлади. Уч маротаба – бу адад намоздаги тасбеҳнинг энг кам миқдори – тасбеҳ айтади. Пешонасини устига қўйганида шаклва суратини билиш мумкин бўлган ва пешонаси

ўрнашиши мумкин бўлган нарсага сажда қилиш жоиз. Тиқилинчда у билан бир намозда бўлган кишининг орқасига сажда қилиш ҳам жоиз.

وَالْمَرْأَةُ تَخْفِضُ وَتُلْرِقُ بَطْنَهَا بِفَحْدِيْهَا. وَيَرْفَعُ رَأْسَهُ مُكَبِّرًا،
وَيَجْلِسُ مُطْمَئِنًا، وَيُكَبِّرُ وَيَسْجُدُ مُطْمَئِنًا وَيُكَبِّرُ وَيَرْفَعُ رَأْسَهُ، ثُمَّ
يَدِيهِ، ثُمَّ رُكْبَتِيهِ، وَيَقُومُ بِلَا اعْتِمَادٍ عَلَى الْأَرْضِ وَلَا قُعُودٍ. وَالرَّكْعَةُ
الثَّانِيَةُ كَالْأُولَى، لَكِنْ لَا شَنَاءً، وَلَا تَعْوُذَ، وَلَا يَرْفَعُ يَدِيهِ فِيهَا.
وَإِذَا أَتَمَّهَا افْتَرَشَ رِحْلَهُ الْيُسْرَى وَجَلَسَ عَلَيْهَا، نَاصِبًا يُمْنَاهُ،
مُوْجِهًا أَصَابِعَهُ نَحْوَ الْقِبْلَةِ، وَاضِعًا يَدِيهِ عَلَى فَحْدِيْهِ، مُوْجِهًا
أَصَابِعَهُ.

وَالْمَرْأَةُ تَجْلِسُ عَلَى الْأَلْيَهَا الْيُسْرَى، تُخْرِجَةً رِجْلَيْهَا مِنَ الْجَانِبِ
الْأَيْمَنِ. وَيَتَشَهَّدُ كَابْنِ مَسْعُودٍ، وَلَا يَزِيدُ عَلَيْهِ. وَيَقْرَأُ فِيمَا بَعْدَ
الْأُولَى إِنَّ الْفَاتِحَةَ فَقَطْ. وَإِنْ سَبَحَ أَوْ سَكَّتَ جَازَ.

ثُمَّ يَقْعُدُ كَالْأُولَى، وَبَعْدَ التَّشْهِيدِ يُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَيَدْعُو بِمَا لَا يُسْأَلُ مِنَ النَّاسِ، ثُمَّ يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ
بِنِيَّةً مَنْ شَاءَ مِنَ الْبَشَرِ وَالْمَلَكِ ثُمَّ عَنْ يَسَارِهِ كَذَا. وَالْمُؤْمِنُ يَنْوِي

إِمَامَهُ فِي جَانِيهِ، وَفِيهِمَا إِذَا حَادَاهُ، وَالْمُنْفَرِدُ الْمَلَكُ فَقَطُّ.

Аёл киши икки билагини тушириб ёпади, икки сонини қорнига ёпиштиради. Сўнгра намозхон бошини такбир айта кўтаради ва хотиржам ўтиради. Кейин такбир айтиб хотиржам сажда қилади. Сўнг такбир айтиб аввал бошини, кейин икки қўлини, кейин икки тиззасини кўтаради. Тураётганида ерга суюнмай ва бир оз ўтиришсиз туради. Иккинчи ракат биринчиси қабидир. Аммо унда сано ва таъаввуз йўқ бўлиб, унда икки қўлини кўтартмайди ҳам. Иккинчи ракатни тамом қилганида ўнг оёқни тикка қилган, унинг бармоқларини қиблага юзлантирган, икки қўлини бармоқларини қиблага юзлантириб икки сонига қўйган ҳолда чап оёқни ёзиб унга ўтиради. Аёл киши икки оёғини тагидан ўнг тарафга чиқарган ҳолда чап думбасига ўтиради. Намозхон Ибн Масъуд разияллоҳу анҳунинг ташаҳҳудларини ўқийди ва унга зиёда қилмайди. Икки аввалги ракатдан кейинги ракатларда фақатгина “Фотиха”ни ўқийди холос. Ўша ракатларда тасбех айтса ёки жим турса, жоиз. Сўнг аввалгидек ўтиради, ташаҳҳуддан сўнг Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламга саловот айтади ва одамлардан сўралмайдиган нарсалар ила дуо

қилади. Кейин ўнг тарафига ўша ерда бўлган инсон ва фаришталарни ният қилган ҳолида салом беради. Сўнгра чап тарафига шундай салом беради. Муқтадий имоми қай тарафида бўлса, ўша тарафга салом берганида имомини юқоридагиларга қўшиб ният қилади, агар имомининг орқасида бўлса. Иккала саломида ният қилади. Бир ўзи намоз ўқиган киши фақат фаришталарни ният қилади.

فَصْلٌ (فِيمَا يَجْهَرُ بِهِ الْإِمَامُ)

يَجْهَرُ الْإِمَامُ فِي الْجُمُعَةِ، وَالْعِيدَيْنِ، وَالْفَجْرِ، وَأُولَئِي الْعِشَاءِينِ
أَدَاءً وَقَضَاءً لَا غَيْرُ.

وَالْمُنْفَرِدُ خُبْرٌ إِنْ أَدَى، وَخَافَتْ حَتَّمًا إِنْ قَضَى.
وَأَدْنَى الْجُهْرِ إِسْمَاعُلْغَيْرِهِ، وَأَدْنَى الْمُحَافَاتِ إِسْمَاعُلْنَفْسِهِ، هُوَ
الصَّحِيحُ. وَكَذَا فِي كُلِّ مَا يَتَعَلَّقُ بِالنُّطْقِ، كَالظَّلَاقِ، وَالْعِتَاقِ،
وَالإِسْتِشَانِ وَغَيْرِهَا.

وَسُنْنَةُ الْقِرَاءَةِ فِي السَّفَرِ عَجَلَةً: الْفَاتِحَةُ مَعَ أَيِّ سُورَةٍ شَاءَ،
وَآمِنًا نَحْوَ الْبُرُوجِ، وَفِي الْحُضَرِ اسْتَحْسَنُوا طِوَالَ الْمُفَصَّلِ: فِي

الفَجْرِ وَالظَّهِيرِ، وَأَوْسَاطُهُ فِي الْعَصْرِ وَالْعِشَاءِ، وَقِصَارُهُ فِي
الْمَغْرِبِ.

وَمِنَ الْحُجَّرَاتِ طِوَالٌ إِلَى الْبُرُوجِ، ثُمَّ أَوْسَاطٌ إِلَى 《لَمْ يَكُنْ》，
ثُمَّ قِصَارٌ إِلَى الْآخِرِ. وَفِي الصَّرُورَةِ بِقَدْرِ الْحَالِ.
وَكُرْهَةٌ تَعِينُ سُورَةً لِصَلَاةٍ. وَيَنْصِتُ الْمُؤْمِنُ. وَكَذَا فِي الْخُطْبَةِ.
إِلَّا إِذَا قَرَأَ يَا أَتَى الَّذِينَ آمَنُوا صَلُوا عَلَيْهِ فَيُصَلِّي السَّامِعُ سِرًا.

ИМОМ ЖАХРИЙ ҚИРОАТ ҚИЛИШИ ҲАҚИДАГИ ФАСЛ

Имом жумъа, икки ийд намозларида, Бомдод, Шом ва Хуфтоннинг аввалги икки ракъатида – адо намозини ўқисин, қазо намозини ўқисин фарқи йўқ - жаҳрий қироат қиласи. Бошқа барча намоз ва ракатларда маҳфий қироат қиласи.

Якка намозхон намозни вақтида адо этса, ихтиёр ўзида. Агар қазо намозини ўқиса, ичида қироат қилиши вожибdir.

Жаҳрий қироат қилишнинг энг пасти ўзидан бошқага эшилтирмоқдир. Маҳфий қироат қилишнинг энг пасти ўзи эшигадиган бўлишидир. Шуниси тўғридир.

Шунингдек ушбу ҳукм нутқقا боғлиқ «талоқ», «қул озод қилиш», «истисно» кабиларда ҳам шундайдир.

Намоздаги қироатнинг суннати шошиб турилган сафарда “Фотиҳа” билан хоҳлаган сурани, омонликда “Буруж”га ўхшашни қироат қилишdir.

Хазардаги қироатда Бомдод ва Пешинда “тиволи муфассал”ни, Аср ва Хуфтонда “авсати муфассал”ни, Шомда эса, “қисори муфассал”ни яхши деганлар.

“Хужурот”дан “Буруж”гача тиволи муфассалдир. Ундан “Лам якун”гача авсати муфассалдир. Ундан Қуръоннинг охиригача қисори муфассалдир. Бирор зарурат бўлганда бақадир ҳол ўқилади.

Бир намозга алоҳида бир сурани таъйин қилиш макруҳдир. Муқтадий намозда ҳам, хутбада ҳам жим туриб тинглайди. Аммо имом “Эй иймон келтирганлар! У(Расул)га саловот айтинглар”ни қироат қилса, эшитувчи ичидаги саловот айтади.

فَصْلٌ (في صَلَاةِ الْجَمَاعَةِ)

وَالْجَمَاعَةُ سَنَةٌ مُؤَكَّدَةٌ.

وَالْأَوْلَى بِالإِمَامَةِ: الْأَعْلَمُ بِالسُّنَّةِ، ثُمَّ الْأَقْرَأُ، ثُمَّ الْأَوْرَعُ، ثُمَّ الْأَسْنُ.

فَإِنْ أَمَّ عَبْدٌ، أَوْ أَعْرَيٌ، أَوْ فَاسِقٌ، أَوْ أَعْمَى، أَوْ مُبْتَدِعٌ، أَوْ وَلَدُ زِنَاءً كُرَهَ.

كَجَمَاعَةِ النِّسَاءِ وَحْدَهُنَّ. فَإِنْ فَعَلْنَ: تَقِفُ الْإِمَامُ وَسْطَهُنَّ. وَكُحْضُورِ الشَّابَّةِ كُلَّ جَمَاعَةٍ، وَالْعَجُوزِ الظُّهُرِ وَالْعَصْرِ. وَيَقْتَدِي الْمُتَوَضِّيُّ بِالْمُتَيَّمِ، وَالْغَاسِلُ بِالْمَاسِحِ، وَالْقَائِمُ بِالْقَاعِدِ، وَالْمُؤْمِنُ بِالْمُؤْمِنِ، وَالْمُتَنَفِّلُ بِالْمُفْتَرِضِ.

لَا بِامْرَأَةٍ أَوْ صَبِّيٍّ. وَ طَاهِرٌ بِمَعْدُورٍ، وَ قَارِئٌ بِأَمْيِيٍّ، وَ لَا بِسُّبْعٍ بِعَارٍ، وَعَيْرٌ مُومٌ بِمُومٍ، وَ لَا مُفْتَرِضٌ بِمُتَنَفِّلٍ. وَمُفْتَرِضٌ فَرْضًا آخَرَ، وَالْإِمَامُ لَا يُطِيلُهَا، وَلَا قِرَاءَةً الْأَوْلَى إِلَّا فِي الْفَجْرِ.

وَيَقُومُ الْمُؤْمِنُ الْوَاحِدُ عَلَى يَمِينِهِ، وَالزَّائِدُ حَلْفُهُ. وَيَصُفُّ الرِّجَالُ، ثُمَّ الصِّبِّيَانُ، ثُمَّ الْحُشْنَى، ثُمَّ النِّسَاءُ. فَإِنْ حَادَتْهُ فِي صَلَاةٍ مُطْلَقَةٍ مُشْتَرِكَةٍ تَحْرِيمَهُ وَأَذَاءً: فَسَدَّتْ صَلَاتُهُ، إِنْ نَوَى إِمَامَتَهَا، وَإِلَّا فَصَلَاتُهَا.

ЖАМОАТ НАМОЗИ ҲАҚИДАГИ ФАСЛ

Жамоат суннати муаккададир.

Имомликка ҳақлироғи суннатни билувчироғидир. Сўнгра, қорироғи. Сўнгра, парҳезкорроғи. Сўнг, ёши каттароғи.

Агар қул, аъробий, фосик, аъмо (кўзи кўр), бидъатчи ёки валади зино имомлик қилса, макрухдир.

Аёлларнинг ўзлари жамоат бўлишлари ҳам макрухдир. Агар шундоқ қилсалар, имомлари ўрталарида туради.

Ёш аёлнинг жамоатга, шунингдек, кампирнинг Пешин ва Асрга ҳозир бўлиши ҳам макрухдир.

Тоҳаратли таяммумлига, ювган масҳ тортганга, тик турган ўтирганга, имо қилувчи имо қилувчига ва нафл ўқувчи фарз ўқувчига иқтидо қиласди.

Эркак киши аёлга ёки ёш болага, таҳоратли узрлига, қори уммийга, кийимли яланғочга, имо қилмайдиган имо қиладиганга, фарз ўқувчи нафл ўқувчига ва бир фарзни ўқувчи бошқа фарзни ўқувчига иқтидо қилмайди.

Имом намозни ва Бомдоддан бошқада биринчи ракъат қироатини чўзиб юбормайди.

Муқтадий бир киши бўлса, унинг ўнг тарафида туради. Биттадан зиёд бўлса,

орқасида туради.

Аввал эркаклар, кейин болалар, сўнгра хунасалар ва улардан кейин аёллар саф тортадилар.

Агар аёл киши такбири таҳrima ва адода шерик бўлган мутлақ намозда эркакка тенг туриб қолганида (у имом бўлмаса) ёки у ўша аёлга имомликни ният қилган бўлса, эркакнинг намози фосид бўлади (бузилади). Агар имомликни ният қилмаган бўлса, аёлнинг намози бузилади.

فَصْلٌ (فِيمْنْ سَبَقَهُ الْحَدَثُ)

مُصَلٌّ سَبَقَهُ الْحَدَثُ تَوَضَّأَ وَأَتَمَّ، وَلَوْ بَعْدَ التَّشَهُدِ،
وَالإِسْتِئْنَافُ أَفْضَلُ.

НАМОЗДА ТОҲАРАТИ КЕТГАН КИШИ ҲАҚИДАГИ ФАСЛ

Намозхоннинг ихтиёрисиз тоҳарати кетса, дарҳол тоҳарат қилиб, намозини охирига етказади. Таҳорат кетиши ташаҳхуддан кейин бўлган бўлса ҳам. Намозни янгидан бошлаш

афзалдир.

(كَيْفِيَّةُ الْإِسْتِخْلَافِ إِذَا نَابَهُ شَيْءٌ فِي الصَّلَاةِ)

وَالإِمَامُ يَسْتَخْلِفُ، يَجْرُ آخَرَ إِلَى مَكَانِهِ، ثُمَّ يَتَوَضَّأُ وَيُتَمِّمُ الصَّلَاةَ ثَمَّةَ أَوْ يَعُودُ كَالْمُنْفَرِدِ إِنْ فَرَغَ إِمَامُهُ، وَإِلَّا عَادَ، وَكَذَا المُقْتَدِيِّ.

وَلَوْ جَنَّ الْمُصَلِّيُّ، أَوْ أَغْمِيَ عَلَيْهِ، أَوْ احْتَلَمَ أَوْ قَهْقَةَ، أَوْ أَحْدَثَ عَمْدًا، أَوْ أَصَابَهُ بَوْلٌ كَثِيرٌ، أَوْ شُجَّ فَسَالَ الدَّمُ، أَوْ ظَنَّ أَنَّهُ أَحْدَثَ، فَخَرَجَ مِنَ الْمَسْجِدِ، أَوْ جَاوَزَ الصُّفُوفَ خَارِجَهُ: ثُمَّ ظَهَرَ طُهْرُهُ فَسَدَّتْ صَلَاةُهُ.

وَلَوْ لَمْ يَخْرُجْ، أَوْ لَمْ يُجَاوِزْ بَيْنَيْهِ. وَبَعْدَ التَّشَهُدِ إِنْ عَمِلَ مَا يُنَافِيَهَا تَمَّتْ، وَتَفْسُدُ صَلَاةُ الْمَسْبُوقِ.

وَإِنْ وُجِدَ هُنَا رُؤْيَاً الْمُتَيَّمِ الْمَاءَ وَنَحْوُهُ، فَسَدَّتْ عِنْدَ أَيِّ حَنِيفَةَ، لِفَرْضِيَّةِ الْأَحْرُوجِ بِصُنْعِهِ، لَا عِنْدَهُمَا.

НАМОЗДА БИРОР НАРСА БЎЛСА ЎРНИГА ИМОМ ҚЎЙИШ КАЙФИЯТИ

Бундай ҳолатда имом орқасидагини ўз жойига тортиш ила ўзига ўринбосар қўяди. Сўнгра тоҳарат қилади ва имоми намоздан фориғ бўлган бўлса, ўша ерда намозини тамомлайди ёки якка намозхон каби намозни қайта ўқийди. Агар имом фориғ бўлмаган бўлса, намозга қайтади. Муқтадийнинг ҳукми ҳам шундай.

Агар намозхон жинни бўлиб қолса, ҳушидан кетса, эҳтилом бўлса, қаҳқаҳа билан кулса, қасдан таҳоратини кетказса, кўп сийдик тегса, боши ёрилиб қон оқса ёки тоҳарати кетганини гумон қилиб масжиддан чиқса ёки масжид ташқарисидаги сафлардан ўтиб кетса-ю сўнгра пок эканлиги зоҳир бўлса, намози фосид бўлади. Агар масжиддан чиқмаган ёки масжид ташқарисидаги сафлардан ўтмаган бўлса, намозини давом эттиради.

Агар намозхон ташаҳхуддан кейин намозни бузувчи амални қилса, намози тамом бўлади. Лекин бу ҳолатда масбуқнинг (намозга кейин келиб қўшилган) намози фосид бўлади.

Ташаҳхуддан кейин таяммумли киши сувни кўриб қолса ёки шунга ўхшаш намозхоннинг имкон доирасида бўлмаган намозни бузувчи нарсалар оriz бўлса, Абу Ҳанифа

рахимаҳуллоҳнинг наздиларида ўзи қасд қилган феъли ила намоздан чиқиши фарз бўлганлиги учун намози фосид бўлади. Икковларининг наздида, фосид бўлмайди.

فَصُلْ (فِيمَا يُفْسِدُ الصَّلَاةَ وَمَا يُكْرَهُ فِيهَا)

يُفْسِدُهَا الْكَلَامُ مُطْلَقاً، وَالسَّلَامُ عَمْدًا وَرَدُّهُ مُطْلَقاً. وَالْأَنِينُ وَنَحُوُهُ مِمَّا لَهُ صَوْتٌ، وَالْبُكَاءُ بِصَوْتٍ، إِلَّا لِأَمْرٍ الْآخِرَةِ، وَتَنَحْنُنُ إِلَّا بِعُذْرٍ، وَتَشْمِيمُ عَاطِسٍ، وَجَوَابُ الْكَلَامِ وَلَوْ بِالذِّكْرِ، وَالْفَتْحُ إِلَّا لِإِمَامِهِ، وَالْقِرَاءَةُ مِنْ مُصْحَّفٍ، وَالسُّجُودُ عَلَى نُجُسِ، وَالدُّعَاءُ بِمَا يُسْأَلُ مِنَ النَّاسِ، وَالْأَكْلُ، وَالشُّرْبُ، وَالْعَمَلُ الْكَثِيرُ: أَيْ مَا يَحْتَاجُ إِلَى الْيَدِينِ، أَوْ يَسْتَكْثِرُ الْمُصَلِّيُ، أَوْ يَظْنُ النَّاظِرُ أَنَّ عَامِلَهُ غَيْرُ مُصَلِّ.

НАМОЗНИ БУЗАДИГАН ВА УНДА МАКРУХ БЎЛГАН НАРСАЛАР ФАСЛИ

Намозни мутлақ калом, қасдан берилган салом ва унга мутлоқ алик олиш, инграш ва шунга ўхшаш овозли нарсалар, охират ишидан

бошқа сабаб ила овозли йиғи, узрсиз томоқ қириш, акса уриб “алҳамдуиллах” деганга “ярҳамукаллоҳ” дейиш, қаломга зикр билан бўлса ҳам жавоб бериш, имомидан бошқага луқма бериш, Мусҳафга қараб қироат қилиш, нажасга сажда қилиш, одамлардан сўраладиган нарсани Аллоҳдан сўраб дуо қилиш, емоқ, ичмоқ ва кўп амал қилиш намозни фосид қиласди. Кўп амал: икки қўлга муҳтож бўлинадиган ёки намозхон кўп деб ҳисоблаган амал ёхуд ўша амални қилувчига назар солувчи “намоз ўқимаяпти” деб гумон қиласдиган иш - кўп амалдир.

فَصْلٌ (في مَكْرُوهَاتِ الصَّلَاةِ)

وَكِرَهٌ كُلُّ هَيْئَةٍ يَكُونُ فِيهَا تَرْكُ خُشُوعٍ، وَالْتَّخَصُّرُ، وَقَلْبُ الْحَصَى لِيَسْجُدَ، إِلَّا مَرَّةً. وَمَسْحُ جَبْهَتِهِ مِنَ التُّرَابِ فِيهَا، وَالسُّجُودُ عَلَى كُورِ عَمَامَتِهِ، وَافْتَرَاشُ ذِرَاعَيْهِ، وَعَقْصُ شَعْرِهِ، وَسَدْلُ الشَّوْبِ، وَكَفْهُ، وَتَخْصِيصُ الْإِمَامِ بِمَكَانٍ، لَا إِنْ قَامَ فِي الْمَسْجِدِ وَسَجَدَ فِي الطَّاقِ.

وَالْقِيَامُ خَلْفَ صَفٍّ وُحِدَّ فِيهِ فُرْجَةً، وَصُورَةُ حَيْوانٍ فِي ثُوْبِهِ
وَمَسْجَدِهِ وَجْهَهِهِ، غَيْرَ خَلْفٍ وَتَحْتٍ، لَا إِنْ صَغَرَتْ جِدًا، أَوْ مُحِيَّ
رَأْسَهَا.

وَفِي شِيَابِ الْبِذْلَةِ، وَحَسْرُ رَأْسِهِ إِلَّا تَذَلْلًا، وَعَدُّ مَا يَقْرَأُ، وَغَلْقُ
بَابِ الْمَسْجِدِ، وَالْوَطْئُ وَالْحَدَثُ فَوْقَهُ، لَا فَوْقَ بَيْتٍ فِيهِ مَسْجِدٌ،
وَلَا تَرْبِيْنَهُ، وَلَا صَلَاتُهُ إِلَى ظَهُورِهِ مِنْ لَا يُصَلِّي. وَقَتْلُ الْحَيَّةِ
وَالْعَقْرَبِ فِيهَا. وَيَأْتِمُ بِالْمُرُورِ أَمَامَ الْمُصَلِّيِّ فِي مَسْجِدٍ صَغِيرٍ، وَأَمَّا
فِي غَيْرِهِ، فَفِيمَا يَنْتَهِي إِلَيْهِ بَصَرُهُ، نَاظِرًا فِي مَسْجَدِهِ، وَحَادِي
الْأَعْضَاءِ الْأَعْضَاءِ إِنْ صَلَّى عَلَى دُكَانٍ، إِنْ لَمْ يَكُنْ لِلْمُصَلِّي
سُتْرَةٌ يَقْدَارُ ذِرَاعَ وَغِلَظَ إِصْبَعٍ، تُغْرِزُ حِذَاءَ أَحَدٍ حَاجِبِيهِ بِقُرْبِهِ.
وَيَكْفِي سُتْرَةُ الْإِمَامِ، وَجَازَ تَرْكَهَا عِنْدَ عَدَمِ الْمُرُورِ وَعَدَمِ
الْطَّرِيقِ.

وَيَدْرُأُ بِالتَّسْبِيحِ أَوْ أَلِإِشَارَةِ إِنْ عَدِمَ سُتْرَةً، أَوْ مَرَّ بَيْنَهُ
وَبَيْنَهَا.

НАМОЗ МАКРУХЛАРИ ФАСЛИ

Хушуънинг таркига сабаб бўладиган ҳар қандай ҳолат, қўлини белига қўйиш, сажда қилиш учун бир мартадан ортиқ тошларни текислаш, пешонасига теккан тупроқни артиш, салласининг пешига сажда қилиш, билакларини ерга тираш, сочини турмаклаш, кийимни осилтириш ва шимариш, имомга хос макон қилиш, масжидда туриб меҳробга сажда қилиш бундан мустасно, олдиндаги сафда жой бўла туриб кейинги сафда туриш – макрухdir.

Намозхоннинг кийимида, саждагоҳида, пешонасида - орқа ҳамда ости мустасно - ҳайвон сурати бўлиши макрух. Сурат жуда кичик бўлса ёки боши ўчирилган бўлса, майли.

Уринган кийимда ва бош яланг - хорликни изҳор қилишдан бошқа ҳолда - намоз ўқиш ёки ўқиладиган нарсани санаш, масжиднинг эшигини қулфлаш, унинг томида жинсий яқинлик ва қазои ҳожат қилиш – макрухdir. Ичida намозхонаси бор уйда бу нарсалар макрух эмас. Шунингдек, масжидни зийнатлаш, намоз ўқимаётган одамнинг орқасига қараб намоз ўқиш, намозда илон ва чаённи ўлдириш ҳам макруҳ эмас.

Кичик масжидда намозхоннинг олдидан ўтиш ила гуноҳкор бўлинади. Аммо ундан бошқа жойда саждагоҳига назар солиб ўқиётган намозхоннинг кўзи етадиган жойдан ўтган гуноҳкор бўлади.

Агар намозхон дўкон устида ўқиётган бўлса ва олдидан ўтаётган одамнинг барча аъзоси унинг барча аъзоларига тенглашса, ўтувчи гуноҳкор бўлади.

Намозхоннинг олдидан ўтишда гуноҳкор бўлиш унинг икки қошидан бирининг тўғрисига санчиб қўйилгувчи бир аршин миқдоридаги ва бармоқ йўғонлигидаги сутраси бўлмагандадир.

Имомнинг сутраси барчага кифоя қиласи. Уни ўтиш эҳтимоли ва йўл бўлмаганда тарқ қилиш жоиздир. Сутра бўлмаганда ва ўтувчи намозхон билан сутрасининг орасидан ўтганда тасбих ва ишора билан қайтарилади.

فَصْلٌ (فِي الْوِتْرِ وَالنَّوَافِلِ)

الْوِتْرُ ثَلَاثُ رَكْعَاتٍ وَجَبَ سَلَامٌ، وَقَبْلَ رُكُوعِ الثَّالِثَةِ يُكَبِّرُ رَافِعًا يَدَيْهِ، ثُمَّ يَقْنُتُ فِيهِ أَبَدًا دُونَ غَيْرِهِ، وَيَقْرُأُ فِي كُلِّ رُكْعَةٍ مِنْهُ الْفَاتِحَةَ وَسُورَةً، وَيَتَسْعَ الْقَانِتَ بَعْدَ رُكُوعِ الْوِتْرِ لَا الْقَانِتَ فِي الْفَجْرِ، بَلْ يَسْكُنُ.

ВИТР ФАСЛИ

Бир салом билан уч ракъатли Витр ўқиши вожибидир. Учинчи рукуъдан олдин икки қўлини кўтариб такбир айтади ва «қунут» дуосини ўқийди. “Қунуи” доимо витрда ўқилади, бошқа намозда йўқдир. Витрнинг ҳар ракъатида «Фотиха»ни ва бир сурани қироат қиласиди. Иқтидо қилувчи қунутнинг рукуъидан кейин қунут ўқишида имомга эргашади. (Шофеъий мазҳабида ўқилувчи) Бомдоднинг қунутида имомга эргашмайди, сукут сақлайди.

فَصْلٌ (في السُّنَنِ)

وَسُنَّ قَبْلَ الْفَجْرِ وَبَعْدَ الظَّهَرِ وَالْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ: رَكْعَتَانِ،
وَقَبْلَ الظَّهَرِ وَاجْمَعَةٍ وَبَعْدَهَا أَرْبَعٌ بِسَلِيمَةٍ. وَحِبْ أَلْأَرْبَعِ قَبْلَ
الْعَصْرِ، وَحِبْ قَبْلَ الْعِشَاءِ وَبَعْدُهُ. وَكُرْهَ مَزِيدُ النَّفْلِ عَلَى أَرْبَعٍ
بِسَلِيمَةٍ نَهَارًا، وَعَلَى ثَمَانِ لَيْلًا. وَالْأَرْبَعُ أَفْضَلُ فِي الْمَلَوِينِ.

СУННАТ НАМОЗЛАР ҲАҚИДАГИ ФАСЛ

Бомдоддан олдин, Пешин, Шом ва Хуфтондан кейин икки ракъат, яна, Пешин, Жумъадан олдин ва Жумъадан кейин бир салом билан тўрт ракъат намоз ўқиш суннатdir. Асрдан, Хуфтондан олдин тўрт ракъат ва Хуфтондан кейин тўрт ракъат намоз ўқиши мустаҳабdir. Кундузи ўқилувчи нафл намозларни бир салом билан тўрт ракъатдан, кечаси ўқилувчи нафл намозларни бир салом билан саккиз ракъатдан ортиқ қилиш - макрухdir. Кундузи ҳам, кечаси ҳам намозларни тўрт ракъатда бир саломдан ўқиш афзалdir.

وَلَزِمَ النَّفْلُ بِالشُّرُوعِ، إِلَّا بِظَنِّ أَنَّهُ عَلَيْهِ. وَقُضِيَ رَكْعَتَانِ لَوْ نَقَضَ فِي الشَّفْعِ الْأَوَّلَ أَوْ فِي الثَّانِي. وَتَرَكَ الْقِرَاءَةَ فِي رَكْعَتِي الشَّفْعِ الْأَوَّلِ يُبْطِلُ التَّخْرِيمَةَ عِنْدَ أَيِّ حَنِيفَةَ، وَعِنْدَ مُحَمَّدٍ فِي رَكْعَةٍ، وَعِنْدَ أَيِّ يُوسُفَ لَا أَصْلًا. بَلْ يُفْسِدُ الْأَدَاءَ. فَيَقْضِي أَرْبَعًا عِنْدَ أَيِّ حَنِيفَةَ فِيمَا تَرَكَ فِي إِحْدَى الْأَوَّلِ مَعَ كُلِّ الثَّانِي أَوْ بَعْضِهِ.

وَعِنْدَ أَيِّ يُوسُفَ فِي أَرْبَعِ مَسَائِلٍ يُوجَدُ التَّرْكُ فِيهَا فِي شَفَعَيْنِ، وَفِي الْبَاقِي رَكْعَتَيْنِ. وَعِنْدَ حُمَّادٍ رَكْعَتَيْنِ فِي الْكُلِّ. وَإِنْ لَمْ يَقْعُدْ فِي الْوَسِطِ، أَوْ نَوْى أَرْبَعًا وَأَمْمَانِينِ، فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ. وَيَتَنَفَّلُ رَاكِبًا مُومِيًّا خَارِجَ الْمِصْرِ إِلَى غَيْرِ الْقِبْلَةِ، وَقَاعِدًا مَعَ قُدْرَةِ قِيَامِهِ. وَكُرْهَةُ قَاعِدًا بَقَاءً، وَإِنْ افْتَحَ رَاكِبًا وَنَزَلَ، بَنَى. وَبِعَكْسِهِ فَسَدَ.

Нафл намозга киришиш ила ўша намозни тугатиш намозхонга лозим бўлиб қолади. Аммо, киришган намозига “ўқишим лозим” деган гумон ила киришган бўлса, ундаи эмас. Агар (нафл намозларда) биринчи жуфт ракъатда ёки иккинчи жуфт ракъатда нафлни бузса, икки ракъат намоз қазо қиласди.

Биринчи жуфтнинг иккала ракъатида ҳам қироатни тарқ қилиш, Абу Ҳанифа раҳимаҳуллоҳнинг наздиларида, такбири таҳримани ботил қиласди. Имом Мухаммад раҳимаҳуллоҳнинг наздиларида, биринчи жуфтнинг бирорта ракъатида бўлса ҳам қироатни тарқ қилиш, такбири таҳримани ботил қиласди. Имом Абу Юсуф раҳимаҳуллоҳнинг наздиларида қироатни тарқ қилиш асло такбири таҳримани ботил

қилмайди, у кишининг наздиларида намознинг адосини фосид қиласи.

Бас, Абу Ҳанифа раҳимаҳуллоҳнинг наздиларида, биринчи жуфтнинг бирор ракъатида қироатни тарқ қилиш билан бирга иккинчи жуфтнинг ҳаммасида ёки баъзисида тарқ қилса, тўрт ракъатни қазо қиласи.

Абу Юсуф раҳимаҳуллоҳнинг наздиларида, қироат тарқ қилинишининг тўрт кўринишида иккала жуфтликда қироатни қисман ёки бутунлай тарқ қилиш мавжудлиги сабабидан, тўрт ракъатни қазо қиласи. Юқоридагилардан бошқа кўринишларда икки ракъатни қазо қиласи.

Муҳаммад раҳимаҳуллоҳнинг наздиларида, барча кўринишларда икки ракъатни қазо қиласи холос.

Агар ўртада ташаҳҳудга ўтирмаған бўлса ёки тўрт ракъатни ният қилган бўлиб, икки ракъатни тамом қилса, унга ҳеч қанча намоз лозим бўлмайди.

Шаҳардан ташқарида уловга мингандек ҳолида имо билан, қиблага қарамай нафл намоз ўқиши, тик туришга қодир ҳолида ўтириб нафл намоз ўқиши - жоиз. Тик турган ҳолда намозни бошлагач ўша намозни беузр ўтирган ҳолида тугатиш - макрухдир.

Уловга мингандек ҳолида намоз бошлаб сўнгра уловдан тушса, келган жойидан давом

эттиради. Бунинг аксида, намоз фосид бўлади.

فَصْلٌ (في الصَّلَاةِ التَّرَاوِيْحِ)

وَسُنَّ التَّرَاوِيْحُ قَبْلَ الْوِتْرِ أَوْ بَعْدَهُ، وَعَلَى كُلِّ تَرْوِيْحٍ جَلْسَةٌ
بِقَدْرِهَا. وَسُنَّ اخْتِسُمُ مَرَّةً، وَلَا يُسْرِكُ لِكَسَلٍ الْقَوْمُ، وَلَا يُوَتَّرُ بِجَمَاعَةٍ
خَارَجَ رَمَضَانَ.

ТАРОВЕХ НАМОЗИ ҲАҚИДАГИ ФАСЛ

Таровех намози Витрдан олдин ёки кейин суннатдир. Ҳар тўрт ракъатдан кейин ўша тўрт ракъат микдори дам олиб ўтирилади. Рамазонда бир маротаба хатм қилиш суннатдир. Уни қавмнинг дангасалиги туфайли тарк қилинmas. Рамазондан бошқада ойларда Витрни жамоат ила ўқилмайди.

فَصْلٌ (في صَلَاةِ الْكُسُوفِ وَالْحُسُوفِ وَالاِسْتِسْقَاءِ)

عِنْدَ الْكُسُوفِ يُصَلِّي إِمَامُ الْجُمُعَةِ بِالنَّاسِ رَكْعَتَيْنِ نَفْلًا، مُخْفِيًّا
مُطَوِّلًا قِرَاءَتَهُ فِيهِمَا، ثُمَّ يَدْعُو حَتَّى تَنْجَلِي الشَّمْسُ. وَإِنْ لَمْ
يَحْضُرْ، صَلُّوا فُرَادَى، كَانُوكُسُوفِ.
وَالْأَسْتِسْقَاءُ دُعَاءٌ وَاسْتِغْفَارٌ مُسْتَقْبِلًا. وَإِنْ صَلُّوا فُرَادَى
جَازَ، وَلَا يَقْلِبُ رِدَاءَهُ، وَلَا يَحْضُرُ ذِمَّيًّا.

КУСУФ, ХУСУФ ВА ИСТИСҚО НАМОЗИ ҲАҚИДА ФАСЛ

Қуёш тутилганда Жумъанинг имоми одамлар билан икки ракъат нафл намоз ўқиди. Иккала ракъатда қироатни махфий ва узун қилади. Намоздан сўнг қуёш очилгунича дуо қилиб туради. Имом ҳозир бўлмаса, хусуфдаги (ой тутилгандаги) каби намозни якка-якка ўқийдилар.

Истисқо қиблага қараган ҳолда дуо қилиш ва истигфор айтишдан иборатdir. Агар якка-якка намоз ўқисалар - жоиз. Имом ридосининг тескарисини ўгирмайди. Истисқода зиммий иштрок этмайди.

فَصْلٌ (في إِدْرَاكِ الْفَرِيْضَةِ)

مَنْ شَرَعَ فِي فَرْضٍ فَأَقِيمَتْ، إِنْ لَمْ يَسْجُدْ لِلرَّكْعَةِ الْأُولَى، أَوْ سَجَدَ وَهُوَ فِي غَيْرِ رُبَاعِيٍّ: قَطْعَ وَاقْتَدَى، وَكَذَا فِيهِ إِلَّا بَعْدَ ضَمِّ أُخْرَى. وَإِنْ صَلَّى ثَالِثًا مِنْهُ يُتَمِّمُهُ ثُمَّ يَقْتَدِي مُتَنَفِّلًا، إِلَّا فِي الْعَصْرِ.

ФАРЗ НАМОЗГА ЕТИШИШ

Фарз намозга киришгач (ўша намозга) иқомат айтилиб қолса, биринчи ракъатга сажда қилмаган бўлса ёки тўрт ракъатли бўлмаган намозда сажда қилган бўлса, намозини бўлиб имомга иқтидо қиласди. Тўрт ракъатли намозда бўлиб биринчи ракъатга сажда қилган бўлса, яна бир ракъат қўшиб намозини тугатади.

Агар тўрт ракъатли намоздан уч ракъатни ўқиган бўлса, уни тамом қиласди ва нафлни ният қилиб имомга иқтидо қиласди. Аммо Асрда бу ҳолатда иқтидо қилмайди.

وُكِرَهُ خُرُوجٌ مَنْ لَمْ يُصَلِّ مِنْ مَسْجِدٍ أَذْنَ فِيهِ، لَا لِمُقِيمٍ جَمَاعَةٍ أُخْرَى، وَلَا لِمَنْ صَلَى الظَّهَرَ وَالْعِشَاءَ، إِلَّا عِنْدَ الْإِقَامَةِ. وَفِي غَيْرِهِمَا يَخْرُجُ وَإِنْ أُقِيمَتْ. وَيَسْرُكُ سُنَّةُ الْفَجْرِ وَيَقْتَدِي، مَنْ لَمْ يُدْرِكْهُ بِجَمْعٍ إِنْ أَدَاهَا. وَمَنْ أَدْرَكَ رُكْعَةً مِنْهُ صَلَّاهَا وَلَا يَقْضِيهَا إِلَّا تَبَعًا لِفَرْضِهِ. وَيَسْرُكُ سُنَّةَ الظَّهَرِ فِي الْحَالَيْنِ وَيَقْتَدِي، ثُمَّ يَقْضِيهَا قَبْلَ شَفْعِهِ، وَغَيْرُهُمَا لَا يُقْضِي أَصْلًا.

Аzon айтилган масжиддаги одам ўша намозни ўқишдан аввал чиқиши макрухdir. Аммо ўзга жамоатнинг намозини қоим қилувчига макрух бўлмайди. Шунингдек, Пешин ва Хуфтонни ўқиб бўлганларга токи иқома айтилмас экан масжиддан чиқишлари макрух бўлмайди. Улардан бошқа намозларда (улардан кейин нафл намоз ўқилмаганлиги сабабидан) иқома айтилган бўлса ҳам чиқишлари макрух бўлмайди.

Бомдоднинг суннатини ўқиса Бомдоднинг фарзига етиша олмайдиган бўлса, суннатни

тарқ қиласи ва иқтидо қиласи. Агар фарздан бир ракъатга етадиган бўлса ҳам, суннатини тамом қиласи.

Бомдод намози қазо бўлганидагина Бомдоднинг суннатини фарзига қўшиб қазо қиласи холос.

Икки ҳолатда ҳам Пешиннинг тўрт ракъат суннатини тарқ қилиб, иқтидо қиласи. Сўнгра унинг қазосини икки ракъат суннатидан аввал ўқииди. Ушбу икки суннат намоздан (Бомдоднинг икки ракъати ва пешиннинг аввалги тўрт ракъати) бошқаларини мутлақо қазо қилмайди.

فَصْلٌ (في قضائِ الفوائِتِ)

فُرِضَ التَّرْتِيبُ بَيْنَ الْفُرُوضِ الْحَمْسَةِ وَالْوُتُرِ فَإِنَّا كُلُّهَا أَوْ بَعْضُهَا، إِلَّا إِذَا ضَاقَ الْوَقْتُ، أَوْ نَسِيَ، أَوْ فَاتَتْ سِتٌّ.

ҚАЗО НАМОЗЛАРНИ ЎҚИШ ФАСЛИ

Беш фарз намоз ва Витр намози орасида намозларнинг барчаси ёки бир қанчаси қазо бўлганида уларнинг кетма-кетлик тартибига риоя қилиш - фарздир. Аммо (ўша вақтдаги

намоз қазо бўлиши мумкинлиги сабабидан) вақт тор бўлса ёки (намозларни қай тартибда қазо қилганини) унугтган бўлса ёки (фарз қазо намозлар сони) олтитадан зиёда бўлса, (тартибни риоя қилиш) мустасно.

فَصْلٌ (في سُجُودِ السَّهْوِ)

يَجِبُ بَعْدَ سَلَامٍ وَاحِدٍ: سَجْدَتَانٍ، وَتَشَهُّدٍ، وَسَلَامٌ. لَوْ قَدَّمَ رُكْنًا، أَوْ أَخْرَى، أَوْ كَرَرَ، أَوْ غَيْرَ وَاجِبًا، أَوْ تَرَكَهُ سَاهِيًّا: كَرْكُوعٌ قَبْلَ الْقِرَاءَةِ، وَتَأْخِيرُ الشَّالِثَةِ بِزِيَادَةٍ عَلَى التَّشَهُّدِ، وَالرُّكُوعَيْنِ، وَاجْهَرٌ فِيمَا يُخَافِتُ، وَتَرْكُ الْقُعُودِ الْأَوَّلِ، وَيَوْوُلُ الْكُلُّ إِلَى تَرْكِ الْوَاجِبِ. وَلَا يَجِبُ السُّجُودُ بِسَهْوِ الْمُؤْمِنِ، بَلْ يَجِبُ بِسَهْوِ إِمَامِهِ إِنْ سَجَدَ. وَالْمَسْبُوقُ يَسْجُدُ مَعَ إِمَامِهِ ثُمَّ يَقْضِي. وَإِنْ لَمْ يَقْعُدْ أَوْلًا، وَهُوَ إِلَيْهِ أَقْرَبُ قَعْدَ وَتَشَهُّدَ وَلَا سَهْوَ عَلَيْهِ، وَإِلَّا قَامَ وَسَجَدَ لِلسَّهْوِ. وَإِنْ لَمْ يَقْعُدْ أَخِيرًا قَعَدَ مَا لَمْ يَسْجُدْ، وَسَجَدَ لِلسَّهْوِ، وَإِنْ سَجَدَ تَحْوِلَ فَرْضُهُ نَفْلًا، وَضَمَّ سَادِسَةً إِنْ شَاءَ. وَإِنْ قَعَدَ الْأَخِيرَةَ ثُمَّ قَامَ سَهْوًا عَادَ مَا لَمْ يَسْجُدْ وَسَلَمَ، وَإِنْ سَجَدَ ثُمَّ فَرْضُهُ وَضَمَّ سَادِسَةً وَسَجَدَ لِلسَّهْوِ، وَالرُّكْعَتَانِ نَفْلٌ لَا

تَنُوبَانِي عَنْ سُنَّةِ الظُّهُرِ. وَمَنْ افْتَدَى بِهِ فِيهِمَا صَلَّاهُمَا، وَإِنْ أَفْسَدَ
قَضَاهُمَا. وَإِنْ سَجَدَ لِلسَّهْوِ فِي النَّفْلِ لَا يَبْنِي وَإِنْ بَنَى صَحَّ، فَإِنْ
سَلَّمَ مِنْ عَلَيْهِ السَّهْوُ، فَهُوَ فِي الصَّلَاةِ، إِنْ سَجَدَ وَإِلَّا لَا.

САЖДАИ САХВ ҲАҚИДАГИ ФАСЛ

Намозхон намознинг бирор рукнини пайтидан аввал ёки кейин бажарганда ёки рукнни такрор қилганда ёки намознинг бирор вожибини ўзгартирганда ёки унутиш сабабидан тарқ қилганда, (ташаҳхуддан сўнг) бир саломдан кейин икки сажда, ташаҳхуд ва салом вожиб бўлади.

Рукнни пайтидан аввал қилишга қироатдан аввал рукуъ қилиш, рукнни пайтидан кейин қилишга учинчи ракъатга туришдан олдин ташаҳхудга зиёда қилиш, рукнни такрор қилишга икки маротаба рукуъ қилиш, бирор вожибни тарқ қилишга махфий ўқиладиган намозни жаҳрий ўқиш ва унутиш сабабидан тарқ қилишга аввалги қаъдани унутиб тарқ қилиш мисол бўлади ва буларнинг барчаси тарки вожиб ҳисобланади.

Муқтадийнинг бирор вожибни унутиб тарқ қилиши сабабли унга саждай сахв вожиб бўлмайди, аксинча унинг имомининг бирор

вожибни унутиб тарқ қилиши ва шунинг сабабидан саждаи сахв қилиши ила унга вожиб бўлади.

Масбуқ (кейин келиб қўшилган намозхон) имоми билан саждаи сахв қилади, сўнгра ўзи қолган намозини қазо қилади.

Намозхон аввалги ташаҳҳудга ўтирмай туриб кетганида ўтиришга яқин ҳолатда бўлса, қайтиб ўтиради ва ташаҳҳудни ўқийди, бу ҳолатда унга саждаи сахв қилиш лозим бўлмайди.

Шундай ҳолатда турганга яқин бўлса, буткул туради ва саждаи сахв қилади.

Агар намозхон охирги қаъдага ўтирмай туриб кетган бўлиб ҳали сажда қилмаган бўлса, қайтиб ўтиради ва саждаи сахв қилади.

Агар сажда қилган бўлса, фарзи нафлга айланиб қолади. Ҳоҳласа, ўша намозига олтинчи ракъатни қўшади.

Намозхон охирги қаъдага ўтиргандан кейин унутиб туриб кетган бўлиб сажда қилмаган бўлса, қайтиб ўтиради ва салом беради.

Агар ўша ракъатда сажда қилса, фарзи тамом бўлади ва олтинчи ракъатни ҳам қўшади, саждаи сахв ҳам қилади. Унинг учун зиёда бўлган икки ракъат пешиннинг суннатининг ўрнига ўтмайдиган икки ракъат нафл намоз бўлади.

Ким унга (имомга) ўша (ортиқча) икки

ракъатда иқтидо қилса, иккаловини ўқийди. Агар муқтадий ўша намозни фосид қилиб қўйса, қазо қилиши вожиб бўлади.

Нафл намозда саждаи сахв қилгач нафл намозида давом этмайди. Агар давом этса, намози тўғри бўлаверади.

Саждаи сахв лозим бўлган ҳолида унугиб салом берган киши (дарров) саждаи сахв қилса, намозда турган ҳисобида бўлади. Сажда қилмаса, намозда турган ҳисобида бўлмайди.

فَصْلٌ (فِي الشَّكِ فِي الصَّلَاةِ)

شَكُّ أَوَّلَ مَرَّةٍ أَنَّهُ كَمْ صَلَّى، اسْتَأْنَفَ، وَإِنْ كَثُرَ أَخَذَ بِغَالِبِ
ظَنِّهِ، وَإِنْ لَمْ يَعْلِمْ فِي الْأَقْلَلِ، لِكِنْ يَقْعُدُ حِيثُ تَوَهَّمُهُ آخِرُ صَلَاتِهِ.

НАМОЗДАГИ ШАК ҲАҚИДАГИ ФАСЛ

Биринчи маротаба неча ракъат намоз ўқигани ҳақида шакка тушган одам намозни қайтадан бошлайди. Бу каби шак қилиши кўп

учраб турса, гумонининг ғолиб тарафини олади. Агар гумонида ғолиб тараф бўлмаса, озини олади. Аммо намозининг охири деб гумон қилган жойида ўтиради.

فَصْلٌ (في سُجُودِ التِّلَاوَةِ)

تَبِعُ سَجْدَةً بَيْنَ تَكْبِيرَتَيْنِ بِشُرُوطِ الصَّلَاةِ، بِلَا رُفْعٍ يَدِ
وَتَشَهِّدِ وَسَلَامٍ. وَفِيهَا سُبْحَةُ السُّجُودِ، عَلَى مَنْ تَلَى آيَةً مِنْ أَرْبَعَ
عَشَرَةِ الَّتِي فِي: آخِرِ الْأَغْرَافِ، وَالرَّاعِدِ، وَالنَّحْلِ، وَبَنِي إِسْرَائِيلَ،
وَمَرْيَمَ، وَأُولَى الْمُجْرَمِينَ وَفِي الْفُرْقَانِ، وَفِي النَّمْلِ، وَفِي الْمِسْكِينِ،
وَفِي (ص) وَفِي حِمَ السَّجْدَةِ، وَفِي النَّجْمِ، وَفِي انشَقَّتْ، وَفِي اقْرَأْ.
أَوْ سِعَهَا، وَإِذَا تَلَى الْإِمَامُ فَمَنْ سِعَهَا ثُمَّ افْتَدَى بِهِ فِي رَكْعَةٍ
أُخْرَى، سَاجَدَ بَعْدَ الصَّلَاةِ، كَمُصلٍّ سَعَ مِنْ لَيْسَ مَعَهُ، وَمَنْ
افْتَدَى بِهِ فِي تِلْكَ الرَّكْعَةِ بَعْدَ سُجُودِ الْإِمَامِ لَا يَسْجُدُ وَقَبْلَهُ
يَسْجُدُ مَعَهُ وَإِنْ لَمْ يَسْمَعْ، وَإِنْ تَلَى الْمَأْمُومُ لَا يَسْجُدُ إِلَّا سَامِعٌ
خَارِجٌ. وَالصَّلَاةِ لَا تُقْضَى خَارِجًا، وَالرُّكْوَعُ بِلَا تَوَقُّفٍ يَنْوُبُ

عَنْهَا، فَإِنْ كَرَرَ فِي مَجْلِسٍ وَاحِدٍ أَوْ صَلَاةً، يَكْفِي سَجْدَةٌ، وَيُعْتَبَرُ
فِي السَّامِعِ مَجْلِسُهُ.

وَإِسْدَاءُ الشَّوْبِ وَالِإِنْتِقَالُ مِنْ غُصْنٍ إِلَى غُصْنٍ آخَرَ تَبْدِيلٌ.
وَيُكْرَهُ تَرْكُ آيَةِ السَّجْدَةِ وَحْدَهَا لَا عَكْسُهُ، وَنُدِبَ ضَمْ
غَيْرِهَا، وَاسْتُحْسِنَ إِخْفَاؤُهَا عَنِ السَّامِعِ.

ТИЛОВАТ САЖДАСИ ҲАҚИДАГИ ФАСЛ

Куръонда сажда ояллари хисобланган ўн тўрт оятдан бирини тиловат қилган ёки эшиштан киши учун шартлари намознинг шартлари каби, қўл кўтариш, ташаҳхуди, саломи бўлмаган ва икки такбир орасида бўлувчи бир сажда вожиб бўлади. Ушбу саждада “сажда тасбех” айтиш бор.

Ўн тўрт сажда ояллари қуидагилар: “Аъроф”, “Раъд”, “Нахл”, “Бани Исроил” (Исро сураси), “Марям”, “Хаж”нинг биринчиси, “Фурқон”, “Намл”, “Алиф лаам мийм Сажда”, “Сод”, “Хаа мийм Сажда”, “Нажм”, “Иншаққот” ва “Икро”.

Имом сажда оятини тиловат қилганда уни намоздан ташқарида эшиштан инсон ўша имомга бошқа ракъатда иқтидо қилган бўлса -

ўзи ила бирга бўлмаган инсондан сажда оятини эшитган намоз ўқувчи каби - намоздан сўнг сажда қиласи.

Сажда ояти ўқилган ракъатда имом унинг сабабидан сажда қилгач намоздан ташқарида сажда оятини эшитган инсон унга иқтидо қилса, тиловат саждасини қилмайди. Аммо, ўша саждадан аввал иқтидо қилса, агар сажда оятини эшитмаган бўлса ҳам, имоми ила сажда қиласи.

Муқтадий сажда оятини тиловат қилса, уни намоздан ташқарида бўлиб эшитган инсонгина сажда қиласи.

Намоз ичида ўқилинган тиловат саждаси намоздан ташқарида қазо қилинмайди. Сажда ояти тиловати кетидан дарров қилинган рукуъ тиловат саждасининг ўрнига ўтади.

Бир ўтиришда ёки намозда битта сажда оятини бир неча бор тақрор тиловат қилса ҳам, бир маротаба сажда қилиш кифоядир. Сажда оятини эшитувчининг ўзининг ўтириш ўрни эътиборга олинади.

Кийим тўқишидаги дастгоҳ атрофида юриш ва бир шохдан бошқа шохга ўтиш кабилар - ўрнини ўзгартиришдир. Сажда ояти тиловатининг ўзини тарқ қилиш - макрухдир. Бунинг акси макруҳ эмас. Сажда оятига бошқа оятни қўшиб тиловат қилиш - мандубдир. Сажда оятини атрофдагилар эшитмаслиги

учун махфий тиловат қилиш (жахрий намоз истисно) - яхшидир.

فَصْلٌ (في صَلَةِ الْمَرِيضِ)

إِنْ تَعَذَّرَ الْقِيَامُ لِمَرْضٍ حَدَثَ قَبْلَ الصَّلَاةِ أَوْ فِيهَا، صَلَّى
قَاعِدًا يَرْكَعُ وَيَسْجُدُ.
وَإِنْ تَعَذَّرَا مَعَ الْقِيَامِ أَوْمًا بِرَأْسِهِ قَاعِدًا إِنْ قَدَرَ، وَلَا مَعَهُ فَهُوَ
أَحَبُّ، وَجَعَلَ سُجُودَهُ أَخْفَضَ مِنْ رُكُوعِهِ، وَلَا يُرْفَعُ شَيْئًا لِيَسْجُدَ
عَلَيْهِ،
وَإِلَّا فَعَلَى جَنْبِهِ مُتَوَجِّهًا، أَوْ عَلَى ظَهْرِهِ كَذَا، وَذَا أَوْلَى.
وَالإِيمَاءُ بِالرَّأْسِ، فَإِنْ تَعَذَّرَ أَخْرَى. وَمُؤْمِنٌ صَحٌّ فِي الصَّلَاةِ اسْتَأْنَفَ،
وَقَاعِدٌ يَرْكَعُ وَيَسْجُدُ صَحٌّ فِيهَا، بَيْنَ قَائِمًا. صَلَّى قَاعِدًا فِي فُلْكٍ
جَارٍ بِلَا عُذْرٍ صَحٌّ. وَفِي الْمَرْبُوطِ لَا، إِلَّا بِعُذْرٍ.
جَنَّ أَوْ أَغْمِيَ عَلَيْهِ يَوْمًا وَلَيْلَةً، قَضَى مَا فَاتَ وَإِنْ زَادَ سَاعَةً
لَا.

БЕМОРНИНГ НАМОЗИ ҲАҚИДАГИ ФАСЛ

Намоздан аввал ёки унинг мобайнида ориз бўлган bemорлик сабабли қиём узрли бўлиб қолса, ўтирган ҳолда рукуъ ва сажда қилиб намоз ўқийди.

Рукуъ ва сажда қиёмга қодир бўлган ҳолида узрли бўлиб қолганида, қодир бўлса ўтириб имо қилиб намоз ўқийди. Қиёмда туриб имо қилмайди. Зоро, ўтириб имо қилиш ундан маҳбуброқдир. Шундай ҳолатда саждасини рукуъидан пастроқ қиласи. Сажда қилиш учун бирор нарсани пешонаси томон кўтармайди.

Агар ўтириб ўқишга қодир бўлмаса, қиблага юзланиб ёнбошлаган ҳолда ёки орқаси билан ётиб ўқийди. Орқаси билан ётиб ўқигани авлороқдир. Имо қилиш бош иладир. Агар имо қилиш узрли бўлиб қолса, намозни кейинга суради.

Имо қилиб намоз ўқиётган намоз ичида соғайса, намозини бошидан бошлайди.

Ўтирган ҳолида рукуъ ва сажда ила намоз ўқиётган одам намоз ичида соғайса, қойим ҳолида давом эттиради.

Сузиб кетаётган кемада узрсиз ўтириб намоз ўқиса, тўғри бўлади. Шатакка олинган кемада бўлмайди. Аммо, (шатакка олинган кемада қиём ҳолида намоз ўқиш) узрли бўлса, (ўтириб ўқиган намози) тўғри бўлади.

Бир кеча ва бир кундуз жиннилиқ ҳолатида бўлган ёки бехуш бўлган одам (ўша вақт

мобайнида) ўтган намозларни қазо қилади. Агар (бир кеча ва бир кундуз вақтдан) бирор вақт зиёда бўлса, (ўтган намозларни умуман) қазо қилмайди.

فَصْلٌ (في صَلَةِ الْمُسَافِرِ)

الْمُسَافِرُ مَنْ فَارَقَ بُيُوتَ بَلَدِهِ قَاصِدًا مَسَافَةً ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَلِيَأْلِيهَا، بِسَيِّرٍ وَسَطٍ، وَهُوَ مَا سَارَ إِلَيْهِ وَالرَّاجِلُ، وَفِي الْبَحْرِ مَا سَارَ الْفُلْكُ إِذَا اعْتَدَلَ الرِّبْخُ، وَمَا يَلِيقُ بِالْجَبَلِ، فَيَقْصُرُ الرُّبَاعِيَّ إِلَى أَنْ يَدْخُلَ بَلَدَهُ، أَوْ يَنْوِي إِقَامَةً نِصْفِ شَهْرٍ بِبَلَدِهِ أَوْ قَرْيَةً وَاحِدَةً، وَبِصَحْرَاءِ دَارِنَا وَهُوَ حَبَائِيٌّ، لَا بِدَارِ الْحَرْبِ، أَوْ أَهْلِ الْبَغْيِ مُحَاصِرًا، كَمَنْ طَالَ مَكْثُهُ بِلَا نِيَّةٍ، فَلَوْ أَتَمَّ وَقَعَدَ الْأُولَى، تَمَّ فَرْضُهُ وَأَسَاءَ، وَمَا زَادَ نَفْلًا. وَإِنْ لَمْ يَقْعُدْ بَطَلَ فَرْضُهُ.

مُسَافِرٌ أَمْهُ مُقِيمٌ فِي الْوَقْتِ يُتْمِمُ، وَبَعْدَهُ لَا يُؤْمِنُهُ، وَلَوْ أَمَّهُ بَطَلَ افْتِدَاوَهُ، وَفِي عَكْسِهِ أَتَمَّ الْمُقِيمُ وَقَصَرَ الْمُسَافِرُ، قَائِلًا نَدْبًا: أَتَمُّ صَلَاتَكُمْ فَإِنِّي مُسَافِرٌ. وَيُبْطِلُ الْوَطَنَ الْأَصْلِيَّ مِثْلُهُ، لَا السَّفَرُ، وَوَطَنَ الْإِقَامَةِ مِثْلُهُ

وَالسَّفَرُ وَالْأَصْلِيُّ، وَالسَّفَرُ وَضِدَّهُ لَا يُغَيِّرُ إِنَّ الْفَائِتَةَ. وَسَفَرُ
الْمَعْصِيَةِ كَغَيْرِهِ فِي الرُّخْصِ.

МУСОФИРНИНГ НАМОЗИ ҲАҚИДАГИ ФАСЛ

Ўз юртининг уйларидан ўртacha юришда уч кун ва уч кечалик бўлган масофани қасд қилиб ажралган инсон - мусофирдир. Ўртacha юриш - қуруқликда таянинг ва пиёданинг юриши, денгизда кеманинг шамол мўътадил бўлган ҳолатидаги сузиши ва тоғда унга лойик юришдир.

Мусофир - ўз юртига киргунича ёки бир шаҳар ёки қишлоқда ярим ой туришни ният қилмагунича ёки кўчманчи бўлиб, диёrimиздаги саҳрова ярим ой туришни ният қилмагунича - тўрт ракъатли намозни қаср қиласди. Дорул ҳарбда ёки боғийлар қамалида қолган бўлса – ниятсиз ҳолда туриши чўзилган киши каби – намозини қаср қилиб ўқийверади.

Аввалги қаъдага ўтиргач кейинги ракъатга турса фарзи тугаган ўзи яхши иш қилмаган бўлади. Зиёда бўлгани нафлга ўтади. Агар аввалги қаъдага ўтирмаса, фарзи ботил бўлади.

Мусофирга муқим фарз намоз вақтида ўша

намоз учун имом бўлса, мусофирир (имомига иқтидо қилиб) намозни тўла ўқийди. Фарз намоз вақти ўтгач ўша намоз учун муқим мусофирирга имом бўлмайди. Агар у имом бўлса, мусофирирниң иқтидоси ботил бўлади. Акси бўлганда, муқим намозини тўлиқ қилиб тугатади, мусофирир эса (салом кетидан) “намозингизни тўлиқ қилиб олинг, мен мусофириман” дея – айтиши мандуб бўлади – намозини қаср қиласди.

Аслий ватанини - сафар эмас – (аслий ватан)нинг мисли ботил қиласди. Иқома ватанини унинг мисли, сафар ва аслий ватан ботил қиласди. Сафар ва унинг зидди (муқимлик) қазо намозни (ракъатлар сонини) ўзгартирмайди. Маъсият сафари рухсатларда бошқа сафарлар кабидир.

بَابُ فِي صَلَةِ الْجُمُعَةِ

شُرِطٌ لِّوُجُوبِ الْجُمُعَةِ إِلَيْقَامَهُ مِصْرٌ، وَالصِّحَّةُ، وَالْحُرِيَّةُ،
وَالذُّكُورُ، وَالْبُلُوغُ، وَسَلَامَهُ الْعَيْنِ، وَالرِّجْلِ. وَتَقْعُ فَرْضًا إِنْ
صَلَّاهَا فَاقْدُهَا.
وَشُرِطٌ لِأَدَائِهَا الْمِصْرُ أَوْ فِنَاؤُهُ. وَمَا لَا يَسْعُ أَكْبَرُ مَسَاجِدِهِ

أَهْلَهُ، مِصْرُ. وَمَا اتَّصَلَ بِهِ مُعَدًا لِمَصَالِحِهِ فِنَاؤُهُ، وَالسُّلْطَانُ أَوْ نَائِبُهُ، وَوَقْتُ الظُّهُرِ وَالْخُطْبَةُ لَهُوَ تَسْبِيحةٌ فِي الْوَقْتِ، وَالْجَمَاعَةُ أَيْ ثَلَاثَةٌ رِجَالٌ سِوَى الْإِمَامِ، وَإِنْ نَفَرُوا بَعْدَ سُجُودِهِ أَتَّهَا، وَقَبْلَهُ بَدَأَ بِالظُّهُرِ، وَالْإِذْنُ الْعَامُ. وَكُرْهَةُ فِي الْمِصْرِ ظُهُرٌ الْمَعْذُورُ وَغَيْرُهُ بِجَمَاعَةٍ، وَظُهُرٌ غَيْرُ الْمَعْذُورِ قَبْلَ الْجُمُعَةِ. وَسَعْيَهُ إِلَى الْجُمُعَةِ، وَالْإِمَامُ فِيهَا يُبْطِلُهُ. وَمُدْرِكُهَا فِي التَّشَهِيدِ، أَوْ فِي سُجُودِ السَّهْوِ يُتَمِّمُهَا.

وَإِذَا أَذْنَ أَذْنَ الْأَوَّلِ تَرَكُوا الْبَيْعَ وَسَعَوا وَإِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ حَرُّمَتِ الصَّلَاةُ وَالْكَلَامُ، حَتَّى يُتَمَّ خُطْبَتَهُ. وَإِذَا جَلَسَ الْإِمَامُ عَلَى الْمِنْبَرِ، أَذْنَ ثَانِيًّا بَيْنَ يَدَيْهِ. وَاسْتَقْبَلُوهُ مُسْتَمِعِينَ.

وَيَكْتُبُ خُطْبَتَيْنِ بَيْنَهُمَا قَعْدَةُ قَائِمًا طَاهِرًا. فَإِذَا تَمَّتَا أُقِيمَ، وَصَلَّى الْإِمَامُ بِالنَّاسِ رَكْعَتَيْنِ.

ЖУМЪА НАМОЗИ БОБИ

Жумъанинг вожиб бўлиши учун мисрда муқим бўлиш, соғ бўлиш, хур бўлиш, эркак бўлиш, балоғатга етган бўлиш, кўз ва оёқнинг саломат бўлиши шарт қилинган. Бу шартларни

ўзида мужассам қилмаган инсон Жумъа намозини ўқиса, жумъа намози у тарафдан фарз сифатида воқеъ бўлади.

Жумъани адо қилиш учун жумъа ўқиладиган жой миср ёки унинг четида бўлиши шарт қилинган. Энг катта масжиди ўша шаҳарнинг аҳолисини сиғдира олмайдиган бўлган аҳоли туурур жойи - мисрдир. Ўша шаҳарга ёпишган ва унинг ҳожатлари, фойдалари учун таъйин қилинган жой – мисрнинг четидир. Шунингдек султон ёки унинг ўринбосари бўлиши, Пешин намозининг вақти кириши, Пешин намозининг вақтида бир тасбех бўлса ҳам хутба, имомдан ташқари уч кишилик жамоъат бўлиши ва (жумъа ўқилишига) омматан изн берилиши жумъанинг шартларидандир.

Имом биринчи саждани қилгач жамоат кетиб қолса, унинг ўзи (жумъа) намозини тамомлайди. Агар ўша саждадан аввал кетиб қолсалар, имом Пешин намозини бошлайди.

Жумъага боришга узри борнинг ва бошқаларнинг мисрда Пешинни жамоат бўлиб ўқишлари макрухдир. Узри йўқнинг Жумъадан аввал Пешин ўқиши ҳам макрухдир.

Пешинни ўқиган одам Жумъага ҳаракат қилганда имом Жумъа намозида бўлса, Пешини ботил бўлади.

Жумъага имом ташаҳхудда ёки сахв

саждасида бўлганида етишган инсон, намозни ўзи мукаммал қилади.

Жумъанинг биринчи азони айтилганида одамлар савдо (ва ҳар қандай касб)ни тарк қиладилар ва жумъага борадилар. Имом минбарга чиққач, хутба тугагунича намоз ўқиши ва гапириш ҳаром бўлади.

Имом манбарга ўтирганида олдида иккинчи аzon айтилади. Одамлар имомнинг (хутбасини) тинглаган ҳолда унга юзланадилар.

Имом қоим ва тахоратли ҳолида орасида бироз ўтириши бор икки хутба ўқийди. Иккала хутба тамом бўлгач, иқома айтилади ва имом одамлар билан икки ракъат намоз ўқийди.

فَصْلٌ (في صَلَةِ الْعِيدَيْنِ وَتَكْبِيرَاتِ التَّشْرِيقِ)

نُدِبَ يَوْمَ الْفِطْرِ: أَنْ يَأْكُلَ، وَيَغْتَسِلَ، وَيَتَطَيَّبَ، وَيَلِسَنْ
أَحْسَنَ ثِيَابِهِ، وَيُؤَدِّي فِطْرَتَهُ، ثُمَّ يَخْرُجُ إِلَى الْمُصَلَّى. وَلَا يَتَنَفَّلُ
قَبْلَ صَلَاتِهِ فِي الْمُصَلَّى. وَشُرِطٌ لَهَا شُرُوطُ الْجُمُعَةِ وَجُوبًا وَأَدَاءً إِلَّا
الْخُطْبَةَ.
وَوَقْتُهَا مِنْ ارْبَاعِ الشَّمْسِ إِلَى زَواهِرِهَا، وَيُكَبِّرُ ثَلَاثًا رَافِعًا يَدِيهِ بَعْدَ النَّنَاءِ،

وَيُكَبِّرُ فِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ بَعْدَ الْقِرَاءَةِ. وَيُصَلِّي غَدًا بِعْدِهِ. وَإِذَا صَلَّى الْإِمَامُ لَا يَقْضِي مِنْ فَاتَ. وَالْأَضْحَى كَالْفِطْرِ، لَكِنْ نُدْبِ الْإِمْسَاكُ إِلَى أَنْ يُصَلِّي. وَيُكَبِّرُ جَهْرًا فِي الطَّرِيقِ، وَيُصَلِّي ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ بِعْدِهِ وَغَيْرِهِ. وَيُعَلِّمُ فِي خُطْبَتِهِ تَكْبِيرَ التَّشْرِيقِ وَالْأَضْحِيَّةِ وَثُمَّ أَحْكَامَ الْفِطْرَةِ، لَا اجْتِمَاعَ يَوْمَ عَرَفَةَ تَشَبُّهًا بِالْوَاقِفِينَ، وَيَجْبُ قَوْلُهُ: اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ مِنْ فَجْرِ يَوْمِ عَرَفَةَ عَقِيبَ كُلِّ فَرْضٍ أُدِيَ بِجَمَاعَةٍ مُسْتَحْجَبٍ عَلَى الْمُقِيمِ بِالْمِصْرِ، وَمُقْتَدِيَّةٍ بِرَجُلٍ، وَعَلَى مُسَافِرٍ مُقْتَدِيٍّ مُقِيمٍ، إِلَى عَصْرِ الْعِيدِ. وَقَالَ: إِلَى عَصْرٍ آخِرٍ أَيَّامَ التَّشْرِيقِ، وَبِهِ يُعَمَّلُ وَلَا يَدْعُهُ الْمُؤْمِنُ وَلَوْ تَرَكَهُ إِمَامُهُ.

ИККИ ИЙД НАМОЗИ ВА ТАШРИҚ ТАКБИРЛАРИ ФАСЛИ

Фитр куни таомланиш, мисвок ва ғусл қилиш, хушбўйланиш, энг яхши кийимларини кийиш ва садақаи фитрини бериш мандубдир.

Сўнгра намозгоҳга чиқади. Намозгоҳда ийд намозидан олдин нафл ўқимайди.

Вожиблик ва адo этиш шартлари жиҳатидан Ийд намози учун – хутбадан ташқари - Жумъа

намозининг шартлари шарт қилинади.

Ийд намозининг вақти қуёш кўтарилилгандан то заволгача.

Биринчи ракъатда санодан кейин ҳар такбирида қўлинни кўтарган ҳолда уч марта такбир айтади. Иккинчи ракъатда қироатдан кейин такбир айтади. Узр бўлса, эртасига ўқийди. Ийд намозини имом ўқиб бўлгач ийд намозига етиша олмаган киши уни қазо қилмайди.

Қурбонлик ийди Рамазон фитри ийди кабидир. Аммо Қурбонлик ийдидан ийд намозини ўқигунича емоқ ва ичмоқдан тийилиш мандубдир.

Ийд намозининг йўлида жаҳрий такбир айтади. Узрли ёки узрсиз ҳолда уч кунгача ийд намози ўқилади.

Имом ийд хутбасида такбири ташриқ, қурбонлик ва садақаи фитр ҳукмлари ҳақида таълим беради.

Арафа куни Арафотда турувчи ҳожилар каби тўпланиб туриш йўқ.

Арафа кунинг Бомдодидан ийдининг асригача “Аллоҳу акбар! Аллоҳу акбар! Лаа илааҳа Иллаллоҳу! Валлоҳу акбар! Аллоҳу акбар! Ва лиллаҳил ҳамд”ни айтиш – мустаҳаб ҳолатдаги ҳар қандай жамоат ила адо этилган ҳар бир фарз намозининг ортидан (аёлларнинг намоз учун жамоъат бўлишлари

мустаҳаб ҳолатдаги жамоъат эмас) мисрда муқим бўлган киши учун, эркакка иқтидо қилган аёл учун ва муқимга иқтидо қилган мусоғир учун - вожибdir.

Имом Абу Юсуф раҳимаҳуллоҳ ва имом Муҳаммад раҳимаҳуллоҳлар “ташриқ тақбирларини ташриқ кунларининг охирги Асригача айтилади” деганлар ва шунга амал қилинади. Агар имом тақбири ташриқни тарқ қилса ҳам, муқтадий уни тарқ қилмайди.

بَابُ فِي الْجَنَائِزِ

سُنْنَ لِلْمُحْتَضَرِ أَنْ يُوَجَّهَ إِلَى الْقِبْلَةِ عَلَى يَمِينِهِ، وَأَخْتِيرُ
الْإِسْتِلْقَاءُ. وَيُلْقَنُ الشَّهَادَةُ، فَإِذَا مَاتَ تُشَدُّ لِحَيَاهُ، وَتُغْمَضُ
عَيْنَاهُ، وَيُجْمَرُ تَحْتَهُ وَكَفْنُهُ وَتُرَأً. وَيُعَسَّلُ وَيُجَرَّدُ بِلَا مَضْمَضَةٍ
وَاسْتِشَاقٍ، وَلَا قَلْمِ طُفْرٍ، وَلَا تَسْرِيحٍ شَعْرٍ، وَيُجْعَلُ الْحُنُوطُ عَلَى
رَأْسِهِ وَلِحِيَتِهِ، وَالْكَافُورُ عَلَى مَسَاجِدِهِ.

وَسُنَّةُ الْكَفَنِ لَهُ: إِزَارٌ وَقَمِيصٌ وَلِفَافَةٌ، وَاسْتُخْسِنَ الْعِمَامَةُ
وَيُرْدَادُ لَهَا حِمَارٌ وَخِرْقَةٌ، تُرْبَطُ بِهَا فَوْقَ ثَدَيْهَا. وَكَفَائِتُهُ لَهُ إِزَارٌ
وَلِفَافَةٌ، وَيُرْدَادُ لَهَا الْخِمَارُ. وَيُعْقَدُ إِنْ خِيفَ انتِشارُهُ.

وَصَلَاتُهُ فَرِضٌ كِفَايَةٌ، وَهِيَ أَنْ يُكَبِّرَ اللَّهُ وَيُسْتَغْشِي، ثُمَّ يُكَبِّرَ وَيُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ يُكَبِّرَ وَيَدْعُو، ثُمَّ يُكَبِّرَ وَيُسْلِمَ وَلَا يَرْفَعُ الْيَدَ إِلَّا فِي التَّكْبِيرِ الْأَوَّلِ، وَيَقُولُ الْإِمَامُ بِحِذَاءِ الصَّدْرِ.

وَالْأَحَقُّ بِالْإِمَامَةِ السُّلْطَانُ، ثُمَّ الْقَاضِي، ثُمَّ إِمامُ الْحَسِينِ، ثُمَّ الْوَلِيُّ، كَمَا فِي الْعَصَبَاتِ وَيَصُحُّ لِلِّإِذْنِ إِلَيْهَا، فَإِنْ صَلَّى غَيْرُهُمْ يُعِيدُ الْوَلِيُّ إِنْ شَاءَ، وَلَا يُصَلِّي غَيْرُهُ بَعْدَهُ.
وَمَنْ لَمْ يُصَلِّي عَلَيْهِ فَدْفَنَ، صُلِّيَ مَا لَمْ يُظَنَّ تَفَسُّخُهُ. وَلَمْ تَجْزُ رَأْكِبًا. وَكُرِهَتْ فِي مَسْجِدٍ، وَلَوْ وُضِعَ الْمَيِّتُ خَارِجَهُ اخْتَلَفَ الْمَشَايخُ.

وَسُنَّ فِي حَمْلِ الْجِنَازَةِ أَرْبَعَةً، وَأَنْ تَضَعَ مُقَدَّمَهَا أَلْأَيْمَنَ، ثُمَّ مُؤَخَّرَهَا عَلَى يَمِينِكَ، ثُمَّ كَذَا عَلَى يَسَارِكَ. وَيُسْرِعُونَ إِلَيْكَ بِلَا خَبَبٍ وَالْمَشْيُ خَلْفَهَا أَحَبُّ. وَكُرِهَ الْجُلُوسُ قَبْلَ وَضِعْهَا.

وَيُلْحَدُ الْقَبْرُ وَيُدْخَلُ فِيهِ مِمَّا يَلِي الْقِبْلَةَ، وَيَقُولُ وَاضْعُهُ: بِاسْمِ اللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ، وَيُوَجَّهُ إِلَى الْقِبْلَةِ. وَتُحَلِّي الْعُقدَةُ وَيُسَوِّي اللَّبْنُ وَالْقَصْبُ وَيُسَجِّي قَبْرُهَا لَا قَبْرُهُ وَكُرِهَ الْأَجْرُ وَالْحَشَبُ، وَيُهَاهُ الْتُّرَابُ وَيُسَنَّمُ الْقَبْرُ.

ЖАНОЗАЛАР БОБИ

Мұхтазарни (ўлим онларида бўлган инсон) ўнг ёнбоши ила қиблага юзлантириб тқизиш суннатдир. Чалқанча ётқизиш ихтиёр қилинган. Унга шаҳодат калимаси талқин қилинади. Вафот топганда жағи боғланади ва кўзлари юмдирилади. Унинг тахтаси ва кафанига хушбўй нарса тоқ маротаба тутатилади.

Сўнгра унинг кийимини ечиб оғзи ва бурни чайилмай жасади ювилади. Тирноғи олинмайди ва сочи таралмайди. Боши, соқолига ҳанут ва сажда қиласидиган ерларига Кофур суртилади.

Кафанинг суннати: эркак учун - изор, қамис ва лифофадир. “Салла бўлгани яхши” дейилган; аёл учун – эркакнинг кафанига рўмол ва икки кўкраги устидан боғланадиган латта зиёда қилинади. Эркак учун кифоя қиласидиган кафан изор ва лифофадир. Аёл учун кифоя қиласидиган кафанды эркакнинг кифоя қиласидиган кафанига рўмол зиёда қилинади.

Кафанинг ёйилиб кетиши хавфи бўлса, боғлаб қўйилади.

Майит учун жаноза намози ўқиши фарзи

кифоядир. Намознинг сурати: такбир айтиб, сано ўқилади. Сўнгра такбир айтиб, Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга саловот айтилади. Сўнгра такбир айтиб, дуо қилинади. Сўнгра такбир айтиб, салом берилади.

Фақатгина биринчи такбирда қўл кўтарилади. Имом маййитнинг кўкрак баробарида туради.

Жаноза намозида имомликка энг хақли киши султондир. Сўнгра қози. Кейин маҳалланинг имоми. Сўнгра маййитнинг валийси. Валийликка хақдорлик тартиби асабалар тартиби кабидир. Жаноза намозида бирор кишига имом бўлишга изн бериш саҳиҳдир. Агар жанозани юқорида санаб ўтилган ҳақдорлардан бошқа инсон ўқиган бўлса, хоҳласа, валий намозни қайта ўқиди. Валийдан бошқалар валий ўқиган жаноза намозини қайтариб ўқимайдилар.

Жаноза ўқилмасдан дафн қилинган маййитга шишиб кетгани гумон қилинмас экан, (қабри устида) жаноза ўқилади. Уловга минган ҳолда жаноза намози ўқиш жоиз эмас. Масжид ичida жаноза намозини ўқиш макрухдир.

Маййит масжид ташқарисига қўйилган бўлиб одамлар масжид ичida жаноза намозини ўқишлиари ҳақида машойихлар ихтилоф қилганлар.

Жанозани кўтаришда тўрт киши бўлиши, унинг ўнг тарафининг олдидан, кейин ортидан ўнг елканг ила кўтаришинг, сўнгра худди шундоқ қилиб чап тарафинг ила кўтаришинг суннатдир.

Жанозани кўтарганда чайқалтирмаган ҳолда тез юрилади. Унинг ортидан юриш яхшироқдир. Уни ерга қўймасдан олдин ўтириш макрухдир.

Қабрни лаҳад қилиб кавланади ва қабрнинг ичига майитни қибла томонидан киритилади. Майитни қўювчи “бисмиллаҳи ва ъалаа миллати Расулиллаҳи” (Аллоҳнинг исми ила ва Расулуллоҳнинг миллатларида) дейди ва майит қиблага юзлантирилади.

Кафанинг тугуни ечилади ва (хом) ғишт, қамишлар терилади. Эркакницидан фарқли ўлароқ аёл кишининг қабри тўсиб турилади. Лаҳадни пишган ғишт ва қуруқ ёғоч ила ёпиш макрухдир. Тупроқ солинади ва қабр туюнинг ўркачи каби қилинади.

بَابُ الشَّهِيدِ

هُوَ مُسْلِمٌ طَاهِرٌ بَالْغُ. قُتِلَ ظُلْمًا وَلَمْ يَجِدْ بِهِ مَالٌ، وَلَمْ يَرَثْ،

فَيُنْزَعُ عَنْهُ غَيْرُ ثُوِّيهِ وَيُزَادُ وَيُنَقْصُ لِتِيمَ كَفَنُهُ، وَلَا يُغَسَّلُ وَلَا
يُصَلَّى عَلَيْهِ، وَيُدْفَنُ بِدَمِهِ.

وَغُسْلَ مَنْ وُجِدَ قَتِيلًا فِي مِصْرٍ لَا يُعْلَمُ قَاتِلُهُ، أَوْ جُرْحٌ وَارْتَثَ،
بِأَنْ نَامَ، أَوْ أَكَلَ، أَوْ شَرَبَ، أَوْ عُولَجَ، أَوْ آوَاهٌ خَيْمَةٌ، أَوْ نُقلَ مِنَ
الْمَعْرَكَةِ حَيًّا، أَوْ بَقِيَ عَاقِلًا وَقْتَ صَلَةٍ كَامِلٍ، أَوْ أَوْصَى بِشَيْءٍ،
وَصُلِّيَ عَلَيْهِ.

وَإِنْ قُتِلَ لِسِعَايَةٍ، أَوْ بَغْيٍ، أَوْ قَطْعٍ طَرِيقٍ، غُسْلٌ وَلَا يُصَلَّى
عَلَيْهِ.

ШАХИД БОБИ

Шахид - таҳоратли, балофатга етган, зулм ила қатл қилинган, қатл ила мол (дия) вожиб бўлмаган ва (урушда яралангач) узоқ қолмай вафот топган мусулмондир.

Ундан кийимидан бошқа нарсалари ечиб олинади. Кафани мукаммал бўлиши учун кийими зиёда ёки ноқис қилинади. Уни ювилмайди ва унга жаноза намози ҳам ўқилмайди. Уни қони ила дағн қилинади.

Мисрда ўлдирилган ҳолда топилган ва қотили билинмаган майит, жароҳатлангач бирор муддат ҳаёт бўлиш, ухлаш, таом ейиш,

ишимлик ичиш, даволаниш, чодирга олиб кирилиш, маърака майдонидан тирик ҳолда олиб чиқилиш, ақли жойида бўлган ҳолда тўлиқ бир намоз вақтича ҳаёт бўлиш ёки бирор нарса васият қилиш каби ҳаётдан фойдаланган мусулмон ювилади ва унга жаноза намози ўқилади.

Жиноятлар, кўзғолончилик ва қароқчилик қилгани сабабидан қатл қилинганлар ювилади, уларга жаноза ўқилмайди.

بَابُ صَلَاتِ الْخُوفِ

إِذَا اشْتَدَّ خَوْفُ الْعُدُوِّ جَعَلَ الْإِمَامُ أُمَّةً نَحْوَ الْعُدُوِّ، وَصَلَّى
بِأُخْرَى رُكْعَةً فِي الشُّنَائِيِّ، وَرَكْعَتَيْنِ فِي غَيْرِهِ وَمَضَتْ هَذِهِ إِلَيْهِ،
وَجَاءَتْ تِلْكَ وَصَلَّى بِهِمْ مَا بَقِيَ وَسَلَّمَ وَحْدَهُ وَمَضَتْ إِلَيْهِ،
وَجَاءَتْ الْأُخْرَى وَأَتَتْ بِلَا فِرَاءَةٍ، ثُمَّ الْأُخْرَى وَأَتَتْ بِهَا.
وَإِنْ زَادَ الْخُوفُ صَلَّوا رُكْبَانًا فُرَادَى، يَإِيمَاءٍ إِلَى أَيِّ جِهَةٍ
قَدَرُوا. وَيُفْسِدُهَا الْقِتَالُ وَالْمَشْيُ وَالرُّكُوبُ.

ХАВФ НАМОЗИ

Душман хавфи кучли бўлганида имом бир тоифани душман тарафга қўйиб, бошқа тоифа ила икки ракъатли намозда бир ракъат, ундан бошқасида икки ракъат намоз ўқийди. (Имом бириинчи ракъатни тугатганида) намоз ўқиган тоифа намоз ўқимаган тоифанинг ўрнига ўтади. Ва намоз ўқимаган тоифа келади. Имом улар билан қолган намозини ўқийди ва бир ўзи салом беради. Саломдан сўнг иккинчи намоз ўқиган тоифа биринчи тоифанинг ўрнига боради. Биринчи тоифа келиб намозини қироатсиз тамомлайди. Кейин иккинчи тоифа келиб намозини қироат ила тамомлайди.

Хавф ундан ҳам зиёда бўлиб кетса, уловга минганд ҳолда, имо билан, қай тарафга қодир бўлсалар, ўша тарафга юзланиб, якка-якка намоз ўқийдилар. Ўша намозни жанг қилиш, юриш ва уловга миниш фосид қиласди.

بَابُ (الصَّلَاةِ فِي الْكَعْبَةِ)

صَحَّ فِي الْكَعْبَةِ الْفَرْضُ وَالنَّفْلُ، وَلَوْ كَانَ ظَهُرُهُ إِلَى ظَهُرِ إِمَامِهِ لَا لِمَنْ ظَهُرُهُ إِلَى وَجْهِهِ. وَكُرْهَةُ فَوْقَهَا وَإِنْ اقْتَدَوا حَوْلَهَا وَبَعْضُهُمْ أَقْرَبُ إِلَيْهَا مِنْ إِمَامِهِ، صَحَّ إِنْ لَمْ يَكُنْ فِي جَانِيهِ.

КАЪБАНИНГ ИЧИДА НАМОЗ ЎҚИШ

Каъбанинг ичида фарз ва нафл намозлар – орқасини ўз имомининг орқасига қилиб ўқиса ҳам - саҳиҳдир. Аммо орқаси ўз имомининг юзига бўлиб қолса, бўлмайди. Каъбанинг устида намоз ўқиш макруҳдир. Агар имомга Каъбанинг атрофида иқтидо қилсалар ва баъзи намозхонлар Каъбага ўз имомларидан яқин бўлиб қолсалар, имомнинг ёнида бўлмаслик шарти ила, намоз саҳиҳ бўлади.

كتابُ الزَّكَاةِ

لَا تَحِبُّ إِلَّا عَلَى حُرٍّ، مُكَلَّفٍ، مُسْلِمٍ، مَالِكٍ مِلْكًا تَامًا
لِنِصَابٍ نَامٍ وَهُوَ إِمَامٌ بِالشَّمْنِيَّةِ، أَوِ السَّوْمُ أَوْ نِيَّةُ التِّجَارَةِ مَعَ الْحُولِ،
فَاضِلٌ عَنْ حَاجَتِهِ الْأَصْلِيَّةِ، وَعَنْ دَيْنِ مُطَالَبٍ مِنْ عَبْدٍ. فَلَا يَحِبُّ
عَلَى مُكَاتَبٍ وَلَا بَعْدَ الْوُصُولِ لِأَيَّامٍ كَانَ ضِمَارًا، كَمْفُودٍ،

وَمَحْوُدٌ لَا حُجَّةً عَلَيْهِ، وَمَاخُوذٌ مُصَادَرَةً.
وَشُرِطٌ النِّيَّةُ وَقْتَ الْأَدَاءِ أَوِ الْعَزْلُ، إِلَّا أَنْ يَتَصَدَّقَ بِالْكُلِّ.

ЗАКОТ КИТОБИ

Закот ҳур, мукаллаф, ўсувчи нисобга тўлиқ эга бўлган мусулмонгагина нисобга бир йил тўлиши, аслий ҳожатидан ва банда нисоб эгасидан талаб қиласидан қарздорликдан ортиқ бўлиши шарти ила фарз бўлади.

Ўсиш - қиймат, яйловда боқиши ёки тижорат нияти жихатидан бўлади.

Шу сабабдан закот мукотабга ва йўқолган молга, ҳужжатсиз тортиб олинган молга, мусодара қилиб олинган молга ўхшаб тўланиш эҳтимоли оз бўлган қарзнинг муддат қунлари келган молда фарз бўлмайди.

Молининг барчасини садақа қилиб юбормас экан закотни берадиганда ёки уни ажратадиганда ният қилиш шарт қилинган.

(زَكَّةُ الْمَاشِيَّةِ)

وَبِجَبْرٍ فِي كُلِّ حَمْسٍ مِنَ الْأَبْلِ شَاهٌ، ثُمَّ فِي حَمْسٍ وَعِشْرِينَ بِنْتُ مَخَاضٍ، وَفِي سِتٍّ وَثَلَاثِينَ بِنْتُ لَبُونٍ، وَفِي سِتٍّ وَأَرْبَعِينَ حِقَّةً، وَفِي إِحْدَى وَسِتِينَ جَذَعَةً، وَفِي سِتٍّ وَسَبْعِينَ بِنْتًا لَبُونٍ، وَفِي إِحْدَى وَتِسْعِينَ حِقَّاتٍ، إِلَى مِئَةٍ وَعِشْرِينَ. ثُمَّ فِي كُلِّ حَمْسٍ شَاهٌ وَفِي حَمْسٍ وَعِشْرِينَ بِنْتُ مَخَاضٍ، وَفِي مِئَةٍ وَحَمْسِينَ ثَلَاثُ حِقَّاقٍ، ثُمَّ يُسْتَأْنَافُ كَالْأَوَّلِ، فَيُزَادُ فِي كُلِّ سِتٍّ وَأَرْبَعِينَ إِلَى حَمْسِينَ حِقَّةً، وَفِي ثَلَاثِينَ بَقْرًا تَبِيعُ أَوْ تَبِيعَةً وَفِي أَرْبَعِينَ مُسِنْ أَوْ مُسِنَةً، وَفِيمَا زَادَ عَلَى أَرْبَعِينَ يُحْسَبُ إِلَى سِتِينَ، ثُمَّ فِي كُلِّ ثَلَاثِينَ تَبِيعٍ، وَفِي كُلِّ أَرْبَعِينَ مُسِنَّةً، وَفِي أَرْبَعِينَ ضَانًا أَوْ مَعْرًا شَاهٌ، وَفِي مِئَةٍ وَإِحْدَى وَعِشْرِينَ شَاهَاتٍ، وَفِي مِئَتَيْنِ وَوَاحِدَةٍ ثَلَاثُ شِيَاهٍ، وَفِي أَرْبَعِ مِئَةٍ أَرْبَعٌ، ثُمَّ فِي كُلِّ مِئَةٍ شَاهٌ.

ЧОРВАНИНГ ЗАКОТИ

Хар беш туюда битта қўй вожибдир. Йигирма бештада битта бинти маҳоз (бир ёшли), ўттиз олтитада битта бинти лабун (икки ёшли), кирқ олтитада битта ҳиққа (уч ёшли), олтмиш биттада битта жазаъа (тўрт ёшли), етмиш олтитада иккита бинти лабун, тўқсон

биттадан то бир юз йигирмагача иккита ҳиққа.

Сүнгра ҳар бештада битта қўй ва йигирма бештада бинти махоз ва бир юз элликтада учта ҳиққа.

Сүнгра аввалда бошлаган каби янгитдан ҳисоб бошланади. Ҳар қирқ олтидан элликкача бўлган туяларда бир ҳиққа қўшилади.

Ўттизта молда битта табиъ (бир ёшли эркак бузоқ) ёки табиъа (бир ёшли ургочи бузоқ). Қирқтада битта мусин (уч ёшга энди тўлган эркак бузоқ) ёки мусинна (уч ёшга энди тўлган ургочи бузоқ).

Қирқдан зиёда бўлганда то олтмиштага етгунича ҳисоби олиниб закот ажратилади. Сүнгра ҳар ўттизтада битта табиъ. Ҳар қирқтада битта мусинна.

Қирқта қўй ёки эчкида битта қўй ёки эчки. Бир юз йигирма биттада иккита. Икки юз биттада учта, тўрт юзтада тўртта. Сўнг ҳар юзтада битта қўй ёки эчки.

(زَكَّةُ الْفَرَسِ)

وَفِي كُلِّ فَرَسٍ مِنَ الْإِنَاثِ أَوِ الْمُخْتَلِطَةِ دِينَارٌ أَوْ رُبْعُ عُشْرُ
قِيمَتِهَا نِصَابًا، وَلَا يَحِبُّ إِلَّا فِي السَّائِمَةِ، أَيِ الْمُكْتَفِيَةِ بِالرَّغْبِيِّ فِي

أَكْثَرُ الْحُوْلِ، وَلَا فِي الصِّغَارِ، إِلَّا تَبَعًا لِكِبَارٍ، وَلَا فِيمَا يَعْمَلُ.
وَالْوَاجِبُ الْوَسْطُ، فَإِنْ لَمْ يُوجَدْ يَأْخُذُ الْعَامِلُ الْأَدْنَى مَعَ
الْفَضْلِ، أَوِ الْأَعْلَى وَيَرْدُ الْفَضْلُ.

ОТНИНГ ЗАКОТИ

Урғочи ёки аралаш бўлган отларнинг ҳар биридан бир динор ёки қиймати нисоб жиҳатидан олинниб унинг ўндан бирининг тўртдан бири.

Чорва закоти фақатгина ўтлаб юрадиган, яъни, йилнинг аксар қисмида ўтлатиб юриш билангина кифояланадиганларда вожиб бўлади. Чорваларнинг кичиклари катталарига тобеъ бўлсаларгина уларни ҳисобга қўшиб закот берилади. Иш бажарувчи чорваларда закот йўқдир.

Закот олишда ўртачасини олиш вожибdir. Ўртачаси мавжуд бўлмаса, закот омили пастроғини олиб туриб устига қўшимча олади ёки юқорисини олиб туриб ортигини қайтаради.

(نِصَابُ الدَّهْبِ وَالْفِضَّةِ)

وَنِصَابُ الدَّهْبِ عِشْرُونَ مِثْقَالًا، وَالْفِضَّةِ مِئَتَا دِرْهَمٍ، كُلُّ
عَشَرَةِ مِنْهَا سَبْعَةُ مَثَاقِيلٍ، فَيَجِدُ رُبُعُ الْعُشْرِ مَعْمُولاً أَوْ تِبْرًا، وَفِي
كُلِّ حُمْسٍ زَادَ عَلَى النِّصَابِ بِحِسَابِهِ، وَيُعْتَبِرُ الْغَالِبُ، وَإِنْ غَلَبَ
الْغِشُّ يُقَوَّمُ، لَا فِي غَيْرِ مَا مَرَّ، إِلَّا بِنِيَّةِ التِّجَارَةِ عِنْدَ تَمْلِكِهَا بِغَيْرِ
الْأَرْثِ إِذَا بَلَغَ قِيمَتُهَا نِصَابًا مِنْ أَحَدِهِمَا أَنْفَعُ لِلْفَقِيرِ.

ТИЛЛО ВА КУМУШНИНГ ЗАКОТИ

Тилланинг нисоби йигирма мисқол (бир мисқол 4,25 гр), кумушники икки юз дирҳам (бир дирҳам 2,975 гр). Ўн дирҳам кумуш етти мисқол оғирликда бўлади. Нисобнинг ўндан бирининг тўртдан бирини – тилла ва кумуш ишлов берилганми, ёмбими фарқи йўқ - бериш возиб бўлади. Нисобга зиёда бўлган, нисобнинг бешдан бирига тенг ёки ортиқ бўлган тилла ва кумушнинг ҳар бир миқдоридан ўша миқдорга мувофиқ хисоблаб чиқарилади.

Тилла ва кумушга бирор нарса аралашган бўлса, ғолиблик эътиборга олинади. Агар аралашган нарса ғолиб бўлса, закот чиқариш

учун қиймати белгиланади.

Зикр қилинганлардан бошқасида закот вожиб бўлмайди. Илло, тижорат нияти бўлган мол меросхўрлик орқали олинмаган ва қиймати тилла ёки кумуш нисоби жиҳатидан нисобга етган бўлса, унда закот вожиб бўлади. Бундай тижорат молининг нисоб қийматини тилла ёки кумуш нисоби ила қиёслаб белгилашда факирга манфаатлироқ тарафга қиёсланади.

(دفع القيمة)

ЗАКОТНИНГ ҚИЙМАТИНИ ЎТАШ

وَيَجُوزُ دَفْعُ الْقِيمِ فِي الزَّكَاةِ، وَالْفِطْرَةِ، وَالْكَفَارَةِ، وَالْعُشْرِ،
وَالنَّدْرِ، وَاهْلًاكُ بَعْدَ الْحُولِ يَسْقُطُ بِحَصَّتِهِ.

Закотда, садақаи фитрда, каффоротда, ушрда ва назрда қийматни ўташ жоиз. Бир йил тўлгандан кейин ҳалок бўлган молдан ҳалок бўлган қисмининг ҳиссасича зиммадан соқит бўлади.

وَالرَّكَاهُ فِي النِّصَابِ لَا الْعُفُوُ، فَيَجِبُ بِنْتُ مَخَاصِّ إِنْ هَلَكَ
بَعْدَ الْحُولِ حَمْسَةً عَشَرَ مِنْ أَرْبَعِينَ بَعِيرًا.

Закот нисобдадир, икки нисобнинг орасидаги нарсада эмас. Агар қирқта туядан бир йил тўлгандан кейин ўн бештаси ҳалок бўлса, битта бинти маҳоз бериш вожиб бўлади.

وَيُضَمُّ الْمُسْتَفَادُ وَسَطَ الْحُولِ إِلَى نِصَابٍ مِنْ جِنْسِهِ، وَيُضَمُّ
الذَّهَبُ إِلَى الْفِضَّةِ وَالْعُرُوضُ إِلَيْهِمَا بِالْقِيمَةِ لِإِعْلَامِ النِّصَابِ،
وَنُقْصَانُهُ فِي الْحُولِ هَذِهِ.

Йил ўртасида кўрилган фойда ўз жинсидан бўлган нисобга қўшилади. Нисобни мукаммал қилиш учун тилло кумушга ва тижорат моллари қиймати иликкисига қўшилади. Нисобнинг йил ичидаги нуқсонга учрашининг эътибори йўқ.

وَجَازَ تَقْدِيمُهَا حِوْلٍ وَأَكْثَرَ، وَلِنُصُبِ لِذِي نِصَابٍ.

Бир ва қўпроқ йиллар закотини олдиндан берса, шунингдек, бир неча нисобнинг закотини олдиндан берса, жоиз.

فَصْلٌ (في الأَحْكَامِ الْعَاشِرِ)

وَيُنْصَبُ الْعَاشِرُ عَلَى الطَّرِيقِ لِأَخْذِ زَكَةِ التُّجَارِ فَيَأْخُذُ مِنَ الْمُسْلِمِ رُبْعَ الْعَشْرِ، وَمِنَ الدِّيْمِيِّ ضِعْفَهُ.

УШРЧИНИНГ ҲУКМЛАРИ ҲАҚИДАГИ ФАСЛ

Тожирларнинг закотини олиш учун ўлга ушрчи таъйин қилинади. У мусулмондан ўннинг тўрттан бирини, зиммийдан унинг икки баробарини олади.

وَصَدِّقَا مَعَ الْيَمِينِ إِنْ أَنْكَرَا الْحِوْلَ، أَوِ الْفَرَاغَ مِنَ الدِّينِ، أَوِ

ادَّعِيَا أَدَاءَهُ إِلَى عَاسِرٍ آخَرَ يُعْلَمُ وُجُودُهُ، أَوْ إِلَى فَقِيرٍ، فِي غَيْرِ
السَّوَائِمِ،

Иккови молларига бир йил тўлганини ёки қарздан фориғ эканлигини инкор қилсалар ёки мавжудлиги билинган бошқа ушрчига адо қилганларини ёки фақирга берганларини даъво қилсалар – яйловда боқилувчи чорвалардан бошқасида - қасам ичишлари или тасдиқ қилинадилар.

وَمِنَ الْحُرْبِيِّ الْعُشْرَ، إِنْ لَمْ يُعْلَمْ مَا يَأْخُذُونَ مِنَّا، وَإِنْ عُلِمَ
أُخِذَ مِثْلُهُ، إِنْ كَانَ بَعْضًا، وَلَمْ يُؤْخَذْ مِنْهُ إِنْ لَمْ يَأْخُذُوا مِنَّا.
وَعُشْرَ حُمُرُ الدِّمَيِّ، لَا خِنْزِيرُهُ وَلَا أَمَانَةُهُ، وَعَشْرَ الْحُرْبِيِّ ثَانِيَا
قَبْلَ الْحَوْلِ جَائِيَا مِنْ دَارِهِ.

Ҳарбийлар биздан қанча олишлари номаълум бўлса, ҳарбийдан ўндан бир олади. Қанча олишлари маълум бўлиб олинадиган нарса мавжуд молнинг баъзиси бўлса уларнинг оладиган мислича олинади. Улар биздан

олмасалар, ундан олинмайди.

**Зиммийнинг хамридан ушр олинади.
Тўнғизидан ва омонатдан олинмайди.**

**Ўз диёридан бир йил ўтмай қайта келаётган
ҳарбийдан иккинчи марта ушр олинади.**

فَصْلٌ (فِي زَكَّةِ الْمَعَادِنِ)

وَخُمُسَ مَعِدِنٌ ذَهَبٌ أَوْ نَحْوُهُ وُجْدٌ فِي أَرْضٍ خَرَاجٌ أَوْ عُشْرٌ،
وَنَاقِيَهُ لِلْوَاجِدِ إِنْ لَمْ تُمْلِكِ الْأَرْضُ. وَإِلَّا فَلِمَالِكِهَا، وَلَا شَيْءٌ فِيهِ
إِنْ وُجْدٌ فِي دَارَهُ، وَفِي أَرْضِهِ رَوَايَاتٌ.

МАЪДАНЛАР ЗАКОТИ

Тилло ёки унга ўхшаш маъданлар харож ва ушр еридан топилганда бешдан бири олинади. Қолгани маъдан топилган ер эгасиз бўлса, топиб олганга. Бўлмаса, ернинг эгасига. Ўз ховлисидан топиб олинган маъданда ҳеч нарса йўқ. Ўз еридан топгани ҳақида, икки хил

ривоят бор.

وَلَا شَيْءٌ فِي لُؤْلُؤٍ وَعَنْبَرٍ، وَلَا فِي فَيْرُوزَجَ وُجْدَ فِي جَبَلٍ. وَكَنْزٌ
فِيهِ سَمَّهُ الْإِسْلَامِ كَاللُّقْطَةِ، وَمَا فِيهِ سَمَّهُ الْكُفْرِ خَمْسَ، وَبَاقيهِ
لِلْوَاجِدِ إِنْ لَمْ تُكْلِ أَلْأَرْضُ، وَإِلَّا فَلِلْمُخْتَطِ لَهُ أَيُّ الْمَالِكِ لَهُ
فِي أَوَّلِ الْفَتْحِ.

(Денгиздан олинувчи) луълуъ ва анбарда, шунингдек тоғдан топилган ферузада ҳеч нарса йўқ. Ислом белгиси бор дафийна худди тушиб қолган нарсага ўхшайди. Куфр белгиси бор дафийнадан бешдан бир олинади. Қолгани, ерэгасиз бўлса, топиб олганга. Бўлмаса, ерга аввалбошда ёзма равишда бўлган хужжатга асосан эгалик қилганга, яъни ўша ер фатҳ қилингач унга эгалик қилган кишигадир. (Сўнгра у ерни сотиб юборган бўлса ҳам).

وَرِكَازُ صَحْرَاءَ دَارِ الْحَرْبِ كُلُّهُ لِمُسْتَأْمِنٍ وَجَدَهُ، وَإِنْ وَجَدَهُ فِي
دَارٍ مِنْهَا رَدَّهُ عَلَى مَالِكِهَا، وَإِنْ وَجَدَ رِكَازَ مَتَاعِهِمْ فِي أَرْضٍ لَمْ

مُلْكٌ، حُمْسَ، وَبَاقِيَهُ لَهُ.

Дорул ҳарб сахросидан омонлиқ берилган одам топиб олган хазина унга бўлади. Агар у мазкур нарсани уларнинг ҳовлиларидан биридан топса, ҳовлининг эгасига қайтариб беради. Агар уларнинг кўмилган матоларини эгаси йўқ ердан топса, бешдан бирини беради ва қолганини ўзига бўлади.

فَصْلٌ (فِي زَكَّةِ الْعَسْلِ وَالْخُضْرَاوَاتِ)

وَفِي عَسَلٍ أَرْضٍ عُشْرِيَّةٍ، أَوْ جَبَلٍ وَثَرِهِ وَمَا خَرَجَ مِنَ الْأَرْضِ
وَإِنْ قَلَّ: عُشْرُ، وَإِنْ سَقَاهُ سَيْحٌ أَوْ مَطْرُ، إِلَّا فِي نَحْوِ حَطَبٍ.
وَنِصْفُ عُشْرٍ إِنْ سُقِيَ بِغَرْبٍ أَوْ دَالِيَّةٍ بِلَا رَفْعٍ مُؤْنِ الزَّرْعِ.

АСАЛ ВА ЕРДАН ЧИҚҚАН ЗИРОАТЛАРНИНГ ЗАКОТИ

Ушрий ернинг ва тоғнинг асалидан ва оқин сув ёки ёмғир суғорган бўлса мевасидан, еридан чиққан нарсалардан - оз бўлса ҳам -

ушр (хосилнинг ўндан бири) берилади. Аммо ўтин каби нарсаларда ушр йўқ.

Агар катта пақир ёки чархпалак ила сугорилса ушрнинг ярми берилади. Ушр ажратишда зироат учун қилинган харажат чиқариб ташланмайди.

وَمَاءُ السَّمَاءِ وَالْعَيْنِ وَالْبَئْرِ عُشْرِيُّ، وَمَاءُ الْأَنْهَارِ حَفَرَهَا الْعَجَمُ
خَرَاجِيُّ، وَكَذَا الْأَنْهَارُ الْأَرْبَعَةُ عِنْدَ أَبِي يُوسُفَ لَا عِنْدَ مُحَمَّدٍ.
وَأَرْضُ الْعَرَبِ وَمَا أَسْلَمَ أَهْلُهُ وَأَقْرَرَ فِي أَيْدِيهِمْ، أَوْ فُتْحَ عَنْوَةً
وَقُسْمَ بَيْنَ جَيْشَنَا، وَالْبَصْرَةُ عُشْرِيَّةُ. وَالسَّوَادُ وَمَا فُتْحَ عَنْوَةً وَأَقْرَرَ
أَهْلُهُ عَلَيْهِ أَوْ صَاحْبُهُمْ: خَرَاجِيَّةُ. وَمَوَاتُ أَحْيَى يُعْتَبَرُ بِقُرْبِهِ.

Осмон, булоқ ва қудук суви ушрийдир. Ажамлар қазиган анҳорларнинг суви харожийдир. Шунингдек, Абу Юсуф раҳимаҳуллоҳнинг наздиларида, тўрт анҳорнинг суви ҳам харожийдир, Мухаммад раҳимаҳуллоҳнинг наздиларида эмас. Араб ерлари, ахли Исломни қабул қилиб уларнинг қўлида қолган ерлар ва куч билан фатҳ қилиниб лашкарларимиз орасида тақсимлаб берилган ерлар ва Басра ушрийдир. “Савод” (Ироқнинг қишлоқлари), куч билан фатҳ

қилинганидан сўнг ўз эгаларига қолдирилган ерлар ва ерлик аҳоли ила сулҳ тузилган ерлар харожийдир. Тирилтирилган ўлик ерлар яқинидаги ер эътиборида бўлади.

وَالْخَرَاجُ إِمَّا خَرَاجٌ مُقَاسِمٌ، كَمَا يُوضَعُ رُبْعٌ أَوْ نَحْوُهُ، وَنَصْفُ
الْخَرَاجِ غَایَةُ الطَّاقَةِ ، وَإِمَّا مُؤْظَفٌ كَمَا وَضَعَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى
عَنْهُ عَلَى السَّوَادِ لِكُلِّ جَرِيبٍ يَبْلُغُهُ الْمَاءُ صَاعٌ مِنْ بُرٍّ أَوْ شَعِيرٍ
وَدِرْهَمٌ، وَجَرِيبٌ الرَّطْبَةُ حَمْسَةُ دَرَاهِمٍ ، وَجَرِيبٌ الْكَرْمُ وَالنَّخْلِ
مُتَّصِلَةً ضِعْفُهُ ، وَلِمَا سِواهُ وَالْبُسْنَانِ مَا يُطِيقُ .

Харож ё муқосама харожи бўлади, у ҳосилнинг чорагига ёки шунга ўхшаш миқдорга солинади. Ҳосилнинг ярмига харож солиш тоқатнинг чегарасидир. Ёки муваззаф харож бўлади, у ҳазрати Умар разияллоҳу анҳу Савод ерлари аҳлига солган харожга ўхшайди. У харож қўйидагича: сув етадиган ҳар бир жарийбга (“жарийб” ҳажмда 132 литр, оғирликда 104,448 кг) бир соъ буғдой ёки арпа ҳамда бир дирҳам, бир жарийб ҳўл мева боғига беш дирҳам. Бир жарийб токзор ёки

дарахтлари бир-бирига туташган хурмозорга унинг икки баробари. Улардан бошқаларда ва бўстон учун тоқат етадиган харож белгиланади.

وَلَا خَرَاجَ لِوِ انْقَطَعَ الْمَاءُ عَنْ أَرْضٍ، أَوْ غَلَبَ عَلَيْهَا، أَوْ
أَصَابَ الزَّرْعَ آفَةً. وَيَجِبُ إِنْ عَطَّلَهَا مَالِكُهَا، وَيَبْقَى إِنْ أَسْلَمَ
الْمَالِكُ، أَوْ شَرَاهَا مُسْلِمٌ. وَإِنْ اشْتَرَى الْكَافِرُ عُشْرِيَّةً مُسْلِمٍ
وُضِعَ الْخَرَاجُ.

Ердан сув кесилиб қолса, ерни сув босса ёки зироатга офат етса, харож йўқдир. Ернинг эгаси уни ишловсиз қолдирса, харож вожиб бўлади. Агар ер эгаси Исломни қабул қиласа ёки ерни мусулмон сотиб олса, харож қолаверади. Агар кофир мусулмоннинг ушрий ерини сотиб олса, харож солинади.

فَصْلٌ (فِي مَصْرُفِ الزَّكَاةِ)

مَصْرُفُ الزَّكَاةِ الْفَقِيرُ أَيْ مَنْ لَهُ مَا دُونَ النِّصَابِ،
وَالْمِسْكِينُ: أَيْ مَنْ لَا شَيْءَ لَهُ، وَعَامِلُ الصَّدَقَةِ، فَيُعْطَى بِقَدْرِ
عَمَلِهِ،

ЗАКОТНИНГ САРФ ҚИЛИНАДИГАН ҮРИНЛАРИ

Закотнинг сарф қилинадиган ўринлари:
фақийр – нисоб микдоридан кам моли бор
инсон, мискин – ҳеч нарсаси йўқ инсон, закот
омили, унга амалининг микдорича берилади.

وَالْمُكَاتَبُ فِيْعَانُ عَلَى فَلَكِ رَقْبَتِهِ، وَمَدْيُونُ لَا يَعْلُمُكُ نِصَابًا
فَاضِلًا عَنْ دِينِهِ، وَفِي سَيِّلِ اللَّهِ: أَيْ مُنْقَطِعِ الْغُرَاءِ عِنْدَ أَيِّ
يُوسُفَ، وَمُنْقَطِعِ الْحَاجِ عِنْدَ مُحَمَّدٍ، وَابْنُ السَّيِّلِ: أَيْ مَنْ لَهُ مَالٌ
لَا مَعْهُ .

Мукотабга озод бўлиши учун, қарзидан ташқари моли нисобга етмайдиган қарздорга, Аллоҳнинг йўлидагиларга - Абу Юсуф раҳимаҳуллоҳнинг наздиларида ғазотдан

(йўқсиллик сабабидан) узилиб қолганларга, Мухаммад раҳимаҳуллоҳнинг наздиларида ҳаждан (йўқсиллик сабабидан) узилиб қолганларга - ёрдам берилади. Шунингдек мусоғирга, яъни моли бўлиб ўзи билан бирга бўлмаган кишига ёрдам берилади.

فَيُصْرِفُ إِلَى الْكُلِّ أَوِ الْبَعْضِ تَمْلِيْكًا، لَا إِلَى مَنْ بَيْنَهُمَا وَلَا دُّ
أَوْ رَوْحِيَّةٌ، وَلَا إِلَى مَمْلُوكِهِ، وَلَا عَبْدٍ أَعْتَقَ بَعْضَهُ، وَلَا إِلَى عَنِّيْتِهِ، وَلَا
إِلَى مَمْلُوكِهِ، وَلَا إِلَى طِفْلِهِ، وَلَا إِلَى بَنِي هَاشِمٍ وَإِلَى مَوَالِيهِمْ وَإِلَى
ذِمَّيْهِ. وَجَازَ غَيْرُهَا إِلَيْهِ.

Закотни зикр қилингандарнинг барчасига ёки баъзисига мулк қилиб берилади. Орасида туғиши ва эр-хотинлик алоқаси борларга, ўзи қулига, баъзисини озод қилган қулига, бойга, Бойнинг қули ва кичик ёшдаги боласига, Бани Ҳошимга, уларнинг мавлоларига ва Зиммий закотдан берилмайди. Зиммийга закотдан бошқа садақаларни берса жоиз.

وَإِنْ دَفَعَ إِلَى مَنْ ظَنَّهُ مَصْرِفًا فَظَاهَرَ أَنَّهُ عَبْدُهُ، يُعِيدُهَا ، وَإِنْ
ظَاهَرَ مَوَانِعُ أُخْرُ لَا . وَنُدِبَ دَفْعُ مَا يُغْنِيهِ عَنِ السُّؤَالِ يَوْمًا ،

وَكِهْ دَفْعُ النِّصَابِ إِلَى فَقِيرٍ غَيْرِ مَدْيُونٍ، وَنَقْلُهَا إِلَى بَلْدٍ آخَرَ، لَا نَقْلُهَا إِلَى قَرِيبِهِ أَوْ أَحْوَاجَ مِنْ أَهْلِ بَلْدِهِ .

Закотни унга ҳақдор деб ўйлаган кишинга бергач закотни олган киши ўзининг қули эканлиги аён бўлса, закотни қайтадан беради. Бошқа монеъликлар зохир бўлса, қайтадан бермайди. Ҳақдорга уни бир кун тиламчилик қилишдан беҳожат қиласидиган миқдорда закот бериш мандубдир. Нисобни қарздор бўлмаган фақийрга бериш, закотни бошқа юртга кўчириш макрухдир. Аммо, қариндошига ёки ўз юртининг ахлидан қўра муҳтожроқ қавмга берса, макрух эмас.

فَصْلٌ (صَدَقَةُ الْفِطْرِ)

الْفِطْرَةُ مِنْ بُرٍّ وَمَا يُتَخَذُ مِنْهُ، وَمِنْ زَبِيبٍ نِصْفُ صَاعٍ، وَمِنْ تِمْرٍ أَوْ شَعِيرٍ صَاعٌ. وَجَازَ مَنَوَانٍ بُرًا .

ФИТР САДАҚАСИ

Фитр садақаси буғдойдан, ундан тайёрланадиган нарсалардан ва майиздан ярим соъ берилади. Хурмо ёки арпадан бир соъ берилади. Икки мун (ўлчов тури) буғдой берса ҳам жоиз.

(شُرُوطُ وُجُوبِ الْفِطْرَةِ)

وَتَحِبُّ عَلَى حُرُّ مُسْلِمٍ لَهُ نِصَابُ الزَّكَاةِ وَإِنْ لَمْ يَنْمُ، وَبِهِ تَحْرُمُ
الصَّدَقَةُ وَتَحِبُّ الْأَضْحِيَّةَ وَنَفَقَةُ الْقَرِيبِ، لِنَفْسِهِ وَطِفْلِهِ فَقِيرًا،
وَخَادِمِهِ مِلْكًا وَلَوْ مُدَبَّرًا أَوْ أُمَّ وَلَدٍ أَوْ كَافِرًا،

ФИТРНИНГ ВОЖИБ БЎЛИШ ШАРТЛАРИ

Хур, мусулмон ва ўсмаса ҳам закот нисобига молик бўлган кишига фитр садақаси вожиб бўлади. Шундай нисоб ила унга садақа олиш ҳаром бўлади ва (қурбонлик ийдида) қурбонлик қилиш, яқинларига нафака бериш вожиб бўлади. У фитр садақасини ўзидан, фақийр бўлган ёш боласидан, мулки бўлган ходимидан - агар у мудаббар, умму валад ёки кофир бўлса ҳам - беради.

لَا لِرَوْجَتِهِ وَوَلَدِهِ الْكَبِيرِ وَطِفْلِهِ الْغَنِيِّ بَلْ مِنْ مَالِهِ، وَمُكَاتَبِهِ
وَعَبْدِهِ لِلتِّجَارَةِ، وَعَبْدِ لَهُ أَبْقَى إِلَّا بَعْدَ عَوْدِهِ، وَعَبْدِ مُشْتَرِكٍ، وَكَذَا
الْعَبِيدِ مُشْتَرَكَةً خِلَافًا لَهُمَا.
وَتَحْبُّ بِطُلُوعِ فَجْرِ الْفِطْرِ، وَجَازَ تَقْدِيمُهَا، وَلَا تَسْقُطُ إِنْ
أَخَّرَ.

Киши хотини, катта боласи, бой бўлган ёш боласидан фитр садақасини бермайди. Фитр садақаси бой бўлган ёш боланинг ўзининг молидан берилади. Шунингдек, ўзининг мукотаби, тижорат учун ушлаб турган қули, қочиб кетган қули, (Илло, у қайтганидан сўнг), шериклик қули ва шериклик қуллардан Мухаммад ва Абу Юсуфга хилоф равища, фитр садақасини бермайди.

Фитр садақасини бериш Ииди Фитрнинг тонги отиши билан вожиб бўлади. Уни вақтидан олдин бериш жоиз. Кейинга қолса ҳам, вожиблиги соқит бўлмайди.

كتاب الصوم

هُوَ تَرْكُ الْأَكْلِ وَالشُّرْبِ وَالْوَطْعِ مِنَ الصُّبْحِ إِلَى الْمَغْرِبِ، مَعَ النِّيَةِ، وَيَصِحُّ أَدَاءُ رَمَضَانَ بِنِيَةٍ قَبْلَ نِصْفِ النَّهَارِ الشَّرْعِيِّ وَبِنِيَةٍ نَفْلٍ أَوْ بِنِيَةٍ مُطْلَقَةٍ وَبِنِيَةٍ وَاجِبٍ آخَرَ، إِلَّا فِي سَفَرٍ أَوْ مَرَضٍ، وَكَذَا النَّفْلُ، وَالنَّذْرُ الْمُعَيْنُ إِلَّا فِي الْآخِرِ.

РЎЗА КИТОБИ

Рўза субҳдан то қуёш ботгунча ният ила таом, шароб ва жинсий алоқани тарк қилишдир.

Рамазон рўзасининг адоси шаръий наҳорнинг ярмидан аввал ният қилиш ва ниятда нафл рўза ниятини қилиш ёки мутлақ ният қилиш ёхуд бошқа вожиб рўза ниятини қилиш ила тўғри бўлади. Илло, сафарда ва bemorlikda (бошқа ният ила тутса) бўлмайди.

Шунингдек, нафл ва муайян (кунли) назр рўза ҳам (нафл ёки мутлоқ ният ила) тўғри бўлади. Илло охирги ҳолатда (яъни, бошқа вожиб рўза нияти ила) бўлмайди.

وَشُرُطٌ لِلْقَضَاءِ وَالْكَفَارَةِ وَالنَّدْرِ الْمُطْلَقِ أَنْ يُبَيِّنَ
النِّيَّةُ وَيُعَيِّنَ، وَالنَّفْلُ يَوْمُ الشَّكِ أَفْضَلُ لِمَنْ وَافَقَ صَوْمًا بِعَتَادُهُ
وَلِلْحَوَاصِ، وَيُفْطِرُ عَيْرُهُمْ بَعْدَ نِصْفِ النَّهَارِ، وَكُرْهَةٌ إِنْ نَوَى
وَاجِبًا.

Қазо, каффорат, мутлоқ назр рўзалар учун ниятни тунда қилиши ва уни таъйин қилиши шарт қилинган. Нафл рўза тутиш одати бўлган кунга шак куни мувофиқ келиб қолган киши ва хосслар учун шак куни рўза тутиш афзал. Улардан бошқалар наҳорнинг ярмидан сўнг оғизларини очиб юборадилар. Шак куни Рамазондан бошқа вожиб рўзани ният қилиш макрухdir.

وَلَا صَوْمٌ إِنْ نَوَى إِنْ كَانَ الْغَدُ مِنْ رَمَضَانَ فَأَنَا صَائِمٌ، وَإِلَّا
فَلَا، وَكُرْهَةٌ إِنْ رَدَّدَ بَيْنَ صَوْمٍ رَمَضَانَ وَغَيْرِهِ، فَإِنْ كَانَ الْغَدُ مِنْ
رَمَضَانَ يَقْعُ عَنْهُ وَإِلَّا فَنَفْلٌ.

“Агар эртага Рамазон бўлса, рўза тутдим, бўлмаса йўқ”, деб рўзани ният қилса, рўзаси рўза бўлмайди. Рамазон рўзаси ва ундан бошқа рўзанинг ниятида тараддуудга тушиш макрухдир. Агар эртасига Рамазонлиги аён бўлса, рўза Рамазон рўзаси ўрнига ўтади. Бўлмаса, нафл бўлади.

وَمَنْ رَأَىٰ هِلَالَ صَوْمُ أَوْ فِطْرٍ وَخَدْهُ يَصُومُ وَإِنْ رُدَّ قَوْلُهُ، وَإِنْ
أَفْطَرَ يَقْضِي وَلَا كَفَارَةً عَلَيْهِ،

Рўза тутиш ёки очиш ҳилолини ёлғиз ўзи кўрган киши унинг гапи рад қилинса ҳам рўза тутади. Агар тутмаса, қазосини тутади ва унга каффорот лозим бўлмайди.

وَقَبْلَ خَبْرٍ عَدْلٍ وَلَوْ قَنَّا أَوْ امْرَأَةً لِلصَّوْمِ مَعَ غَيْمٍ، وَشُرْطٌ
مَعَ غَيْمٍ لِلفِطْرِ نِصَابُ الشَّهَادَةِ، وَلَفْظُهَا، وَالْعَدَالَةُ لَا الدَّعْوَى،
وَبِلَا غَيْمٍ جَمْعٌ عَظِيمٌ فِيهِمَا.

Булутли кунда адолатли бир кишининг - қул ёки аёл бўлса ҳам - рўзани бошлаш

ҳақидаги хабари қабул қилинади. Рўзадан чиқиш ҳақидаги хабарда, кун булатли бўлганда, гувоҳлар нисобини (икки эркак ёки бир эркак икки аёл) қоим қилиш, гувоҳлик лафзи лафзи ва адолат шарт бўлади. Даъвода шарт бўлмайди. Кун булатсиз бўлса, икки ҳолатда ҳам кўп кишиларнинг гувоҳлиги шартдир.

وَبَعْدَ صَوْمِ ثَلَاثَيْنِ يُقَوْلُ عَدْلَيْنِ حَلَّ الْفِطْرُ، وَيُقَوْلُ عَدْلٌ لَا،
وَالْأَضْحَى كَالْفِطْرِ.

Икки одил кишининг қавли билан рўзани бошлаб ўттиз кун рўза тутилгандан кейин оғизни очиш ҳалол бўлади. Бир одил кишининг қавли билан эмас. Қурбон ҳайити (ой кўриш масаласида) рўзани тугатишдагидек.

فَصُلٌّ فِيمَا يُفْسِدُ الصَّوْمَ وَفِيمَا لَا يُفْسِدُهُ

مَنْ جَامَعَ أَوْ جُومَعَ فِي أَحَدِ السَّيِّلَيْنِ، أَوْ أَكَلَ، أَوْ شَرَبَ

غِدَاءً، أَوْ دَوَاءً عَمْدًا، قَضَى وَكَفَرَ كَالْمُظَاهِرُ، وَهِيَ بِإِفْسَادِ أَدَاءِ
رَمَضَانَ لَا غَيْرِ،

РҮЗАНИ БУЗАДИГАН ВА БУЗМАЙДИГАН НАРСАЛАР ҲАҚИДАГИ ФАСЛ

Икки йўлидан бирига жинсий яқинлик қилган ёки яқинлик қилинган, ғизо ёки даво бўлувчи бирор нарсани қасдан еган ёки ичган киши рўзасини қазосини тутади ва музохир (хотинини зихор қилувчи) каби каффорат ўтайди. Каффорот Рамазон рўзасини адо қилишни қасдан бузганда бўлади. Бошқаларида каффорат бўлмайди.

وَقَضَى فَقَطْ إِنْ أَفْطَرَ خَطًّا، أَوْ مُكْرَهًا، أَوْ يَظْنُ أَنَّهُ لَيْلٌ ، أَوْ
وَصَلَ دَوَاءً إِلَى حَوْفِهِ، أَوْ دِمَاغِهِ مِنْ غَيْرِ الْمَسَامِ أَوْ ابْتَلَعَ حَصَاءً
أَوْ تَقَيَّاً مِلْأَ الْفَمِ، لَا إِنْ غَلَبَهُ، أَوْ أَفْطَرَ نَاسِيَا، أَوْ احْسَلَمَ، أَوْ نَظَرَ
فَأَنْزَلَ، أَوْ دَخَلَ غُبَارً، أَوْ دُخَانً، أَوْ ذَبَابٌ حَلْقَهُ،

Хато сабабли (унутиб эмас), мажбурланган ҳолатда, кечаси деб гумон қилиб оғиз очилганды, қорнига ёки димоғига терисининг тешикларидан бошқа тарафдан дори етганды, майда тош ютганды, атайлаб оғиз тўлдириб қусганды - қайт қилиш ғолиб келиши рўзани бузмайди - қазосини тутади холос.

Унудиб оғзини очса, эҳтилом бўлса, назар солгач маний нозил қилса, ҳалқумига чанг, тутун ёки пашша кирса, қазо тутмайди.

وَلَوْ وَطِئَ بَهِيمَةً، أَوْ فِي غَيْرِ فَرْجٍ، أَوْ قَبْلَ أَوْ لَمَسَ،
إِنْ أَنْزَلَ قَضَى وَإِلَّا فَلَا،

Ҳайвонга, ўликка ёки фарждан бошқа ерга жинсий яқинлик қилганида ёки ўпганида, ушлаганида маний нозил қилса, қазосини тутади, бўлмаса тутмайди.

وَلَا يُفْسِدُ بِأَكْلٍ مَا فِي أَسْنَانِهِ إِذَا كَانَ أَقْلَى مِنْ حِمْصَةٍ، إِلَّا
إِذَا أَخْرَجَ مِنْ فِيهِ ثُمَّ أَكَلَ، وَلَا بِأَكْلٍ سَمِسمَةٍ مَضْغًَا.

Тишлари орасига кириб қолган нұхатдан кичикроқ нарсаны еса, рүзаси бузилмайды. Аммо ўша нарсаны оғзидан чиқарып сүнгра уни еса, бузилади. Бир дона седанани чайнааб еса рўза очилмайды.

وَعَوْدُ الْقَيْءِ يُفْسِدُ إِنْ كَثُرَ، وَعِنْدَ مُحَمَّدٍ إِنْ أُعِيدَ.

Ўзини қусишига зўрламаган ҳолда қайта қусиши, агар кўп бўлса, рўзани бузади.

Имом Муҳаммад раҳимаҳуллоҳ наздларида қайта қусишига ўзини зўрласа, рўзаси очилади.

وَكِرَهُ الدَّوْقُ وَمَضْعُ شَيْءٍ، إِلَّا طَعَامَ صَبِّيٍّ ضَرُورَةً، وَالْقُبْلَةُ إِنْ خَافَ، لَا السِّوَاكُ وَلَا الْكَحْلُ.

Бирор нарсанинг мазасини татиб кўриш ва чайнаш макрухдир. Илло, зарурат юзасидан, гўдакнинг таоми бундан мустасно.

Ўпиш ҳам – оқибатидан қўрқилинса – макрухдир.

Мисвок қилиш ва сурма кўйиш макрух эмас.

وَشَيْخٌ فَإِنِّي عَجَزَ عَنِ الصَّوْمِ أَفْطَرَ، وَأَطْعَمَ لِكُلِّ يَوْمٍ مِسْكِينًا
كَالْفِطْرَةِ، وَيَقْضِي إِنْ قَدَرَ.

Рўза тутишдан ожиз бўлган ўта қари киши, оғзини очади ва ҳар бир куни учун бир мискинга садақаи фитр микдорича таом беради. Агар рўза тутишга қодир бўлиб қолса, қазосини тутади.

وَحَامِلٌ أَوْ مُرْضٌ خَافَتْ عَلَى نَفْسِهَا أَوْ وَلَدِهَا، وَمَرِيضٌ
خَافَ زِيَادَةً مَرَضِهِ وَالْمُسَاافِرُ أَفْطَرُوا وَقَضَوْا بِلَا فِدْيَةٍ، وَصَوْمُ سَفَرٍ
لَا يَضُرُّ أَحَبُّ.

Ўзига ёки боласига заарар етишидан қўрқкан ҳомиладор ёки эмизикли аёл, касаллиги зиёда бўлишидан қўрқкан бемор ва мусофири оғизларини очадилар ва фидя ўташсиз қазо тутадилар. Заарар қилмайдиган сафарда рўза тутиш тутмагандан яхшироқ.

وَإِنْ صَحَّ أَوْ أَقَامَ، ثُمَّ مَاتَ، فَدَى وَارِثُهُ مَا فَاتَ إِنْ عَاشَ
بَعْدَهُ بِقَدْرِهِ، وَإِلَّا فِي قَدْرِهِمَا، وَشُرُطٌ أَلِيَصَاءُ وَنَفَدَ مِنَ الْثُلُثِ.

Бемор тузалса, мусоғир муқим бўлса, сўнгра (қазосини тутмай) вафот топса ва у тузалгач ёки муқим бўлгач ўтказиб юборган кунлари миқдорича яшаган бўлса, ўтказиб юборилган кунлар миқдорича унинг меросхўри фидя беради. Агар ўтказиб юборган кунлари миқдоридан оз яшаб ўлса, соғ ва муқим бўлган кунлари миқдорича фидя беради. Бунинг учун майит фидяни васият шартдир ва васият майит қолдирган мулкнинг учдан бири ила ўталади.

وَفِدْيَةُ كُلِّ صَلَوةٍ كَصَوْمٍ يَوْمٍ، وَعِبَادَةُ غَيْرِهِ لَا يُجْزِيهُ.

Хар бир қазо қилинган намознинг фидяси бир кунлик рўзанинг фидяси миқдоричадир.

Бошқанинг унинг ўрнига қилган ибодати ўтмайди.

وَيَلْنِمُ النَّفْلُ بِالشُّرُوعِ إِلَّا فِي الْأَيَّامِ الْمُنْهَيَةِ: أَيْ يَوْمِ الْفِطْرِ،
وَالْأَضَحَى مَعَ ثَلَاثٍ بَعْدَهُ، وَصَحَّ النَّذْرُ فِيهَا، لَكِنْ أَفْطَرَ وَقَضَى،
وَإِنْ صَامَ صَحَّ.

Нафл рўза унга киришилгач тутиб берилиши лозим бўлади. Аммо, Рамазон ҳайити, қурбонлик ҳайити ва ундан кейинги тўрт қунлардан иборат бўлган рўза тутиш манъ қилинган қунлар бундан мустасно.

Рўза тутиш манъ қилинган қунларда рўза тутишга назр қилиш ва тутиш дуруст бўлади. Лекин рўзани тутади сўнгра очиб юборади ва кейин қазосини тутиб беради. Агар тутаверса рўзаси рўза бўлади (лекин гуноҳкор бўлади).

وَنُفْطِرُ بِعْدِ رَضِيَافَةٍ، ثُمَّ يَقْضِي،

Нафл рўза тутувчи зиёфат узри ила рўзасини очса бўлади. Сўнгра қазосини тутиб қўяди.

وَيُمْسِكُ بِقِيَّةَ يَوْمِهِ مُسَافِرٌ قَدِمَ، وَحَائِضٌ طَهَرَتْ، وَصَبِيٌّ

بَلَغَ، وَكَافِرُ أَسْلَمَ، وَلَا يَقْضِي هَذَا.

Мұқимга айланған мусоғир, ҳайздан покланған аёл, балоғатта етган ёш бола ва Исломни қабул қылған коғир куннинг қолған вактида үзини (рўзани бузувчи нарсалардан) тияди. Охирги иккиси (балоғатта етган ёш бола ва Исломни қабул қылған коғир) қазо тутмайды.

وَيُتْمِ مُقِيمٌ سَافَرَ، وَلَوْ أَفْطَرَ لَا كَفَّارَةَ عَلَيْهِ.

Сафарга чиққан муқим ўша куннинг рўзасини охирига етказади. Агар очиб юборса, каффорот лозим бўлмайди.

وَجُنُونٌ كُلِّ الشَّهْرِ يُسِقطُ لَا الْبَعْضِ، وَإِنْ أَغْمَى أَيَّاماً
قَصَادَاهَا، إِلَّا يَوْمًا نَوَاهِ.

Бутун ой мажнун ҳолида бўлса – ойнинг бир қисмида мажнун ҳолидан бўлишдан фарқли

ўлароқ - рўза соқит бўлади

Бир неча кун ҳушидан кетиб ётган киши ўша кунларнинг қазосини тутади. Аммо, ниятини қилиб сўнгра ҳушидан кетган кунни тутмайди.

فَصْلٌ (فِي الْإِعْتِكَافِ)

الْإِعْتِكَافُ سُنَّةٌ مُؤَكَّدَةٌ وَهُوَ لُبُّ صَائِمٍ فِي مَسْجِدٍ جَمَاعَةٍ

بِنِيَّتِهِ،

ЭЪТИКОФ ҲАҚИДАГИ ФАСЛ

Эътикоф суннати муаккададир. У, рўзадорнинг жамоат масжида эътикоф нияти ила туришидир.

وَأَقْلَهُ يَوْمٌ، فَيَقْضِي مَنْ قَطَعَهُ فِيهِ، وَلَا يَخْرُجُ مِنْهُ إِلَّا لِحَاجَةٍ
الإِنْسَانُ أَوْ لِلْجُمُعَةِ بَعْدَ الزَّوَالِ

Эътикофнинг энг оз муддати бир кундир.

Ўша бир кун ичида эътикофни тўхтатган киши уни қазо қиласади. Эътикофдаги киши масжиддан фақатгина инсон ҳожатлари учун ёки заволдан кейин жумъя намози учун чиқади.

وَمَنْ بَعْدَ مَنْزِلَهُ فَوَقْتًا يُدْرِكُهَا، وَيُصَلِّيُ الْسُّنَّةَ، وَلَا يَفْسُدُ عِكْشَهٗ فِي الْجَامِعِ أَكْثَرَ مِنْهُ.

Манзили узоқ бўлган киши суннатларни ўқиб, жумъя учун унга етиша оладиган вақтда чиқади. Суннатларни ўқииди. Жомеъ масжидида зикр қилинган муддатдан кўпроқ қолиши илиа эътикофи бузилмайди.

وَإِنْ خَرَجَ سَاعَةً بِلَا عُذْرٍ، فَسَدٌ.

Узрсиз холда бирор вақтга (эътикоф ўтирган масжидидан) чиқса, эътикофи бузилади.

وَيَا أَكْلُ وَيَشْرَبُ وَيَنَامُ وَيَبِيغُ وَيَشْتَرِي فِيهِ بِلَا إِحْضَارٍ مَبِيعٍ فِيهِ، لَا غَيْرُهُ،

(Эътикофда ўтирган масжидида) ейди, ичади, ухлайди, савдо молини масжидда ҳозир қилмаган ҳолда олдади ва сотади. Ундан бошқаси буларни қилмайди.

وَلَا يَصْمُتْ، وَلَا يَسْكَلُّ إِلَّا بِخَيْرٍ.

Жим ўтирумайди, яхшиликдан бошқани гапирмайди.

وَيُبَطِّلُهُ الْوَطْئُ وَلَوْ لَيْلًا، أَوْ نَاسِيًّا، وَوَطْؤُهُ فِي غَيْرِ فَرْجٍ أَوْ
قُبْلَةً أَوْ لَمْسٌ إِنْ أَنْزَلَ، وَإِلَّا فَلَا وَإِنْ حَرُمَ،

Эътикофни тунда ёки ёдидан чиқариб қилинган жинсий яқинлик ва кетидан маний нозил бўлган ҳолида фарждан бошқа ерга яқинлик қилиш, ўпиш, ушлаш кабилар ботил қиласи. Юқоридаги ишлар эътикоф ўтирган киши учун ҳаром бўлган ҳолида кетидан маний нозил бўлмаган ҳолида фарждан бошқа ерга яқинлик қилиш, ўпиш ва ушлашлар

Эътикофни бузмайди.

وَالْمَرْأَةُ تَعْتَكِفُ فِي بَيْتِهَا .

Аёл киши уйида эътикоф ўтиради.

وَلَوْ نَدَرَ اغْتِكَافٌ أَيَّامٍ لَرِمَهُ بِلَيَالِيهَا وَلَاءَ، وَإِنْ لَمْ يَشْتَرِطْ، وَفِي
يَوْمَيْنِ يَوْمًا نِيلَتَهُمَا، وَصَحَّ نَيْلُ النَّهَارِ خَاصَّةً.

Бир неча кун эътикоф ўтиришни назр қилган киши – кечалари ўтиришни шарт қилмаган бўлса ҳам, кетма-кет ҳолда - ўша кунларнинг кечаларини ҳам ўтириши лозим бўлади. Икки кунни назр қилганида, икки кечаси ила икки кундуз ўтиради. Фақат кундузизда ўтиришни ният қилиш дурустдир. (Аммо, юқорида айтилганидек, кечалари ҳам ўтириши лозим бўлади).

كِتَابُ الْحَجَّ

فِرْضَ عَلَى كُلِّ حُرُّ مُسْلِمٍ مُكَلَّفٍ صَحِيحٍ بَصِيرٍ، لَهُ زَادٌ
وَرَا حِلَةً، فَضْلًا عَمَّا لَا بُدَّ مِنْهُ، وَعَنْ نَفْقَةِ عِيَالِهِ إِلَى حِينِ عَوْدَهِ،
مَعَ أَمْنِ الظَّرِيقِ.

ҲАЖ КИТОБИ

Ҳаж - ҳар бир ҳур, мусулмон, мукаллаф, кўзи соғлом, ўзи учун зарур нарсалар ва қайтгунича бўлган муддатда оиласининг нафақасидан ортиқча “зоди” ва “роҳила”си бор киши учун йўлнинг омонлиги шарти ила - фарз бўлади.

(“Зод” - ҳажга бориб келгунча етарли ейишичиш ва шу каби сарф-харажатлардир. “Роҳила” - ҳажга бориб келгунча етадиган йўл харажатларидир).

وَالزَّوْجُ أَوِ الْمَحْرَمُ لِلْمَرْأَةِ إِنْ كَانَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ مَكَّةَ مَسِيرَةٌ
سَفَرٌ، فِي الْعُمُرِ مَرَّةً، عَلَى الْفُورِ.

Аёл киши учун – у ва Макка орасида сафар масофаси бўлса – (юқоридаги шартлардан ташқари) эри ёки маҳрами билан чиқиш шарт

бўлади. Ҳажни умр бўйи бир маротаба - қодир бўлган заҳоти – қилиш фарзdir.

وَلَوْ أَحْرَمَ صَبَّيٌ فَبَلَغَ، أَوْ عَبْدٌ فَعَتِقَ لَمْ يُؤَدَّ فَرْضُهُ، وَلَوْ جَدَّدَ الصَّبَّيُّ إِحْرَامَهُ لِلْفَرْضِ صَحٌّ، لَا لِالْعَبْدِ.

Балоғатга етмаган бола ёки қул эхром боғлаганларидан кейин бола балоғатга етиб қолса, қул озод қилинса, фарзларини адо қилмаган бўладилар. Агар ёш бола фарз учун эхромини қайта янгиласа ҳажи саҳих бўлади, қулники учун эмас. (Қул эхром боғлаган ҳажини тугатиши лозим).

وَفَرْضُهُ: الْإِحْرَامُ، وَالْوُقُوفُ بِعِرَفةَ، وَطَوَافُ الْبَيْرَةِ.

Ҳажнинг фарzlари: эхром, Арафотда туриш ва Зиёрат тавофи.

وَوَاجِهُ: وُقُوفُ جَمْعٍ، وَالسَّعْيُ بَيْنَ الصَّفَّا وَالْمُرْوَةِ، وَرَمْيُ الْجِمَارِ، وَطَوَافُ الصَّدْرِ لِلآفَاقِيِّ، وَالْحَلْقُ.

Унинг вожиблари: Муздалифада туриш, Сафо ва Марва орасида саъй қилиш, тошлар отиш, четдан келганлар учун Видо тавофини қилиш ва соч олдириш.

وَغَيْرُهَا سُنْنٌ وَآدَابٌ.

Бошқалари суннат ва одоблардир.

وَأَشْهُرُهُ: شَوَّالٌ وَذُو الْقَعْدَةِ وَعَشْرُ ذِي الْحِجَّةِ، وَكُرَةٌ إِحْرَامٌ
لَهُ قَبْلَهَا.

Хаж оилари: Шаввол, Зулқаъда ва Зулхижжанинг ўн куни. Ул ойлардан олдин ҳаж учун эхром боғлаш макрухdir.

(أَحْكَامُ الْعُمْرَةِ)

وَالْعُمْرَةُ سُنَّةٌ، وَهِيَ: طَوَافٌ، وَسَعْيٌ.

УМРА ҲУКМЛАРИ

Умра суннатдир. У: тавоф ва саъйдир.

وَجَازَتْ فِي كُلِّ السَّنَةِ، وَكُرِهَتْ فِي يَوْمِ عَرَفَةَ، وَأَرْبَعَةً بَعْدَهَا.

У йил давомида жоиздир. Арафа куни ва ундан кейинги тўрт кун ичида умра қилиш макрухдир.

(مَوَاقِيتُ الْإِحْرَام)

وِمِيقَاتُ الْمَدِينَى دُو الْحُلَيفَةِ، وَالْعِرَاقِيِّ ذَاتُ عِرْقٍ، وَالشَّامِيِّ
جُحْفَةُ، وَالنَّجْدِيِّ قَرْنُّ، وَالْيَمَنِيِّ يَلْمَلْمَ.

ЭҲРОМ БОҒЛАШ МИЙҚОТЛАРИ

Мадийналикининг мийқоти Зул-хуляифа,

ироқликники Зоту-ирқ, шомликники Жұхфа,
наждликники Қарн ва яманликники
Яламламдир.

وَحَرُمَ تَأْخِيرُ الْإِحْرَامِ عَنْهَا لِمَنْ فَصَدَ دُخُولَ مَكَّةَ، لَا
الْتَّقْدِيمُ.

Маккага киришни қасд қилғанлар учун
әхромни мазкур мийқотлардан ўтказиб боғлаш
харомдир, улардан олдин әхромга кириш харом
эмас.

وَحَلَّ لِأَهْلِ دَارِ الْحِلَّةِ دُخُولُ مَكَّةَ غَيْرَ مُحْرِمٍ، وَمِيقَاتُهُ الْحِلَّةُ،
وَلِمَنْ إِمَكَّةَ لِلْحَجَّ الْحَرَمُ، وَلِلْعُمْرَةِ الْحِلَّةُ.

Мийқотнинг ичидаги ерлар ахолисига
Маккага әхромсиз кириш - ҳалолдир. Ўша
ерлик ахоли учун мийқот - Ҳилдир. (Ҳил –
Ҳарам ва мийқотлар орасидаги ерлар)
Маккадаги кишилар учун ҳажнинг мийқоти -
Ҳарам, умраники - Ҳилдир.

(سُنْنُ وَآدَابُ الْحِجَّ)

وَمَنْ شَاءَ إِحْرَامَهُ بِالْحِجَّ تَوْصِيْأً، وَغُسْلُهُ أَحَبُّ

ҲАЖНИНГ ОДОБ ВА СУННАТЛАРИ

Ким ҳажга эхром боғлашни ирода қилса, тоҳарат қиласи. Гусл қилиш маҳбуброқдир.

وَلَيْسَ رِدَاءً وَإِزَارًا طَاهِرِيْنَ، وَتَطَيِّبَ، وَصَلَّى شَفَعًا.

Ва покиза ридо ва изор кияди, хушбўйланади ва икки ракъат намоз ўқиди.

(أَحْكَامُ الْمُفْرِدِ)

وَقَالَ الْمُفْرِدُ بِالْحِجَّ: اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ الْحِجَّ فَيَسِّرْهُ لِي وَتَقْبِلْهُ مِنِّي،

ИФРОД ҲАЖИНИНГ ҲУКМЛАРИ

Ифрод ҳаж қилувчи: “Аллоҳумма инний урийдул ҳажжа фа йассирху лий ва тақоббалху минний” дейди.

(Маъноси: Аллоҳим мен ҳажни ирода қилдим. Бас, уни менга енгил қил ва мендан қабул эт!).

لَمْ لَيَ، يَنْوِي إِهَا الْحَجَّ، وَهِيَ: لَبَيْكَ اللَّهُمَّ لَبَيْكَ، لَبَيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ.

Сўнгра талбия айтиш ила ҳажни ният қилиб талбияни айтади: “Лаббайкаллоҳумма лаббайк, лаббайка лаа шарийка лака лаббайк. Иннал-ҳамда ван-неъмата лака вал-мулк, лаа шарийка лак”.

(Маъноси: “Лаббай ё Аллоҳим, лаббай. Лаббай Сенга - шеригинг йўқдир - лаббай. Албатта ҳамд, неъмат ва мулк Сенгагина тегишли. Сенинг шеригинг йўқ”).

وَلَا يَنْفَصُ مِنْهَا وَإِنْ زَادَ جَازَ، فَصَارَ مُحْرِمًا.

Бундан кам қилмайди, агар зиёда қилса жоиз вашу ила муҳримга айланади. (Эхромга кирган ҳисобланади).

(مَحْظُورَاتُ الْإِحْرَام)

فَيَتَّقِي الرَّفَثَ، وَالْفُسُوقَ، وَالْجِدَالَ،

ЭХРОМ МАНЬ ҚИЛАДИГАН НАРСАЛАР

Бас, шаҳвоний иш, фисқ ва жанжалдан сақланади.

وَقَتْلَ صَيْدِ الْبَرِّ، وَالْإِشَارَةِ إِلَيْهِ، وَالدَّلَالَةِ عَلَيْهِ،

Шунингдек, қуруқлик ов ҳайвонларини ўлдиришдан, уларнинг овига ишора ва далолат

қилишдан сақланади.

وَالنَّطِيبَ، وَقَلْمَنِ الظُّفْرِ، وَسَتْرَ الْوَجْهِ وَالرَّأْسِ، وَغَسْلَ رَأْسِهِ
وَلِحِيَتِهِ بِالْحِطْمِيِّ وَقَصَّهَا، وَحَلْقَ رَأْسِهِ، وَشَعْرَ بَدَنِهِ، وَلِبْسَ مَخِيطِ
وَعِمَامَةِ وَالْمَضْبُوغِ بِطِيبٍ، إِلَّا بَعْدَ زَوَالِهِ.

Шунингдек хушбўйланишдан, тирноқ олишдан, юз ва бошни тўсишдан, боши ва соқолини “хитмий” ила ювишдан, соқолни қисқартиришдан, соч олдиришдан, баданидаги тукни олишдан, тикилган нарса, салла кийишдан ва хушбўй нарса ила бўялган кийим кийишдан – хушбўйлиги зоил бўлгач кийса бўлади - сақланиши шарт.

(مُبَاحَاتُ الْإِحْرَام)

لَا إِلَّا سِتْحَمَامٌ، وَالْإِسْتِظْلَالُ بِبَيْتٍ أَوْ حَمِيلٍ، وَشَدَّ اهْمِيَانٍ فِي
خَصْرٍ.

ЭХРОМДА ЖОИЗ НАРСАЛАР

Ҳаммомга тушиш, уй ёки соябон ила сояланиш ва белига ҳамён боғлашдан сақланмаса бўлади.

وَأَكْثَرُ التَّلِبِيَّةِ مَتَى صَلَّى، أَوْ عَلَا شَرَفًا، أَوْ هَبَطَ وَادِيًّا، أَوْ
لَقِيَ رَبِّانًا، أَوْ أَسْحَرَ.

Намоз ўқиганида, баландликка кўтарилиганида, пастликка тушганида, уловликларга йўлиққанида ва саҳар пайтида талбияни қўпайтиради.

(أَفْعَالُ الْحَجَّ)

وَإِذَا دَخَلَ مَكَّةَ بَدَأَ بِالْمَسْجِدِ، وَحِينَ رَأَى الْبَيْتَ كَبَّرَ، وَهَلَّ
وَدَعَا،

ҲАЖ АМАЛЛАРИ

**Маккага кирганида Масжиддан бошлайди.
Байтуллоҳни қўриши билан такбир, таҳлил
айтади ва дуо қиласи.**

إِنْ قَدَرَ غَيْرَ مُؤْذِنٍ لِأَحَدٍ،
كَمْ اسْتَقْبَلَ الْحَجَرَ وَكَبَرَ وَهَلَّلَ ، وَرَفَعَ يَدِيهِ كَالصَّلَاةِ وَاسْتَلَمَهُ

**Сўнгра Ҳажарул Асвад қараб туриб такбир,
таҳлил айтади намоздаги каби икки қўлини
кўтаради. Қодир бўлса, бировга озор бермаган
ҳолда Ҳажарул Асвадни истилом қиласи.**

وَإِلَّا يَمْسُّ شَيْئًا فِي يَدِهِ وَقَبْلَهُ، وَإِنْ عَجَزَ اسْتَقْبَلَهُ وَكَبَرَ
وَهَلَّلَ وَحَمَدَ اللَّهَ وَصَلَّى عَلَى النَّبِيِّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ،

**Бўлмаса, қўлидаги бирор нарса ила
Ҳажарул Асвадга тегиб ўша нарсани ўпади.
Бундан ҳам ожиз бўлса, унга тўғри қараб
туради, такбир, таҳлил айтади ва Аллоҳга
ҳамд, Набий соллаллоҳу алайҳи вассалламга
саловот айтади.**

وَطَافَ طَوَافَ الْقُدُومِ، وَيُسَنْ هَذَا لِلآفَاقِيِّ،

Сўнгра “тавофи қудум” қиласди. Бу тавоф бошқа ўлкалардан келганлар учун суннатдир.

آخِذًا عَنْ يَمِينِهِ مِمَّا يَلِي الْبَابَ وَرَاءَ الْحَطِيمِ سَبْعَةً أَشْوَاطٍ
يَرْمِلُ فِي الشَّلَاثِ الْأُولِ مُضْطَبِعًا،

Эшик тарафни ўнг тарафига олиб “Ҳатиим”ни орқасидан етти маротаба айланади. Аввалги учта айланишида “идтибоъ” ҳолатида “рамл” қиласди. (Ўнг елкани очиб ридони ўнг қўлининг тагидан ўтказиб олишни “идтибоъ” дейилади. Қиска ва шаҳдам қадамлар ила зўр юришни “рамл” дейилади).

وَكُلَّمَا مَرَ بِالْحَجَرِ فَعَلَ مَا ذُكِرَ، وَاسْتِلَامُ الرُّكْنِ الْيَمَانِيِّ
حَسَنٌ.

Хар сафар Ҳажарнинг олдидан ўтишда

аввал зикр қилинган нарсаларни бажаради.
Рукни Ямонийни истилом қилмоқ яхшидир.

وَخَتَمَ الطَّوَافَ بِاسْتِلَامِ الْحَجَرِ، ثُمَّ صَلَى شَفْعًا، يَجْبُ بَعْدَ كُلِّ
طَوَافٍ، عِنْدَ الْمَقَامِ أَوْ غَيْرِهِ مِنَ الْمَسْجِدِ،

Тавофни ҳажарни истилом қилиш ила якунлайди. Сўнгра ҳар бир тавофдан кейин вожиб бўлувчи икки ракатли намозни мақомда ёки масжиднинг бошқа ерида ўқийди.

ثُمَّ عَادَ وَاسْتَلَمَ الْحَجَرَ وَخَرَجَ،

Сўнгра қайтиб бориб Ҳажарни истилом қиласади.

وَصَعَدَ الصَّفَا وَاسْتَقَبَلَ الْقِبْلَةَ وَكَبَرَ وَهَلَّ وَصَلَى عَلَى النَّبِيِّ
عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ، وَرَفَعَ يَدَيْهِ وَدَعَا بِمَا شَاءَ،

Сўнгра Сафога чиқади, қиблага юзланиб такбир, таҳлил, абий алайҳисалоту вассаломга саловот айтади ва икки қўлинини кўтариб

истаганича дуо қилади.

تَمْ مَشَى نَحْوَ الْمَرْوَةِ سَاعِيًّا بَيْنَ الْمِيلَيْنِ الْأَخْضَرَيْنِ، وَصَعِدَ
فِيهَا وَفَعَلَ مَا فَعَلَ عَلَى الصَّفَا،

Сўнгра Марва томон юради ва икки яшил устун орасида тезлаб юради. Марвага чиқади ва Сафода нима қилган бўлса, ўшани қилади.

تَمْ سَعَى إِلَى الصَّفَا، فَصَارَ اثْنَيْنِ، يَفْعَلُ هَكَذَا سَبْعًا.

Кейин Сафо томон саъй қилади. Шу билан саъий иккита бўлади. Шу йўсинда етти бор саъй қилади.

تَمْ سَكَنَ عِكْكَةً مُحْرِمًا وَطَافَ نَفَلًا مَا شَاءَ.

Сўнгра Маккани эхромдалик ҳолида маскан тутади ва истаганича нафл тавоф қилади.

وَخَطَبَ الْإِمَامُ سَابِعُ ذِي الْحِجَّةِ خُطْبَةً، وَعَلَمَ الْمَنَاسِكَ، تَمْ

التَّاسِعُ بِعَرَفَاتٍ، ثُمَّ فِي حَادِي عَشَرَ مِنْهُ.

Зулхижжанинг еттинчи куни имом бир хутба қиласи ва Ҳаж амалларини таълим беради. Сўнгра тўққизинчи куни Арафотда ва ўн биринчи куни Минода хутба қилиб таълим беради.

وَيَخْرُجُ غَدَةَ التَّرْوِيَةِ إِلَى مِنْهُ، وَمَكَثَ بِهَا إِلَى فَجْرِ عَرَفَةِ،

Тарвия куни Минога чиқади ва у ерда арафа қунининг фажригача туради.

ثُمَّ مِنْهَا إِلَى عَرَفَاتٍ، وَكُلُّهَا مَوْقِفٌ إِلَّا بَطْنُ حُرَنةَ.

Сўнгра у ердан Арафотга чиқади. Арафотнинг “Ботни урна”дан бошқа барча ери мавқифдир.

وَإِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ خَطَبَ الْإِمَامُ كَالْجُمُعَةِ وَجَمَعَ بَيْنَ الظُّهُيرِ
وَالْعَصْرِ بِأَذَانٍ وَإِقَامَتِينِ.

Қуёш заволга кетгач имом жумъя хутбаси

каби хутба қилади ва Пешин билан Асрни жамъ қилиб бир аzon ва икки иқома ила ўқийди.

وَشُرِطَ الْجَمَاعَةُ وَالْحَرَامُ فِيهِمَا، فَلَا يَجُوزُ الْعَصْرُ لِفَاقِدٍ
أَحَدٍ هِمَا،

Иккала намозни қўшиб ўқиш учун икковида жамоат ва эхром бўлиши шарт қилингандир. Иккисидан бири бўлмаган одам учун Асрни пешинга қўшиш жоиз эмас.

مُمْ ذَهَبَ إِلَى الْمَوْقِفِ بِغُسْلٍ سُنّ.

Сўнгра суннат бўлган ғуслни қилиб мавқифга боради.

وَيَكْفِي حُضُورُ سَاعَةٍ مِنْ رَوَالِ عَرْفَةَ إِلَى فَجْرِ يَوْمِ النَّحْرِ،
وَلَوْ كَانَ نَائِمًا أَوْ مُغْمَى عَلَيْهِ، أَوْ أَهَلَّ عَنْهُ رَفِيقُهُ، أَوْ جَهَلَ أَنَّهَا
عَرْفَةً.

Арафот кунининг заволидан бошлаб то

ҳайит қунининг тонгигача бирор вақт турса, кифоя қиласи. Агар ухлаган, хушидан кетган, унинг номидан рафиқи эхром боғлаган ёки Арафотлигини билмаган бўлса ҳам.

وَإِذَا غَرَبَتْ أَنَى مُزْدَلَفَةُ، وَكُلُّهَا مَوْقُفٌ إِلَّا وَادِي حُسَيْرٍ،
وَصَلَّى الْعِشَاءِ فِي وَقْتِ الْعِشَاءِ بِأَذَانٍ وَإِقَامَةٍ

Куёш ботганда Муздалифага боради. Унинг “Водий Мухассир”дан бошқа ҳамма ери мавқифдир. У ерда Шом ва Хуфтонни Хуфтон намози вақтида бир аzon ва бир иқома билан ўқииди.

وَإِنْ أَدَى الْمَغْرِبَ أَعَادَ مَا لَمْ تَطْلُعِ الْفَجْرُ،

Агар Шомни олдин ўқиб олган бўлса, то тонг отмас экан қайта ўқиб олади.

ثُمَّ صَلَّى الْفَجْرَ بِغَلَسٍ، ثُمَّ وَقَفَ وَدَعَا،

Сўнгра Бомдодни тонг қоронгусида ўқииди.

Кейин туради ва дуо қилади.

وَإِذَا أَسْفَرَ أَتَى مِنِيْ، وَرَمَى جَهَرَةَ الْعَقَبَةِ مِنْ بَطْنِ الْوَادِي سَبْعًا
خَدْفًا،

Тонг ёришганида Минога келади. Сўнг “жамратул ақаба”ни водийнинг ичидаги туриб бармоқ учлари ила етти марта отади.

وَكَبَرَ بِكُلِّ، وَقَطَعَ تَلْبِيَتُهُ بِأَوْهَاهَا،

Хар бир тош отища тақбир айтади ва талбиясини биринчи отиш ила тўхтатади.

مُمْ ذَبَحَ إِنْ شَاءَ،

Кейин ҳохласа қурбонлик сўяди.

مُمْ قَصَرَ، وَحَلْقُهُ أَفْضَلُ، وَحَالَ لَهُ إِلَّا النِّسَاءَ.

Сўнгра, сочини қисқартиради. Сочни олдириш афзалроқдир. Ва унга аёллардан бошқа нарсалар ҳалол бўлади.

ثُمَّ طَافَ لِلزِيَارَةِ يَوْمًا مِنْ أَيَّامِ النَّحْرِ، سَبْعَةً بِلَا رَمْلٍ وَسَعْيٍ إِنْ
كَانَ سَعْيَ فَبَلْ،

Сўнгра, қурбонлик кунларининг бирида зиёрат тавофини етти марта айланиб бажаради. Тавофда рамл қилмайди ва аввал саъй қилган бўлса, қайта қилмайди.

وَأَوَّلُ وَقْتِهِ بَعْدَ فَجْرِ يَوْمِ النَّحْرِ، وَهُوَ فِيهِ أَفْضَلُ، وَحَلَّ لَهُ
النِّسَاءُ، فَإِنْ أَخْرَ عَنْهَا كُرْهٌ وَيَحْبُّ دَمٌ،

Ушбу тавофнинг аввалги вақти қурбонлик кунининг фажридан сўнгдир. Ва ўша куни қилмоқ афзалроқдир. Шундан сўнг унга аёллар ҳам ҳалол бўлади. Агар бу тавофни қурбонлик кунларидан кечиктирса, макрух (макрухи таҳримий) бўлади ва қон чиқариш вожиб бўлади.

وَبَعْدَ رَوَالِ ثَانِي يَوْمِ النَّحْرِ رَمَى الْجِمَارَ الشَّلَاثَ،

Иккинчи қурбонлик кунининг заволидан сўнг уч ўринда тош отади.

يَبْدِأُ إِمَّا يَلِي الْمَسْجِدَ، ثُمَّ إِمَّا يَلِيهِ، ثُمَّ بِالْعَقَبَةِ سَبْعًا،

Масжид тарафдан бошлайди, сўнgra кейингиси, сўнgra “Ақаба”да тугатади. Хар бирида еттигадан тош отади.

وَكَبَرَ بِكُلِّ وَدْعَا،

Хар бир тошни отганида такбир айтади ва дуо қилади.

ثُمَّ غَدَّا كَذَلِكَ، ثُمَّ بَعْدُهُ كَذَلِكَ إِنْ مَكَثَ، وَهُوَ أَحَبُّ،

Сўнgra эртасига ҳам шундай қилади. Сўнgra унинг эртасига ҳам – ўша ерда қолса – шундай қилади. Ўша ерда қолиб кейинги кунинг тошини отиши уни отмай аввалроқ

кетишидан яхшироқдир.

وَيَسْقُطُ بِنُفُرِهِ قَبْلَ فَجْرِ الرَّابِعِ،

Тўртинчи куни Бомдоддан аввал кетиши ила ўша кунги тош отиш соқит бўлади.

وَإِذَا نَفَرَ إِلَى مَكَّةَ نَزَلَ بِالْمُحَصَّبِ ثُمَّ طَافَ لِلصَّدْرِ سَبْعَةً
بِلَا رَمَلٍ وَسَعْيٍ،

Макка тарафга юрганида “Мұхассоб”га тушади. Сүнгра етти марта айланиб рамл ва саъисиз “тавофи садр” қилади.

ثُمَّ شَرَبَ مِنْ مَاءِ زَمْرَمَ وَقَبَّلَ الْعَتَبَةَ، وَوَضَعَ وَجْهَهُ وَصَدْرَهُ
عَلَى الْمُلْتَرَمِ، وَيَتَشَبَّثُ بِالْأَسْتَارِ، وَدَعَا مُجْتَهِداً وَيَبْكِي وَيَتَحَسَّرُ،
وَيَرْجِعُ الْقُهْقَرَى حَتَّى يَخْرُجَ مِنَ الْمَسْجِدِ.

Сүнгра Замзамдан ичади. Остонани ўпади. Юзини ва кўкрагини “Мултазам”га қўяди. Пўшга осилади, тиришқоқлик ила дуо қилади

ва йиғлаб ҳасрат чекади. Нихоят, масжиддан чиқиб кеттунича Байтга қараб орқаси ила юриб кетади.

(أَحْكَامُ خَاصَّةٍ بِالْمَرْأَةِ)

وَالْمَرْأَةُ كَالرَّجُلِ إِلَّا أَنَّهَا لَا تُكْسِفُ رُأْسَهَا بَلْ وَجْهَهَا، وَلَوْ
سَدَّلَتْ شَيْئًا عَلَيْهِ مُجَافِيًّا عَنْهُ جَازَ

ҲАЖНИНГ АЁЛЛАРГА ХОС ҲУКМЛАРИ

Аёлнинг ҳажи эркакники кабидир. Илло, у бошини очмайди, балки юзини очади. Юзи билан юзига тушириб олган нарсасининг ораси очиқ бўлса, жоиз.

وَلَا تُلَبِّيَ جَهْرًا، وَلَا تَسْعَى بَيْنَ الْمِيلَيْنِ، وَلَا تَخْلُقُ بَلْ تُقَصِّرُ،
وَتَلْبِسُ الْمَعِيطَ، وَلَا تَقْرُبُ الْحَجَرَ فِي الزِّحَامِ، وَحَيْضُهَا لَا يَمْنَعُ
إِلَّا الطَّوَافَ.

Талбияни жахрий айтмайди, икки яшил устун орасида саъй қилмайди, сочини олдирмайди, балки қисқартиради, тикилган нарса кияди ва тиқилинчда “Ҳажар”га яқинлашмайди. Ҳайзи кўриб қолиши тавофдан бошқа нарсани манъ қилмайди.

(مَنْ فَاتَهُ الْوُقُوفُ بِعِرْفَةَ)

وَفَائِتُ الْحِجَّ طَافَ وَسَعَى وَتَحَلَّ وَقَضَى مِنْ قَابِلٍ.

АРАФОТГА ЭРИША ОЛМАСЛИК

Ҳажи ўтиб кетган киши тавоф ва саъй қилади. Сўнгра эхромдан чиқиб келаси йили қазосини қилади.

فَصْلٌ (فِي الْقِرَانِ)

الْقِرَانُ أَفْضَلُ مُطْلَقاً.

ҚИРОН ҲАҚИДАГИ ФАСЛ

Қирон мутлоқ афзалдир.

وَهُوَ أَن يُهَلِّ بِحَجَّ وَعُمْرَةَ مِنْ مِيقَاتٍ مَعًا، وَيَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ إِلَى آخِرِهِ،

Қиронда мийқотдан ҳаж ва умрага бирдан эхром боғлайды ва “Аллоҳумма инний урийдул ҳажжа вал умрата”ни охиригача айтади.

وَطَافَ لِلْعُمْرَةِ سَبْعَةَ أَشْوَاطٍ يَرْمُلُ لِلشَّلَامَةِ الْأُولِ وَيَسْعَى، ثُمَّ يَكْتُبُ كَمَا مَرَّ،

Умра учун етти марта айланиб - аввалги учтасида рамл қилган ҳолда - тавоғ қилади. Сүнгра саъй қилади. Кейин юқорида айтилгандек ҳаж қилади.

وَذَبَحَ لِلْقِرَانِ بَعْدَ رَمْبَيْ يَوْمِ النَّحْرِ،

Ва қирон учун қурбонлик кунининг тош отишидан сўнг жонлик сўяди.

وَإِنْ عَجَزَ الْقَارُونُ، صَامَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَآخِرُهَا يَوْمٌ عَرَفَةَ، وَسَبْعَةً
بَعْدَ حَجَّهِ أَيْنَ شَاءَ،

Қирон ҳаж қилувчи жонлик сўйишдан ожиз бўлса, охири арафа куни бўлган ҳолда уч кун кетма-кет рўза тутади. Ҳаждан сўнг ҳохлаган жойида етти кун рўза тутади.

فَإِنْ فَاتَتِ الشَّالَمَةُ تَعَيَّنَ الدَّمُ.

Уч кунлик рўзани тута олмай қолса, қон чиқариш вожиб бўлади.

فَصَلٌ (في التَّمْثِيل)

وَالْتَّمْثِيلُ أَفْضَلُ مِنْ إِلْفَرَادٍ،

ТАМАТТУЪ ҲАҚИДАГИ ФАСЛ

Таматтуъ ифроддан афзалроқдир.

وَهُوَ أَنْ يُحِرِّمَ بِعُمْرَةِ مِنَ الْمِيَقاتِ فِي أَشْهُرِ الْحَجَّ وَيَطُوفَ،
وَيَسْعَى، وَيَخْلِقَ أَوْ يُقَصِّرَ، وَيَقْطَعَ التَّلِيَّةَ فِي أَوَّلِ طَوَافِهِ،

Таматтуъда ҳаж ойларида мийқотдан эхром боғланади, тавоғ, саъй қилгач сочни олдирилади ёки қисқартирилади. Тавофининг аввалида талбия айтишни түхтатади.

مِنْ أَحْرَمَ بِالْحَجَّ يَوْمَ الشَّرْوِيَّةِ، وَقَبْلَهُ أَفْضَلُ، وَحَجَّ كَالْمُفرِّدِ
وَذَبَحَ،

Сўнгра тарвия куни ҳажга эхром боғлайди. Ундан олдин боғласа, афзалроқдир. Кейин ифрод қилувчига ўхшаб ҳаж қиласи ва жонлик сўяди.

وَإِنْ عَجَزَ صَامَ كَالْقَارِنِ، فَإِنْ أَخْرَمَ بِسَوْقِ الْهُدْيِ وَهُوَ أَفْضَلُ
لَا يَتَحَلَّ، ثُمَّ يُحْرِمُ بِالْحِجَّ كَمَا مَرَّ.

Қурбонлик қилишдан ожиз бўлса, қирон ҳаж қилувчига ўхшаб рўза тутади. Агар таматтуъ ҳаж қилувчи ўзи билан “ҳадий” етаклаб олган бўлса – ҳадий етаклаб олиш афзалроқдир - эҳромдан чиқмайди. Сўнгра, аввал айтиб ўтилганидек, ҳажга эҳром боғладайди.

فَصُلُّ (فِي أَحْكَامِ الْمَكَّيِّ وَمَنْ إِعْنَاهُ)

وَالْمَكَّيُّ يُفْرُدُ فَقَطُّ.

МАККАЛИК ВА УНИНГ ҲУКМИДАГИЛАР ҲАҚИДАГИ ФАСЛ

Маккалик фақат ифрод ҳаж қиласи холос.

فَصْلٌ (في الْجِنَائِاتِ)

إِنْ طَيَّبَ حُمْرٌ عُضْوًا كَامِلًا، أَوْ ادَّهَنَ، أَوْ لَيْسَ مُخِيطًا، أَوْ سَتَرَ رَأْسَهُ يَوْمًا كَامِلًا، أَوْ حَلَقَ رُبْعَ رَأْسِهِ، أَوْ عُضْوًا كَامِلًا، أَوْ قَصَّ أَظْفَارَ يَدِهِ أَوْ رِجْلِهِ، أَوْ الْكُلَّ فِي مَجْلِسٍ، أَوْ طَافَ لِلْفَرْضِ مُحْدِثًا، أَوْ غَيْرِهِ جُنْبًا، أَوْ أَفَاضَ قَبْلَ الْإِمَامِ، أَوْ تَرَكَ وَاجِبًا، أَوْ أَكْسَرَهُ، أَوْ قَدَّمَ نُسُكًا عَلَى آخَرَ، أَوْ أَخَرَ طَوَافَ الْفَرْضِ عَنْ أَيَّامِ النَّحْرِ، أَوْ تَرَكَ أَقْلَهُ، فَعَلَيْهِ دَمٌ.

ЖИНОЯТЛАР ҲАҚИДАГИ ФАСЛ

Эхромдаги киши бирор аъзосига комил суратда хушбүй ёки мой суртса ёки тикилган нарса кийса ёки бошини комил бир кун ёпиб юрса ёки бошининг тўртдан биридаги сочини ёки тўлиқ бир аъзосидаги тукини олса ёки бир қўли ёки оёғидаги тирноғини ёки ҳаммасини бир ўтиришда олса ёки тоҳаратсиз ҳолда фарз тавоғ қиласа ёки фарздан бошқа тавоғни жунуб ҳолда қиласа ёки имомдан олдин Арафотдан ифоза қиласа ёки вожиб амални ёки унинг кўп қисмини тарк қиласа ёки ҳаж амалларидан

бирор амални бошқасидан олдинга ўтказиб юборса ёки фарз тавофни қурбонлик кунларидан кейинга сурса ёки ўша тавофнинг озини тарк қилса, унга қон чиқариш вожиб бўлади.

وَيَتَرِكُ أَكْثَرُهُ بَقِيَ مُحْرِمًا حَتَّىٰ يَطُوفَ،

Фарз тавофнинг кўпини тарк қилиш ила тавоф қилгунча эхромдалиқ ҳолида қолади.

وَإِنْ طَافَهُ جُنُبًا فَبَدَنَةٌ،

Фарз тавофни жунуб ҳолида бажарса, туя ёки сигир сўйиш лозим бўлади.

وَإِنْ فَعَلَ أَقَلَّ مِمَّا ذِكِرَ، أَوْ طَافَ غَيْرَ الْفَرْضِ مُحْدِثًا، أَوْ تَرَكَ الْقَلِيلَ مِنَ الْوَاجِبِ، أَوْ حَلَقَ رَأْسَ غَيْرِهِ، تَصَدَّقَ بِنِصْفِ صَاعٍ مِنْ بُرُّ،

Зикр қилинганлардан озроғини қилса ёки фарз бўлмаган тавофни тоҳаратсиз қилса ёки вожиб амалнинг ярмидан озини тарк этса ёки

бошқанинг сочини олса, ярим соъ миқдорида садақа қиласди.

وَإِنْ طَيَّبَ عُضْوًا، أَوْ حَلَقَ بِعُدْرٍ، ذَبَحَ شَاهًّا فِي الْحَرَمِ، أَوْ تَصَدَّقَ بِشَلَانَةٍ أَصْنُوعٍ طَعَامٍ عَلَى سِتَّةِ مَسَاكِينَ، أَوْ صَامَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ،

Агар бир аъзосига хушбўй сурса ёки узр ила сочини олдирса, ҳарамда бир қўй сўяди ёки олти мискинга уч соъ таом садақа қиласди ёхуд уч кун рўза тутади.

وَوَطُؤُهُ قَبْلَ وُقُوفِ عَرَفَةَ أَفْسَدَ حَجَّهُ،

Арафотдаги вуқуфдан олдин жинсий яқинлик қилиши ҳажни фосид қиласди.

وَمَضَى فِي حَجَّهِ وَذَبَحَ وَقَضَى، وَلَمْ يَفْتَرِقَا فِي الْقَضَاءِ،

Арафотда вуқуфдан олдин жинсий яқинлик қилиб қўйса ҳам ҳажини давом эттиради, қурбонлик қиласди ва кейинги йил ҳажини қазо қиласди. Қазо ҳажда ўша эр-хотинни оралари

ажратилмайди.

وَبَعْدَهُ تَحِبُّ بَدَنَةً،

Арафотдаги вуқуфдан кейин яқинлик қиласа, түя ёки сигир сүяди.

وَبَعْدَ الْحُلْقِ شَاهٌ.

Соч олдиришдан кейин яқинлик қиласа, қўй сўяди.

وَإِنْ قَتَلَ حُرْمٌ صَيْدًا، أَوْ دَلَّ عَلَيْهِ قَاتِلُهُ، يَحِبُّ جَزَاؤُهُ، أَيْنِ مَا قَوَّمَهُ عَدْلَانٍ فِي مَقْتَلِهِ، أَوْ فِي أَقْرَبِ مَكَانٍ مِنْهُ،

Эхромдаги киши ов ҳайвонини ўлдирса ёки уни ўлдиришда ўлдирувчига далолат қиласа, жазосини ўташ вожиб бўлади. Яъни, икки одил киши ов ўлдирилган ерга ёки унга энг яқин ерга нисбатан баҳолаган қийматларини ўтайди.

فَيَشْتَرِي بِهِ هَدْيَا يُذْبَحُ بِمَكَّةَ، أَوْ طَعَامًا يَتَصَدَّقُ كَالْفِطْرَةِ، أَوْ صَامَ عَنْ كُلِّ مِسْكِينٍ يَوْمًا،

Бас, Маккада сўйилинувчи ҳадии сотиб олади ёки садақаи фитрдагидек таом садақа қилади ёки ҳар бир мискин ҳисобидан бир кундан рўза тутади.

وَمَا فَضَلَ عَنْهُ تَصَدُّقَ بِهِ أَوْ صَامَ يَوْمًا، وَإِنْ نَقَصَهُ يَجِبُ مَا نَقَصَ مِنْهُ،

Таомдан ортиб қолганини садақа қилади ёки бир кун рўза тутади. Таомдан кам бўлганини тўлдириш вожиб бўлади.

وَإِنْ أَخْرَجَهُ عَنْ حَيْزِ الْإِمْتِنَاعِ أَوْ كَسَرَ الْبَيْضَ فَقِيمَتُهُ،

Агар ов ҳайвонини ўзини ўзи эплай олмайдиган қилиб қўйса ёки тухумни синдирса, унинг қиймати вожиб бўлади.

وَكَذَا إِنْ ذَبَحَ الْحَلَالُ صَيْدَ الْحُرْمَ أَوْ حَلَبَةً أَوْ قَطَعَ حَشِيشَةً أَوْ شَجَرَةً إِلَّا مَمْلُوكًا أَوْ مُنْبَثًا أَوْ جَافًا،

Шунингдек, эхромда бўлмаган киши Ҳарамнинг ов ҳайвонини сўйса ёки сутини соғса ёки ҳарамнинг ўсимлиги ва дарахтини кесса, қиймати вожиб бўлади. Аммо булар унга мулк бўлса ёки ўстирилган бўлса ёки қурига бўлса қиймати вожиб бўлмайди.

وَلَا يُرْعِي الْحُشِيشُ وَلَا يُقْطَعُ إِلَّا إِلَذْخَرٌ

Ҳарамнинг ўт-ўланидан ўтлатилинмайди ва изхирдан бошқа ўсимлик кесилмайди.

وَبِقَتْلٍ قَمْلَةٌ أَوْ جَرَادَةٌ صَدَقَةٌ وَإِنْ قَلَّتْ،

Бит ёки чигирткани ўлдириши ила оз бўлса ҳам садақа беради.

وَلَا شَيْءٌ بِقَتْلٍ غُرَابٌ وَحَدَّاءٌ وَعَقْرَبٌ وَحَيَّةٌ وَفَأْرَةٌ وَكُلْبٌ
عَقْوَرٌ وَبَعْوَضٌ وَبُرْغُوتٌ وَفُرَادٌ وَسُلَحْفَاءٌ وَسَبْعٌ صَائِلٌ.

Қарға, калхат, чаён, илон, сичқон, қопадиган ит, чивин, бурга, кана, тошбақа ва ташланувчи йиртқичларни ўлдириш ила ҳеч нарса бўлмайди.

وَلَهُ ذَبْحُ الْحِيَوانِ الْأَهْلِيِّ، وَأَكْلُ مَا صَادَهُ حَلَالٌ وَذَبَحَهُ بِلَا
دَلَالَةٍ مُحْرِمٍ وَأَمْرِهِ.

Эхромдаги киши уй ҳайвонларини сўйиши, эхромда бўлмаган киши эхромдагининг далолати ва амрисиз овлагани ва сўйганидан ейиши жоиздир.

وَمَنْ دَخَلَ الْحَرَمَ بِصَيْدٍ أَرْسَلَهُ،

Ким Ҳарамга овланган ҳайвон ила кирса, уни қўйиб юборади.

وَرُدَّ بَيْعَهُ إِنْ بَقَى، وَإِلَّا جَزَى كَبِيعُ الْمُحْرِمِ صَيْدًا، لَا صَيْدًا
مَعَهُ إِذَا أَحْرَمَ،

Ов ҳайвони сотиб олувчининг қўлида қолган бўлса, савдо қайтарилади. Бўлмаса, у эхромли киши ов ҳайвонини сотиб юборгани каби жазо ўтайди. Эхромга кираётганида ўзи билан бирга бўлган ов ҳайвонини сотганда эхромли киши жазо ўтамайди.

وَمَنْ أَرْسَلَ صَيْدًا فِي يَدِ مُحْرِمٍ إِنْ أَخَذَهُ حَلَالًا ضَمِّنَ،

Бирорта одам эхромли кишининг овҳайвонини қўйиб юборганида унинг эгаси уни эхромдамас ҳолида овлаган бўлса, тўлаб беради.

وَإِنْ قَتَلَ مُحْرِمٌ صَيْدَ مُحْرِمٍ فَكُلُّ يُجْزِي وَرَاجَعَ آخِذُهُ عَلَى
قَاتِلِهِ،

Бир эхромдаги киши бошқа бир эхромдаги кишининг эхромда овлаган овнини ўлдирса, иккови жазо ўтайди ва овлаган ўлдирғандан тўлатиб олади.

وَمَا بِهِ دَمٌ عَلَى الْمُفْرِدِ فَعَلَى الْقَارِئِ دَمَانِ إِلَّا بِجِوازِ الْوَقْتِ
غَيْرِ مُحْرِمٍ بِهِمَا،

Муфридга бир жонлиқни вожиб қилувчи ҳолат қоринга икки жонлиқни вожиб қиласди. Аммо, мийқотдан ҳаж ва умрага эхром боғламай ўтишнинг жазоси қорин учун икки жонлиқ бўлмайди.

وَيُشَّى جَزَاءٌ صَيْدٍ قَتَلَهُ مُحْرِمًا، وَاحْدَ لَوْ قَتَلَ صَيْدَ الْحَرَمِ
حَلَالًا.

Бир ов ҳайвонини икки эхромли ўлдирса, жазо икки баробар бўлади. Агар ов ҳайвонини икки эхромсиз ўлдирса, жазо битта бўлади.

بَاعَ الْمُحْرِمُ صَيْدًا أَوْ شَرَاهُ، بَطَلَ

Эхромдаги киши ов ҳайвонини сотиб олса ёки сотса, савдоси ботил бўлади.

وَلَوْ ذَبَحَهُ حَرُمٌ، وَلَوْ أَكَلَ، غَرَمٌ قِيمَةً مَا أَكَلَ لَا مُحْرِمٌ لَمْ يَذْبَحْ.

Эхромдаги киши ов ҳайвонини сўйса, унинг гўштини ейиш ҳаром бўлади. Агар ундан ўзи еса, еганининг қийматини тўлайди. Бошқа киши сўйган ов ҳайвонининг гўштини эхромли киши еса, тўламайди.

وَلَدَتْ ظَبَيْهُ أُخْرِجَتْ مِنَ الْحَرَمِ وَمَا تَأْتِي غَرَمَهُمَا، وَإِنْ أَذَى

جَزَاءَهَا ثُمَّ وَلَدْتُ لَمْ يَجِدْهُ.

Ҳарамдан чиқарилган кийик туғгач у ҳам, боласи ҳам ўлса, чиқарувчи икковининг ҳам тўловини тўлайди. Агар кийикнинг жазосини адо қилганидан кейин туғса, боласининг жазосини тўламайди.

فَصْلٌ فِي الْإِحْصَارِ

إِنْ أَخْصِرَ الْمُحْرِمُ بِعَدُوٍّ، أَوْ مَرَضٍ، بَعَثَ الْمُفْرِدُ دَمًا،
وَالْقَارُنُ دَمَيْنِ،

ЭҲСОР ҲАҚИДАГИ ФАСЛ

Эҳромдаги киши душман ёки беморлик туфайли эҳсор бўлганида (Ҳаж қилишдан тўсилиб қолганида), муфрид Ҳарамга бир дона жонлик, қорин икки дона жонлик жўнатади.

وَعَيْنَ يَوْمًا يُذْبَحُ فِيهِ، وَلَوْ قَبْلَ يَوْمِ النَّحْرِ،

Ҳарамда сўйилиш кунини - сўйилиш қурбонлик кунидан аввал бўлса ҳам - таъйин қиласи.

وَفِي حَلٍّ لَا،

Хиллда сўйилмайди.

وَبِذَجْهٍ يَحْلُّ،

Сўйилиши ила эхромдан чиқади.

وَعَلَيْهِ إِنْ حَلَّ مِنْ حَجَّ وَعُمْرَةُ، وَمِنْ عُمْرَةِ عُمْرَةُ، وَمِنْ
قِرَانِ حَجَّ وَعُمْرَتَانِ،

Ҳаж эхромидан чиқсан бўлса унга ҳаж ва умра вожиб бўлади. Умра эхромидан чиқсан бўлса, умра вожиб бўлади. Қирон эхромидан чиқсан бўлса, бир ҳаж, икки умра вожиб бўлади.

وَإِذَا زَالَ إِخْصَارُهُ وَأَمْكَنَهُ إِدْرَاكُ الْهُدْيِ وَالْحِجَّ، تَوَجَّهَ، وَإِلَّا
فَلَهُ أَنْ يَحْلَّ،

Эҳсори зоил бўлиб ҳадийига ва ҳажга етиб олиш имкони бўлса, боради. Бўлмаса эхромдан чиқавериши мумкин.

وَمَنْعِهُ عَنْ رُكْنِي الْحَجَّ مَكَةً إِحْصَارٌ، وَعَنْ أَحَدِهِمَا لَا .

Маккада ҳажнинг икки рукнидан манъ қилиниши эҳсордир. Бир рукнидан манъ қилиниши эмас.

فَصْلٌ (فِي أَحْكَامِ الْحَجَّ عَنِ الْغَيْرِ)

وَمَنْ عَجَزَ فَأَحَجَّ صَحَّ، وَيَقَعُ عَنْهُ إِنْ دَامَ عَجْزُهُ إِلَى مَوْتِهِ،
وَنَوْيَ عَنْهُ،

БОШҚАНИНГ НОМИДАН ҲАЖ ҚИЛИШНИНГ ҲУКМЛАРИ ҲАҚИДАГИ ФАСЛ

Ожиз бўлган киши бошқани ўзининг номидан ҳаж қилдирса, жоиз. Ўша ожизлиги

ўлимигача давом этса ва ҳаж қилдириувчи ҳажни унинг номидан ният қилган бўлса, ҳаж қилдирувчининг номидан воқеъ бўлади.

وَدُمُ الْإِحْصَارِ عَلَى الْأَمْرِ وَالْقِرَانِ وَالْجِنَائِيَّةِ عَلَى الْحَاجِ،

Эҳсор сабабли вожиб бўлган жонлик ҳажга буюрувчининг, қирон ва жиноятнинг жонлиги эса ҳаж қилувчининг ҳисобидан бўлади.

وَضَمِنَ النَّفَقَةَ إِنْ جَامَعَ قَبْلَ وُقُوفِهِ،

Ҳаж қилдириувчи Арафотда туришдан олдин жинсий алоқа қилиб қўйса, нафақани тўлаб беради.

وَإِنْ مَاتَ فِي الطَّرِيقِ ، يُحَجُّ مِنْ مَنْزِلِ آمِرِهِ بِثُلُثٍ مَا بَقِيَ ، لَا
مِنْ حَيْثُ مَاتَ،

Ҳаж қилдириувчи йўлда вафот топса, ҳажга буюрувчининг манзилидан ундан қолган молнинг учдан биридан қайта ҳаж қилдирилади. Ҳаж қилдириувчи вафот топган жойдан эмас.

وَلَا يَجُوزُ لِلْهَدْيِ إِلَّا جَائِزٌ النَّضْحِيَةُ،

Хадий учун қурбонликка яроқлидан бошқаси жоиз эмас.

وَأَكَلَ مِنْ هَذِيِّ تَطْوِعٍ وَمُتْعَةً وَقِرَانٍ فَقَطْ،

Хадий эгаси фақатгина нафл, таматтуъ ва қирон ҳадайисидан еса бўлади.

وَخُصَّا بِيَوْمِ التَّحْرِ لَا غَيْرُهُمَا، وَالْكُلُّ بِالْحَرَمِ،

Таматтуъ ва қирон қурбонлигидан ейиш қурбонлик кунига хосслангандир. Иккисидан бошқаси у кунларга хос эмас. Ва барча қурбонликлар Ҳарамда сўйилади.

وَتَصَدَّقَ بِجُلْلِهِ وَخِطَامِهِ، وَلَا يُعْطِي أَجْرَ الْجُزَّارِ مِنْهُ،

Қурбонлик ҳайвонининг ёпқичи ва арқони

садақа қилинади, қассобнинг ҳаққи қурбонлик ва унга тегишли нарсалардан берилмайди.

وَلَا يُرْكِبُ إِلَّا ضَرُورَةً، وَلَا يُحْلِبُ،

Уни фақат заруратан минилади ва соғилмайди.

وَمَا عَطِبَ أَوْ تَعَيَّبَ بِفَاحِشٍ، فَفِي الْوَاجِبِ أَبْدَلُهُ وَالْمَعِيبُ
لَهُ،

Ҳалок бўлган ёки қаттиқ майиб бўлган вожиб қурбонликни бошқасига алмаштиради. Майиб бўлгани ўзига бўлади.

وَإِنْ شَهَدُوا بِالْوُقُوفِ قَبْلَ وَقْتِهِ، قُلْتُ، لَا بَعْدُهُ.

Вуқуф ҳақида вақтидан аввал гувоҳлик берсалар, қабул қилинади. Вақтидан кейин гувоҳлик берсалар, қабул қилинмайди.

نَذَرَ حَجَّا مَشِياً، مَشَى حَتَّى يَطُوفَ الْفَرْضَ.

**Пиёда ҳаж қилишни назр қилса, токи фарз
бўлган тавоғни бажаргунича пиёда юради.**